

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

**«Κοινωνική πρόνοια στην Κύπρο, προκλήσεις
και προοπτικές»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: Τσαγγάρης Αναστάσης

Εισηγητής: Ιωάννης Δρίτσας

Πάτρα, 2018

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

T.E.I WEST GREECE

SCHOOL OF HEALTH PROFESSIONS AND WELFARE

DEPARTMENT OF SOCIAL WORK

THESIS

«WELFARE STATE IN CYPRUS, CHALLENGES AND PROSPECTS»

Tasos Tsaggaris

PROFESSOR: Dritsas Ioannis

© 2017- Allrightsreserved

© 2017, CopyrightυπόΑναστάσηΤσαγγάρη, Δρίτσα Ιωάννη

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΑΤΕΙ) Πάτρας.

Πάτρα, Νοέμβριος 2017

Η διπλωματική εργασία του Τσαγγάρη Αναστάσιου εγκρίνεται:

Υπογραφές:

1. Δρίτσας Ιωάννης, Καθηγητής (επιβλέπον καθηγητής)

Μέλη εξεταστικής επιτροπής:

2.
3.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες,

Στον καθηγητή μου κ.Ιωάννη Δρίτσα για την υπομονή, τη βοήθεια και την κατανόηση που έδειξε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας.

Πρόλογος

Το πρόγραμμα σπουδών του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας περιλαμβάνει, εκτός των άλλων, την εκπόνηση πτυχιακής εργασίας προκειμένου να ολοκληρωθεί με επιτυχία η φοίτηση των σπουδαστών/ σπουδαστριών.

Ο θεσμός του Κράτους Πρόνοιας δεν είναι ανακάλυψη της σύγχρονης κοινωνίας. Διάφοροι θεσμοί βοήθειας και προστασίας των ασθενέστερων τάξεων του λαού απατούνται σε οργανωμένες κοινωνίες από αρχαιοτάτων χρόνων. Στη διάρκεια του 20ου αιώνα η κοινωνική πρόνοια ως θεσμός εδραιώθηκε και βρήκε την πλήρη έκφρασή της στην ανάπτυξη του Κράτους Πρόνοιας. Ανάλογα με τις οικονομικές, πολιτικές και ιστορικές συνθήκες κάθε χώρας διαμορφώθηκε η μορφή και η έκταση της ευθύνης του Κράτους στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών. Συνεπώς δεν υπήρξε ένα μονολιθικό και πανομοιότυπο Κράτος Πρόνοιας σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες (Βενιέρης και Παπαθεοδώρου 2003).

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να εξετάσει αν η προστασία που παρέχει το Κράτος Πρόνοιας της Κύπρου είναι ικανοποιητική και ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου. Η συγγραφική ομάδα, εφαρμόζοντας τις αντίστοιχες διατάξεις, ανέλαβε να φέρει εις πέρας την προκειμένη μελέτη. Συνεπώς χρειάστηκε να συγκεντρωθούν τα αναγκαία δεδομένα ούτως ώστε να καλυφθεί πλήρως η βιβλιογραφική ανασκόπηση. Έπειτα ακολουθήθηκαν οι απαραίτητες διενέργειες με σκοπό την διεξαγωγή της συγγραφικής διαδικασίας, υπό καθορισμένους όρους, κανόνες και προϋποθέσεις. Κατά την προσπάθεια αυτή, συναντήθηκαν ορισμένες δυσκολίες, οι οποίες ωστόσο επιλύθηκαν άμεσα και αποτελεσματικά. Η συντακτική ομάδα κατέλαβε πνευματική, ψυχολογική, όπως επίσης και σωματική ενέργεια για την ολοκλήρωση και την κάλυψη του τιθέμενου θέματος. Τα σημεία που το αποτελούν αποπερατώθηκαν στο έπακρο. Ακολούθως έπονται όλα εκείνα τα στοιχεία, οι πληροφορίες και οι λεπτομέρειες που απαρτίζουν την τελική μορφή της πτυχιακής εργασίας.

Περίληψη

Το πρώτο μέρος της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελείται από τα τρία πρώτα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία προσπάθεια ορισμού και ερμηνείας του Κράτους πρόνοιας μέσω της ιστορικής ανασκόπησης αυτού αλλά και αναφέροντας την κρατική παρέμβαση και τους τρόπους παρέμβασης της, τα μοντέλα και τα καθεστώτα Κράτους πρόνοιας. Επιπρόσθετα γίνεται λόγος για την παρουσία του Κοινωνικού Κράτους σε συνθήκες οικονομικής κρίσης.

Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στα μοντέλα του κράτους πρόνοιας και συγκεκριμένα στο Νότιο- μεσογειακό μοντέλο κράτους πρόνοιας. Αναφέρεται επίσης στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης αλλά και στους τρεις κόσμους του καπιταλισμού της ευημερίας. Εν συνεχεία, γίνεται λόγος για την κρίση του κράτους πρόνοιας, για την εποχή λιτότητας του και για το μέλλον του στις Νότιες μεσογειακές χώρες.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το Κυπριακό μοντέλο κράτος πρόνοιας και η διαμόρφωση του στο πέρασμα των χρόνων. Ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην κοινωνική πολιτική στην Ευρώπη αλλά και στην Κύπρο. Αναφέρεται ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στο κοινωνικό κράτος, τα Ευρωπαϊκά κοινωνικά πρότυπα και τα κοινωνικά δικαιώματα σε αυτήν, αλλά και η Κοινωνική πολιτική και τα μοντέλα αυτής. Ακόμα, αναπτύσσονται οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε επίπεδο κοινωνικό, οικονομικό και στο επίπεδο της υγείας. Τέλος, γίνεται λόγος για τις πολιτικές ενίσχυσης του κοινωνικού κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την κοινωνική ευημερία της Κύπρου καθώς επίσης και οι επιπτώσεις της στο κράτος πρόνοιας. Στο τελευταίο κεφάλαιο της πτυχιακής αυτής εργασίας απαντάται το όγδοο κεφάλαιο στο οποίο αναπτύσσονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Abstract

The first part of this dissertation consists of the first three chapters. The first chapter attempts to define and interpret the State of Providence through its historical review but also to state state intervention and ways of intervening, the standards and regimes of the State Providence. In addition, there is talk of the presence of the Social State in conditions of economic crisis.

The second chapter focuses on social welfare models and specifically on the South-Mediterranean model of social welfare. It also refers to social security but also to the three worlds of capitalization of prosperity. Thereafter, there is talk of the state of welfare crisis, the era of austerity and its future in the southern Mediterranean countries.

The third chapter presents the Cypriot model of welfare and its configuration over the years. While the fourth chapter presents the economic crisis and its impact on social policy in Europe as well as in Cyprus. The impact of the economic crisis on the social state, European social standards and social rights in it, as well as social policy and its models, are reported. In addition, the consequences of the economic crisis in the European Union at the social, economic and health level are developing. Finally, there are talks about policies to strengthen the welfare state in the European Union.

In the last chapter we talk about the social prosperity of Cyprus as well as its implications for state welfare. In the last chapter of this paper we find the eighth chapter in which the conclusions and suggestions are developed.

Αρκτικόλεξα

IFSW: International Federation of Social Workers=
Διεθνήσπονοσπνδίακοινωνικώνλειτουργών

IASSW: International Association of Schools of Social Work =
Διεθνήξένωσησχολώνκοινωνικήσεργασίασ

NATO: North Atlantic Treaty Organization

A.E.Π.: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

A.M.E.A.: Άτομα με ειδικές ανάγκες

E.E.: Ευρωπαϊκή Ένωση

E.O.K.: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

E.Σ.Υ.: Εθνικό Σύστημα Υγείας

E.K.T.: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

O.H.E.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Δ.N.T.: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

O.O.Σ.A.: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

O.N.E: Οικονομική Νομισματική Ένωση

M.K.O.: Μη κυβερνητική Οργάνωση

M.M.E.: Μικρομεσαίες Μεταποιητικές Επιχειρήσεις

N.E.: Νότια Ευρώπη

M.M.E: Μέσα μαζικής Ενημέρωσης

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες σελ. 5

Πρόλογος σελ. 6

Περίληψη Πτυχιακής σελ. 7

Αρκτικόλεξα σελ. 9

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή: Το επίκαιρο νόημα της αναδρομής σελ.13

Κεφάλαιο 2. Κράτος πρόνοιας: αρχές και πράξεις σελ.16

2.1 Κρατική παρέμβαση σελ. 16

2.2 Τρόποι παρέμβασης σελ. 17

2.3 Μοντέλα κράτους πρόνοιας σελ. 18

2.4 Ερμηνευτικές προσεγγίσεις του κράτους πρόνοιας σελ.19

2.5 Κράτος πρόνοιας και κοινωνική διαστρωμάτωση σελ. 21

2.6 Καθεστώτα κράτους πρόνοιας σελ. 26

2.7 Το κοινωνικό κράτος υπό συνθήκες οικονομικής κρίσης σελ. 29

Κεφάλαιο 3. Το Κυπριακό κράτος πρόνοιας σελ.33

3.1 Μοντέλο κράτους πρόνοιας της Κύπρου σελ. 33

3.2 Η κοινωνική ασφάλιση στην Κύπρο σελ. 36

3.3 Κάλυψη σελ. 38

3.4 Παροχές σελ. 38

3.4.1 Βοήθημα Γάμου σελ. 39

3.4.2 Επίδομα Μητρότητας σελ. 40

3.4.3 Επίδομα Ασθένειας σελ. 41

3.4.4 Επίδομα Ανεργίας σελ. 42

- 3.4.5 Σύνταξη χηρείας σελ. 43
- 3.4.6 Σύνταξη Ανικανότητας σελ. 45
- 3.4.7 Επίδομα Ορφάνιας σελ. 46
- 3.4.8 Σύνταξη Γήρατος σελ. 47
- 3.4.9 Βοήθημα κηδεΐας σελ. 49
- 3.4.10 Παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών σελ. 50
- 3.4.10α Επίδομα σωματικής βλάβης σελ. 50
- 3.4.10β Παροχές αναπηρίας σελ. 51
- 3.4.10γ Παροχές θανάτου σελ. 53
- 3.4.11 Επίδομα Τέκνου σελ. 55
- 3.4.12 Κοινωνική σύνταξη σελ. 56

Κεφάλαιο 4. Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη και οι επιπτώσεις στην κοινωνική πολιτική στην Κύπρο σελ.58

- 4.1 Εισαγωγή σελ. 58
- 4.2 Οικονομική κρίση και κοινωνικό κράτος στην Ευρώπη σελ. 59
- 4.3 Τα ευρωπαϊκά κοινωνικά πρότυπα σελ. 60
- 4.4 Τα κοινωνικά δικαιώματα στην Ευρώπη σελ. 63
- 4.5 Κοινωνική πολιτική και μοντέλα κοινωνικής πολιτικής σελ. 64
- 4.6 Συνέπειες οικονομικής κρίσης στην Ε.Ε. σελ. 65
- 4.7 Η κρίση και οι γενικότερες κοινωνικές της επιπτώσεις σελ. 68
- 4.8 Επιπτώσεις στην οικονομική και κοινωνική ζωή σελ. 69
- 4.9 Επιπτώσεις στο επίπεδο της υγείας σελ. 70
- 4.10 Πολιτικές ενίσχυσης του κοινωνικού κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση σελ. 72

Κεφάλαιο 5. Κοινωνική ευημερία στην Κύπρο σελ.75

5.1 Πολιτική- Λειτουργίες του τμήματος υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας σελ. 75

5.2 Διάρθρωση- υπηρεσίες του τμήματος υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας σελ. 76

5.2.1 Υπηρεσία Οικογένειας και παιδιού σελ. 77

5.2.2 Υπηρεσία κοινοτικής εργασίας σελ. 78

5.2.3 Υπηρεσία δημόσιων βοηθημάτων ηλικιωμένων και αναπήρων σελ. 80

5.2.4 Υπηρεσία ανάπτυξης προσωπικού και σχεδιασμού προγραμμάτων σελ. 80

5.2.5 Έρευνες- επισκοπήσεις σελ. 82

5.2.6 Εισαγωγή σύγχρονης τεχνολογίας σελ. 82

5.3 Κοινωνική εργασία σελ. 83

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα και προτάσεις σελ.85

Βιβλιογραφία σελ. 89

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή: το επίκαιρο νόημα της αναδρομής

Οι ανάγκες διαφοροποιούνται υπό το φως των κατά καιρούς παρουσιαζόμενων κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων και εξελίξεων, γι' αυτό και η κοινωνική πολιτική των διαφόρων χωρών, περιλαμβανομένης και της Κύπρου, καλείται να αντιμετωπίσει τις νέες προκλήσεις και να δώσει λύσεις στα νέα κοινωνικά προβλήματα.

Σε τι όμως χρησιμεύει η ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του κράτους πρόνοιας όταν, σε σύγκριση ακόμη και με το πρόσφατο παρελθόν, οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες έχουν αλλάξει τόσο, ώστε το επείγον να μην είναι η ιστορική επισκόπηση αλλά η ενασχόληση με τη σημερινή κρίση και τις αμφίβολες προοπτικές του ασφαλιστικού συστήματος και του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας; Η θέση αυτή, που απαξιώνει τη σημασία της μελέτης των επιλογών και των συμβιβασμών του παρελθόντος, έχει υποστηριχθεί και από το γνωστό μελετητή του ευρωπαϊκού κράτους πρόνοιας Paul Pierson (1996).

Κατά την γνώμη του, ενώ στο παρελθόν το κύριο ζήτημα ήταν η επέκταση του κράτους πρόνοιας σήμερα είναι η συρρίκνωση του. Κατά συνέπεια, οι κοινωνικές βάσεις και οι ιδεολογικές αναφορές στις οποίες στηρίχθηκε η ανάπτυξη του στο παρελθόν δεν ενδιαφέρουν σήμερα ούτε από αναλυτική ούτε από πολιτική σκοπιά. Το ζητούμενο είναι εντελώς διαφορετικό, καθώς οι κοινωνικές συμμαχίες και ο ιδεολογικός λόγος που εδώ και δύο περίπου δεκαετίες στις ΗΠΑ και στη Δυτική Ευρώπη τροφοδοτούν και τροφοδοτούνται από τη μεταρρύθμιση του κράτους πρόνοιας διαφέρουν – αν δεν αντιβαίνουν ευθέως – στα υλικά και ιδεατά συμφέροντα που είχαν υποστηρίξει τη μεταπολεμική εξέλιξη του.

Ωστόσο, αυτή η ανιστορική άποψη πάσχει σε ορισμένα σημεία. Πρώτον, εκλαμβάνει τη συρρίκνωση – αν όχι τη δομική αλλαγή – του κράτους πρόνοιας ως δεδομένη, όταν ακόμη και εκεί όπου καταρχάς απαγγέλθηκε η φιλελευθεροποίηση του, δηλαδή στις ΗΠΑ και στη Βρετανία, οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν κατά την τελευταία εικοσαετία δεν ήταν τόσο ριζικές όσο θα περίμενε κανείς με βάση και τις εξαγγελίες των νεοφιλελεύθερων. Δεύτερον, γενικεύει σε υπερβολικό βαθμό την αδιαμφισβήτητη τάση υποχώρησης της κρατικά ελεγχόμενης κοινωνικής προστασίας,

η οποία ωστόσο εμφανίστηκε με ποικίλες όψεις και εκκίνησε από πολύ διαφορετικές αφετηρίες και με άνισους ρυθμούς σε διάφορες χώρες. Τρίτον, είναι προφανές ότι πάντοτε, σε κάθε περίπτωση κοινωνικής μεταβολής, υπάρχει ένα μείγμα συνέχειας και τομής. Η παραπάνω, απορριπτική για την ιστορική ανάλυση, άποψη του Pierson προτιμά να τονίζει τις τομές, ενώ το πολιτικό σύστημα και η κοινωνική διαστρωμάτωση, που συναποτελούν το φόντο κάθε μεταρρυθμιστικής πρωτοβουλίας, δεν έχουν μεταβληθεί τόσο δραματικά ώστε τίποτα σήμερα στο κράτος πρόνοιας να μη θυμίζει το παρελθόν του. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της σύγχρονης Ελλάδας, η ενασχόληση με το παρελθόν του κράτους πρόνοιας δεν είναι μία άσκηση χωρίς νόημα. Φέρνουμε σαν παράδειγμα την Ελλάδα λόγω του ότι η πολιτική και η ιδεολογία ομοιάζουν με αυτή της Κύπρου ως εκ τούτου η παρατήρηση της πορείας της αποτελεί άλλοτε παράδειγμα προς αποφυγή και άλλοτε παράδειγμα προς μίμηση.

Η ιστορική διερεύνηση του κράτος πρόνοιας έχει σημασία κατεξοχήν στην Ελλάδα και στην Κύπρο, όπου οι προφανείς αλλαγές στην πολιτική και την κοινωνία μετά τα γεγονότα του 1974 δεν αντιστοιχούν σε μεγάλες αλλαγές στο κράτος πρόνοιας, παρά μόνο – σε ορισμένη έκταση – σε ό,τι αφορά την υγειονομική και φαρμακευτική περίθαλψη (μετά το 1982 για την Ελλάδα). Η έμφαση στη συνέχεια του μεταπολεμικού και του μεταπολιτευτικού κράτους πρόνοιας που υπογραμμίζουμε εδώ είναι ορατή, εφόσον δεν γενικεύουμε τα συμπεράσματά μας για όλες τις όψεις του κράτους της Κύπρου. Παραδείγματος χάριν, μπορούμε, αφήνοντας κατά μέρος εκείνους τους τομείς όπου παρατηρούνται σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο της «καχεκτικής δημοκρατίας» και στην περίοδο της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας (π.χ. τον τομέα της δημόσιας υγείας με την ίδρυση του Εθνικού Συστήματος Υγείας το 1982), να προσέξουμε τις βασικές δομές του συστήματος στις οποίες μακροχρόνια παρατηρείται μάλλον συνέχεια παρά αλλαγή. Τέτοιες σταθερές όψεις είναι, ως γνωστόν, ο τρόπος χρηματοδότησης της κοινωνικής πολιτικής, το νομοθετικό πλαίσιο, η ανισότητα των παροχών και η εσωτερική οργάνωση και λειτουργία του ασφαλιστικού συστήματος. Σε αυτά μπορεί κανείς να προσθέσει προφανή μόνιμα χαρακτηριστικά όπως τις – μέχρι πρόσφατα – συγκριτικά ελλείψεις δημόσιες δαπάνες για κοινωνική προστασία, την ανισότητα πόρων και παροχών, την αναλογία των έμμεσων προς τους άμεσους φόρους με τους οποίους χρηματοδοτείται, μεταξύ των άλλων, και η κοινωνική πολιτική, τη διαχείριση των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων από το κράτος, την πολυδιάσπαση των

ασφαλιστικών φορέων, την πολυνομία και τις συνακόλουθες μεγάλες ανισότητες μεταξύ των ταμείων ως προς τις παροχές ασφάλισης και πρόνοιας και, τέλος, τις ανεπαρκείς υλικές υποδομές και τα οξυμμένα διοικητικά προβλήματα τόσο του συστήματος υγείας όσο και των ασφαλιστικών και προνοιακών φορέων.

Όλα αυτά, που ίσχυαν κατά τη μεταπολεμική περίοδο και εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να ισχύουν και σήμερα, αποτελούν διαχρονικές σταθερές, δηλαδή τα ελάχιστα μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά του κυπριακού κράτους πρόνοιας. Η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης των εν λόγω χαρακτηριστικών έχει σημασία για οποιαδήποτε συζήτηση περί μεταρρύθμισης του κράτους αυτού, δηλαδή νέων προοπτικών και μελλοντικών προτάσεων. Εφόσον οι πολιτικές προτεραιότητες, τα συλλογικά συμφέροντα και οι πρακτικές που συντέλεσαν στην παγίωση των ανωτέρω χαρακτηριστικών και γενικότερα στη διαμόρφωση ενός ιδιαίτερου κράτους πρόνοιας δεν έχουν εκλείψει, οι απόπειρες μεταρρύθμισης του θα προσκρούουν σε ένα ισχυρό κοινωνικό και ιδεολογικό τείχος.

Ένα τείχος που προφυλάσσει και ευνοεί ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες και αποκλείει άλλες ομάδες του πληθυσμού από επαρκή ασφαλιστική και προνοιακή κάλυψη, ενώ ταυτόχρονα κρατά το μεγαλύτερο μέρος των μισθωτών εγκλωβισμένο σε ένα σύστημα που τους προσφέρει γλίσχρες συντάξεις και επιδόματα, διάτρητη κοινωνική πρόνοια και κακής ποιότητας υγειονομική περίθαλψη.

Στην πρώτη ενότητα της εργασίας αυτής παραθέτουμε τις αρχές και τις αξίες του κράτους πρόνοιας. Στη συνέχεια στην ενότητα 2 καταγράφουμε τις θεωρητικές προσεγγίσεις του κυπριακού κράτους πρόνοιας οι οποίες επιχειρούν να ερμηνεύσουν τα αίτια αυτής της ιδιαιτερότητας. Στην Τρίτη ενότητα παρουσιάζουμε εμπειρικό υλικό για τις κύριες όψεις του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας, την οικονομική κρίση στην Ευρώπη και τις επιπτώσεις της στην κοινωνική πολιτική στην Κύπρο.. Στην τέταρτη ενότητα συνοψίζουμε το επιχειρήμα μας και προχωρούμε σε ορισμένα συμπεράσματα όπου αφορούν κυρίως την κοινωνική εργασία και τις επαγγελματικές αξίες και τέλος στην Πέμπτη ενότητα γίνεται μία αναφορά στις εξελίξεις των παραδοσιακών αξιών στην κοινωνική εργασία και φτάνουμε στις σύγχρονες απόψεις και αξίες και στις προοπτικές αυτών.

Κεφάλαιο 2

Κράτος Πρόνοιας: αρχές και πράξεις

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί μία βιβλιογραφική ανασκόπηση του κράτους πρόνοιας. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται η αποσαφήνιση της συγκεκριμένης έννοιας, όπως έχει αποδοθεί από συγκεκριμένες χώρες στις οποίες κατέχει κεντρικό ρόλο. Στην συνέχεια διαρθρώνεται η ερμηνεία της κρατικής παρέμβασης και των επιμέρους στοιχείων που την απαρτίζουν, Με αυτό τον τρόπο προκύπτει η λειτουργία της κοινωνικής πολιτικής όπως αυτή εφαρμόζεται από το κράτος. Έπειτα αναφέρονται τα μοντέλα κράτους πρόνοιας προκειμένου να κατανοηθεί, ότι η έκφραση τους καθορίζεται από συγκεκριμένους παράγοντες και καταστάσεις. Οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις σε συνδυασμό με την κοινωνική διαστρωμάτωση διευκρινίζουν τον τρόπο καθιέρωσης του στην κοινωνία. Τα υπάρχοντα καθεστώτα παρουσιάζουν τις ιδεολογίες, οι οποίες θεωρήθηκαν υπαίτιες για την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την επιρροή που έχει ασκήσει η οικονομική κρίση στο κοινωνικό κράτος.

2.1 Κρατική Παρέμβαση

Το κράτος πρόνοιας διέπεται από τον υφιστάμενο κρατικό μηχανισμό, ο οποίος υπόκειται σε δύο μορφές κρατικής παρέμβασης, σύμφωνα με τον διαχωρισμό που χρησιμοποιεί η Στασινοπούλου.

Η πρώτη αφορά την οικονομική έκφραση. Πρόκειται δηλαδή για την σχέση ανάμεσα στο κράτος και την αγορά, όπως αυτή είχε διαμορφωθεί σύμφωνα με την κευνσιανή θεωρία. Με βάση την συγκεκριμένη αντίληψη, η κοινωνική πολιτική αλληλεπιδρά με την αγορά.

Η δεύτερη σχετίζεται με την κοινωνική μορφή. Η λειτουργία αυτή προέκυψε ως αποτέλεσμα της έκθεσης του Μπέβεριτζ σχετικά με το μοντέλο κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας στην Βρετανία, κατά τη μεταπολεμική εποχή. Κύριος στόχος της αποτέλεσε η επίλυση των συνεπειών που επέφερε η οικονομική κατάσταση καθώς και η ενίσχυση της συνοχής των μελών της κοινωνίας.

2.2 Τρόποι Παρέμβασης

Το κράτος παρεμβαίνει με τις κατάλληλες διενέργειες, στον τομέα της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης προκειμένου να ασκήσει τον ανάλογο έλεγχο. Επομένως σχεδιάζει:

α) την αναδιανεμητική πολιτική (Στασινοπούλου, 1990, σελ 22). Με αυτό τον τρόπο καθορίζει τα συστήματα, τα οποία σχετίζονται τόσο με την κοινωνική ασφάλιση, όσο και την φορολογία. Ως αποτέλεσμα της προκειμένης κατάστασης προκύπτουν οι αντίστοιχες επιδράσεις στην αγοραστική ισχύ των πολιτών. Ταυτόχρονα ο κρατικός μηχανισμός μεσολαβεί στην αποσαφήνιση των δυνατοτήτων της εργατικής τάξης. Σε αυτό το σημείο εμφανίζονται οι ταξικές συγκρούσεις μέσω ποικίλων τρόπων έκφρασης.

β) την άσκηση ελέγχου σχετικά με την ποιότητα και τις προδιαγραφές των προϊόντων (Στασινοπούλου 1990, σελ.22). Πιο συγκεκριμένα επιβάλλονται συγκεκριμένα μέτρα και ενέργειες προκειμένου να διασφαλιστεί η επιρροή του κεφαλαίου, ειδικά σε συσχέτιση με το φυσικό περιβάλλον.

γ) την επιχορήγηση αγαθών και υπηρεσιών (Στασινοπούλου 1990, σελ. 22). Με βάση το προκείμενο μέτρο, επιδιώκεται η οποιαδήποτε μορφής ενίσχυση των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων προκειμένου να βελτιωθεί το βιοτικό του επίπεδο.

δ) την απευθείας παροχή οργανωμένων κρατικών υπηρεσιών (Στασινοπούλου 1990, σελ. 22). Με αυτό τον τρόπο προσφέρονται δωρεάν υπηρεσίες προς τους πολίτες ή τουλάχιστον με την ελάχιστη καταβολή κάποιου υποτυπώδους αντιτίμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Εθνικό Σύστημα Υγείας.

Σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται λόγος είτε για βραχυπρόθεσμη επίδραση του κράτους, είτε για μακροπρόθεσμη. Όσον αφορά στο πρώτο σκέλος, η κρατική παρέμβαση εστιάζει στην άμεση ή και έμμεση ρύθμιση της κατανάλωσης, σε τομείς όπως η εκπαίδευση και η υγεία. Από την άλλη πλευρά, το δεύτερο σκέλος ανταποκρίνεται σε πολιτικές που αφορούν την οικογένεια και την παιδική φροντίδα, προγραμματίζοντας την κοινωνική αναπαραγωγή από τη μία γενιά στην επόμενη.

Ουσιαστικά, μέσω της ποικιλόμορφης παρέμβασης, το κράτος προστατεύει τις κοινωνικά ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, όπως οι άνεργοι, οι ηλικιωμένοι, τα

άτομα με αναπηρίες. Παράλληλα ενισχύει την ισχύ των οικογενειών συμβάλλοντας στη διατήρηση των «άτυπων» δικτύων – πλεγμάτων φροντίδας. Με τους τρόπους αυτούς επιδιώκεται η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης.

2.3 Μοντέλα Κράτους Πρόνοιας

Η έννοια του κράτους πρόνοιας υφίσταντο αρκετά προγενέστερα της εμφάνισης των σύγχρονων κοινωνιών. Η ονομασία και οι παροχές του διέφεραν σε μεγάλο βαθμό και διαμορφώνονταν, βεβαίως από τις εκάστοτε ανάγκες των ανθρώπων, ανάλογα με τη χρονική περίοδο και τις επικρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Παρόλα αυτά ο σκοπός και οι στόχοι του παραμένουν σε παρόμοια επίπεδα, δηλαδή στην παροχή συλλογικής κοινωνικής φροντίδας, προς όφελος των ανθρώπων, που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Εντούτοις, το κράτος πρόνοιας έχει παρέλθει στάδια εξέλιξης τα οποία έχουν καθορίσει και διαμορφώσει την υφιστάμενη μορφή του. Η συγκεκριμένη διαδικασία ήταν αρκετά χρονοβόρα, διανύοντας πληθώρα καταστάσεων. Ορισμένες από αυτές ανάγονται στους τομείς των μεταρρυθμίσεων των θεσμών, στις κρατικές υπηρεσίες στην τοπική κοινότητα καθώς και στην ιδιωτική – μη κερδοσκοπική αυτενέργεια. Όπως άλλωστε επισημαίνεται από την Στασινοπούλου, κύριος μοχλός ανάπτυξης και ανέλιξης αποτέλεσε η μετατροπή των αγροτικών σε αστικών – βιομηχανικών κοινωνιών σε συνδυασμό με την επικράτηση του καπιταλιστικού συστήματος. Δεσπόζουσα θέση, στην προκειμένη κατάσταση, κατέχει η σχέση καθώς και η αλληλεπίδραση ανάμεσα σε τρεις θεσμούς, δηλαδή το κράτος, την οικογένεια και την τοπική κοινότητα.

Τα δύο κυρίαρχα μοντέλα κράτους πρόνοια είναι τα εξής: α) το υπολειμματικό και β) το θεσμικό – αναδιανεμητικό.

α) Το υπολειμματικό μοντέλο (Στασινοπούλου 1990, σελ. 24) έχει θεμελιώσει την ύπαρξη του στην θεωρία του Laissez – faire. Σύμφωνα με αυτήν, τόσο ο θεσμός της οικογένειας όσο και το σύστημα της ελεύθερης αγοράς θεωρούνται υπεύθυνοι και αναγκαίοι για την εκπλήρωση των ανθρώπινων αναγκών. Από την άλλη πλευρά, ο ρόλος του κράτους χρησιμεύει για την διασφάλιση της κατάστασης. Μεσολαβεί δηλαδή σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, οι δύο προαναφερθέντες θεσμοί αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις δεδομένες συνθήκες. Το υπολειμματικό μοντέλο επιδιώκει την εξάλειψη των άσχημων καταστάσεων διαβίωσης και συντελεί στην ενίσχυση της φροντίδας για τους χρίζοντας στήριξη. Παράλληλα ενθαρρύνει την άμιλλα ανάμεσα

στους πολίτες καθώς και την προσωπική ανέλιξη. Ωστόσο χρησιμοποιεί συγκεκριμένα μέσα και τεχνικές προκειμένου να συλλέξει τα απαραίτητα στοιχεία ούτως ώστε να ολοκληρώσει την παροχή βοήθειας. Επικεντρώνεται ως επί το πλείστον στα οικονομικά κριτήρια των ατόμων και των οικογενειών. Με βάση τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται, όπως αναφέρουν και οι υποστηρικτές του μοντέλου, προκαλείται εξοικονόμηση πόρων, γεγονός μέγιστης αξίας για το κοινωνικό σύνολο.

β) Το θεσμικό – αναδιανεμητικό μοντέλο (Στασινοπούλου 1990, σελ. 24) αντιτίθεται στις αρχές του υπολειμματικού. Στην προκειμένη περίπτωση, εστιάζει στην καθολική εκπλήρωση των αναγκών. Έτσι επιζητά την πρόληψη σε σχέση με την καταπολέμηση των κοινωνικών προβλημάτων, την κοινωνική συνοχή καθώς και την συλλογική ευθύνη. Το θεσμικό – αναδιανεμητικό μοντέλο αναπτύχθηκε κυρίως κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ιδιαίτερα στις καπιταλιστικές κοινωνίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι η έντονη διαφοροποίηση του σε σχέση με το υπολειμματικό, στηρίζεται κυρίως σε ηθικούς και ιδεολογικούς παράγοντες, χωρίς να αποδίδεται η δέουσα σημασία στις μεθόδους εκπλήρωσης των αναγκών.

Ορισμένοι θεωρητικοί επισημαίνουν ότι η εξέλιξη του κράτους πρόνοιας δεν συνεπάγεται απαραίτητα την εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων στα καπιταλιστικά κράτη, ενώ διαφαίνεται η πιθανότητα να τις διατηρεί.

Οι απαρχές του κράτους πρόνοιας εντοπίζονται περί τον 19^ο αιώνα, στις περιοχές της Δυτικής Ευρώπης. Επηρεάστηκε σημαντικά από την ανάπτυξη των αστικών κοινωνιών, παράλληλα με την εμφάνιση του καπιταλιστικού συστήματος. Σημαντική επιρροή άσκησαν οι αρχές και οι αξίες της Γαλλικής Επανάστασης, όπως: η κοινωνική ισότητα και η κοινωνική δικαιοσύνη στα πλαίσια της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Παράλληλα οι νέες συνθήκες ζωής, το σύγχρονο κοινωνικό – οικονομικό και πολιτικό σύστημα αποτέλεσαν στοιχεία ανάπτυξης και καθορισμού του κράτους πρόνοιας, τα οποία διαμόρφωσαν σε εξαιρετικό βαθμό τους τρόπους έκφρασης της παρεχόμενης βοήθειας προς τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Βέβαια, ακόμη και οι μεταβολές που παρατηρούνται τόσο στην οικογένεια όσο και στην τοπική κοινότητα, καθιστούν σαφείς τις δυνατότητες και τη δραστικότητα του κράτους πρόνοιας.

2.4 Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις του Κράτους Πρόνοιας

Έχουν διατυπωθεί ποικίλες θεωρητικές ερμηνείες, οι οποίες επιδιώκουν να προσεγγίσουν την έννοια του κράτους πρόνοιας. Ωστόσο, έχουν κυριαρχήσει οι δύο επικρατέστερες, οι οποίες αφορούν από τη μία πλευρά την ανάλυση των δομών και των πλήρων συστημάτων, ενώ από την άλλη πλευρά επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην επεξεργασία των θεσμών και των φορέων δράσης.

Συνεπώς παρατηρείται:

α) Η συστημική / δομική προσέγγιση (EspingAndersen 2006,σελ. 48-51). Μέσω του συγκεκριμένου θεωρητικού υποβάθρου, η κοινωνία αντιμετωπίζεται ως ένα σύνολο συστημάτων, το οποίο εξελίσσεται ολιστικά. Τα συστήματα που επικρατούν είναι εκείνα, τα οποία καθορίζουν την ανάπτυξη τόσο της κοινωνίας όσο και της οικονομίας. Συνεχίζοντας την επεξεργασία, ο EspingAndersen εστιάζει την προσοχή στον τρόπο λειτουργίας των συστημάτων, των αιτιών ευδοκίμησης τους, καθώς και των συνεπειών που προκαλούν. Παράλληλα δίδεται προσοχή στις διαφορές και στις ιδιομορφίες των συστημάτων μεταξύ των χωρών. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, παρουσιάζονται οι συγκρινόμενες λειτουργίες των καπιταλιστικών και των βιομηχανικών κρατών. Παράλληλα, το κράτος πρόνοιας απέκτησε τη δυνατότητα να αναπτυχθεί διότι σταδιακά τέθηκε σε εφαρμογή το σύστημα της γραφειοκρατίας, ως ένα απαραίτητο μέσο προκειμένου να υφίσταται μία υποτυπώδης οργάνωση και συνάμα διαχείριση σε όλους τους τομείς που απαρτίζουν την κοινωνία. Ως αποτέλεσμα, θα προκύπτει η εξέλιξη του ίδιου του συστήματος της γραφειοκρατίας. Σύμφωνα με τον EspingAndersen η προκειμένη κατάσταση χαρακτηρίστηκε ως *logicofindustrialism* (λογική του βιομηχανισμού), γεγονός το οποίο διέπεται από την εξέλιξη του κράτους πρόνοιας και την ταυτόχρονη διάλυση των «παραδοσιακών κοινωνικών θεσμών» από την επικράτουσα κοινωνία της βιομηχανίας. Με βάση την άποψη, οι Wagner και Marshall επηρεασμένοι από την ιδεολογία του φιλελευθερισμού υποστήριξαν ότι η εξασφάλιση ενός ανελίσσόμενου οικονομικού υπόβαθρου, αποτελούσε την αναγκαία προϋπόθεση, έτσι ώστε να ακολουθήσει η διοχέτευση πόρων προς τους πολίτες και την απόκτηση της ευημερίας. Στο σημείο αυτό επέρχεται η προσθήκη του νέου δομικού μαρξισμού. Επισημαίνεται ότι το κράτος πρόνοιας αποτελεί αναπόφευκτη απόρροια των καπιταλιστικών κοινωνιών, χωρίς όμως να επηρεάζεται από τους πολιτικούς φορείς και ποικίλης ιδεολογίας

οργανώσεις. Είναι αξιοσημείωτο ότι επιδιώκεται πάση θυσίας η κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών, ενώ ο ρόλος της εξουσίας του κράτους έγκειται στην αυτονόμηση από τις ταξικές ιδεολογικές καθώς και στην εκδήλωση του δομικού χαρακτήρα που τη διέπει.

β) Η θεσμική προσέγγιση (EspingAndersen 2006, σελ. 51-53) ερμηνεύει από διαφορετική οπτική το κράτος πρόνοιας. Ισχυρίζεται ακράδαντα ότι η οικονομία και οι κοινωνικοί – πολιτικοί θεσμοί αποτελούν αλληλένδετα στοιχεία της κοινωνίας, ενώ ο διαχωρισμός τους επέφερε αρνητικές επιπτώσεις για το μέλλον της. Εν ολίγοις, είναι επιβεβλημένη η αφομοίωση της κοινωνικής πολιτικής καθώς και οικονομίας στο πλαίσιο των κοινοτήτων. Επισημαίνεται ότι η λειτουργία του κράτους πρόνοιας καθίσταται περισσότερο αποδοτική και λειτουργική, εφόσον υφίσταται στα όρια των « μικρών ανοιχτών οικονομιών», στις οποίες διαθέτουν πλήρη πρόσβαση οι μεγάλες παγκόσμιες αγορές. Επιπρόσθετα, οι αρχές της δημοκρατίας έχουν θεμελιώδη ρόλο στην θεσμική προσέγγιση του κράτους πρόνοιας διότι εξασφαλίζουν την κοινωνική δικαιοσύνη μεταξύ των μελών. Παράλληλα αναπτύσσεται και διασφαλίζεται η έννοια και η εφαρμογή των δικαιωμάτων και της ιδιότητας του πολίτη. Εντούτοις παρατηρείται μία έντονη αντίφαση σχετικά με την συσχέτιση της δημοκρατίας και την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας, ιδιαίτερα στον τομέα των κοινωνικών δομών. Συμπερασματικά, η δημοκρατία εμφανίστηκε στις αγροτικές κοινωνίες, προκειμένου οι ιδιοκτήτες μικρών εκτάσεων να απαλλαγούν από την υψηλή φορολογία, την οποία τους επέβαλλαν οι κάτοχοι μεγάλων ιδιοκτησιών γης, έχοντας αποκτήσει τα δημοκρατικά δικαιώματα που τους αναλογούν. Από την άλλη πλευρά, η λαϊκή τάξη των ολοκληρωτικών καθεστώτων δεν αντιδρούσε έντονα στην υψηλή φορολόγηση που είχε επιβάλλει η κυρίαρχη κοινωνικά και οικονομικά τάξη.

2.5 Κράτος Πρόνοιας και Κοινωνική Διαστρωμάτωση

Το κράτος πρόνοιας αποτελούσε ανέκαθεν ένα αναγκαίο μέσο προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες κοινωνικές δομές, οι οποίες θα διασφάλιζαν το εισόδημα των πολιτών. Αναπόσπαστο μέρος όμως αυτής της κατάστασης είναι η κοινωνική, διαστρωμάτωση που προκύπτει μέσω αυτού. Σχετικά με την αλληλεπίδραση του κράτους πρόνοιας και της διαστρωμάτωσης, έχουν διατυπωθεί δύο χαρακτηριστικές θεωρητικές απόψεις, με βάση τον EspingAndersen.

Η πρώτη έχει τις ρίζες της στην θεωρία του Μαρξισμού και, υποστηρίζει ότι το κράτος πρόνοιας συνεχίζει να διαιωνίζει την υφιστάμενη κοινωνική κατάσταση σχετικά με τις κοινωνικές τάξεις. Ουσιαστικά, οποιασδήποτε μορφής πολιτική ευημερίας, η οποία εκφράζεται από το κράτος, δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του καπιταλισμού και του μονοπωλίου που πρεσβεύει.

Η δεύτερη άποψη προέρχεται από τις αρχές του Marshall. Σύμφωνα με αυτήν, οι κοινωνικές τάξεις επηρεάζονται άμεσα από τις εκάστοτε μεταρρυθμίσεις. Επομένως, η δημιουργία συνθηκών ευημερίας για τις κοινωνικές τάξεις αποτελεί έναν ουσιώδη τρόπο ώστε να αμβλυνθούν οι λόγοι που συντρέχουν στην πάλη των τάξεων. Η δημοκρατία ακμάζει και οι πολίτες διέπονται από την αλληλεπίδραση τους με τον υφιστάμενο κρατικό μηχανισμό.

Βιβλιογραφικά το κύριο ζήτημα που διερευνάται εντοπίζεται στην «αναδιανομή του εισοδήματος». (EspingAndersen 2006, σελ. 126). Οι έρευνες έχουν δείξει ότι «κοινωνικές μεταβιβάσεις αντικαθιστούν σταδιακά τα φορολογικά συστήματα, ως ένα από τα κύρια όπλα της αναδιανομής». (EspingAndersen 2006, σελ. 127). Τέτοια παραδείγματα, είναι ιδιαίτερα έκδηλα στα κράτη πρόνοιας των σκανδιναβικών χωρών. Παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο είναι απόλυτα κατανοητό, εφόσον δικαιολογείται από την ισχυρή κοινωνική πραγματικότητα. Κάτι τέτοιο αποδεικνύεται από την υψηλή φορολόγηση που επιβάλλεται πλέον ακόμη και στα χαμηλά οικονομικά εισοδήματα, εφόσον έχουν διαφοροποιηθεί οι σύγχρονες απαιτήσεις των κρατών. Αυτό σημαίνει ότι οι κοινωνικές μεταβιβάσεις που επιτελούνται καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την αναδιανεμητική πολιτική του κράτους πρόνοιας.

Αρκετές μελέτες έχουν συμπεριλάβει ζητήματα, τα οποία σχετίζουν την κατανομή των οικονομικών πόρων στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, τη διαστρωμάτωση που προκύπτει καθώς και την επίδραση των κρατών πρόνοιας. Ουσιαστικά η αναδιανομή και η διασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος και πόρων προωθούνται για την ενίσχυση της εκπλήρωσης ορισμένων ουσιωδών αναγκών όπως η ασφάλιση, η υγεία, η εκπαίδευση, η απασχόληση και η στέγαση. Οι έρευνες αυτές, έπειτα από πορεία ετών απέδειξαν ότι το κράτος πρόνοιας είναι δυνατό να προσφέρει στους πολίτες τις κατάλληλες συνθήκες προκειμένου να διατηρήσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, το οποίο θα αντιτίθεται στον οικονομικό ανταγωνισμό της αγοράς και θα ανακουφίζει από τις κοινωνικές ανισότητες. Τα δεδομένα αυτά όμως εμπεριέχουν

στοιχεία, τα οποία χαρακτηρίζουν τις Σκανδιναβικές χώρες και τη Δανία, όπως επισημαίνεται στα έργα του EspingAndersen.

Τα μοντέλα του κράτους πρόνοιας σε κάθε χώρα δεν ανταποκρίνονται σε όμοιες ιδεολογίες και επιδιώξεις. Το κάθε ένα στοχεύει σε διαφορετικά σημεία και εναρμονίζεται με τις ανάγκες των πολιτών που απαρτίζουν την εκάστοτε κοινωνική δομή. Το εισόδημα, η αλληλεγγύη, η κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη αποτελούν επιμέρους στοιχεία, τα οποία συναντώνται σε όλα τα κράτη πρόνοιας, αλλά εντοπίζονται σε ποικίλα επίπεδα και έκταση. Με αυτό τον τρόπο προσπαθούν να επιτύχουν τους πολιτικούς τους σκοπούς και την κάλυψη των αναγκών των μελών της κοινωνίας.

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός κατά το οποίο ο τρόπος εφαρμογής του κράτους πρόνοιας καθιστά εφικτή την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των ανθρώπων. Παρόλα αυτά, η υλοποίηση των εκάστοτε μέτρων, συμβάλλουν στην τήρηση ή ακόμη και στη διαφοροποίηση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Κάτι τέτοιο εμφανίζεται ήδη από την ανασκόπηση των μορφών του κράτους πρόνοιας και την σημασία τους για τα είδη έκφανσης των συστημάτων διαστρωμάτωσης. Ένα καθοριστικό παράδειγμα, το οποίο επιβεβαιώνει την ανωτέρω διατύπωση απαρτίζει ο τομέας που σχετίζεται με την κοινωνική πολιτική. Οι θεσπιζόμενες εφαρμογές μέτρων σχετικά με την εξάλειψη της φτώχειας, κατέληξαν στην δημιουργία στρωμάτων κοινωνικών τάξεων. Ο οικονομικό έλεγχος δηλαδή, ο οποίος υφίστατο (και υφίσταται ακόμη και σήμερα στις αντίστοιχες περιπτώσεις) προκειμένου να διαπιστωθούν τα απαραίτητα κριτήρια, είναι ένας καθοριστικός παράγοντας, ο οποίος θεωρείται υπεύθυνος για την συγκεκριμένη κατάσταση, καταλήγει ο EspingAndersen.

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται αναγκαίο η αναφορά στις ενέργειες των συντηρητικών Bismarck και von Taaffe, οι οποίοι καθιέρωσαν το μοντέλο της κοινωνικής ασφάλισης, μέσω του οποίου επιδιωκόταν η ταξική κοινωνική πολιτική (EspingAndersen, 2006, σελ. 69). Σύμφωνα με αυτό επιβλήθηκε ο πλήρης διαχωρισμός του τρόπου ασφάλισης ανάλογα με την κοινωνική τάξη από την οποία προερχόταν κάθε πολίτης. Επομένως προωθούνταν διαφορετικού είδους δικαιώματα καθώς και απολαβές, τα οποία εναρμονίζονταν με την κοινωνική θέση του ασφαλισμένου. Εκτός όμως από αυτό, οι Bismarck και von Taaffe καθιέρωσαν την υπακοή των πολιτών στις προσταγές της εξουσίας του ισχύοντος πολιτικού κρατικού συστήματος. Οι χώρες, οι οποίες

εφάρμοσαν τις προκείμενες μεταρρυθμίσεις, ήταν οι εξής: η Γερμανία, η Αυστρία, η Ιταλία καθώς και η Γαλλία.

Όσον αφορά το κορπορατιστικό σύστημα (EspingAndersen 2006, σελ. 70) η κοινωνική τάξη, η οποία ήταν ευνοημένη με την πλειονότητα των προνομίων και παροχών, ήταν εκείνη των δημοσίων υπαλλήλων. Ουσιαστικά η κατάσταση αυτή, αποτελούσε ένα μέσο επιβράβευσης της αποδοτικότητας και της στήριξης τους στο κυβερνητικό έργο, ενώ ταυτόχρονα ενισχυόταν η υψηλή κοινωνική θέση της τάξης των δημοσίων υπαλλήλων. Συνεπώς προωθούταν ένα κοινωνικό μοντέλο, το οποίο στόχευε στο διαχωρισμό των οφελών των πολιτών ανάλογα με την κοινωνική τάξη στην οποία υπάγονταν. Έτσι τόσο ο Bismarck, όσο και οι υπόλοιποι υποστηρικτές της απολυταρχίας, ενστερνίστηκαν την πολιτική του διαχωρισμού και την εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο ώστε να εναντιωθούν στην ιδεολογία των εργατικών κινημάτων.

Από την άλλη πλευρά το εργατικό κίνημα (EspingAndersen 2006, σελ. 70-71) ασπαζόταν μία διαφορετική προσέγγιση. Κύρια επιδίωξη του ήταν η δημιουργία «αυτό – οργανωμένων φιλικών εταιρειών ή ισότιμων αδελφικών (fraternal) προγραμμάτων πρόνοιας» τα οποία θα χρηματοδοτούνταν είτε από τα αντίστοιχα συνδικάτα είτε από τα πολιτικά κόμματα. Οι εργαζόμενοι θεωρούσαν ότι μέσω των μεταρρυθμίσεων που προέβαλλαν, η κοινωνία θα μετατρέποταν κοινωνικά πιο δίκαιη και αλληλέγγυα προς τους πολίτες. Παρόλα αυτά ο σοσιαλιστικός παράδεισος, τον οποίο οραματίζονταν, απείχε αρκετά από την πραγματικότητα διότι μέσω αυτής της κατάστασης δημιουργούνταν «ταξικά γκέτο» και διαχώριζαν τους εργαζόμενους αντί να τους παρέχουν κλίμα ενότητας. Αυτό συνέβαινε διότι ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, οι ισχυρότεροι κοινωνικά εργαζόμενοι, παραγκώνιζαν τους περισσότερο κοινωνικά αδύναμους.

Εν συνεχεία, το καθολικευτικό (universalistic) μοντέλο (EspingAndersen 2006, σελ. 71-72) ανήλθε στην επιφάνεια για την παρουσίαση και εφαρμογή των αρχών του. Σύμφωνα με αυτό επιδιωκόταν η καθιέρωση ενός συστήματος το οποίο θα εξασφάλιζε την κοινωνική ισότητα ανάμεσα στους πολίτες. Δεν περιοριζόταν όμως μέχρι αυτού του σημείου. Ταυτόχρονα επιδίωκε την ισοτιμία των δικαιωμάτων και την αλληλεγγύη όλων των ανθρώπων, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους τάξη. Υπό αυτές τις συνθήκες, η κοινωνική ομάδα ατόμων, οι οποίοι χρειάζονται περαιτέρω

ενδυνάμωση και στήριξη βρίσκεται στα όρια της φτώχειας. Για τα αδύναμα μέλη της κοινωνίας ορισμένες φορές, είναι αρκετή η εξασφάλιση ενός επιδόματος, το οποίο θα επαρκεί προκειμένου να καλύψει άμεσα τις ανάγκες τους. Αναπόφευκτα σε αυτή την περίπτωση προκαλείται η εξής κατάσταση: όσοι από τους πολίτες υπάγονται σε μία περισσότερο ευνοημένη οικονομική κατάσταση, καταφεύγουν στην αγορά ούτως ώστε να κατοχυρώσουν ένα επίπεδο κοινωνικής ευμάρειας, π.χ. ιδιωτική ασφάλιση. Συνεπώς οι οικονομικά ισχυροί εμπλουτίζουν την ευημερία τους μέσω των παροχών της αγοράς ενώ οι οικονομικά ανίσχυροι στηρίζονται στις παροχές, τις οποίες προσφέρει ο κρατικός μηχανισμός. Χαρακτηριστικά παραδείγματα χωρών αποτελούν η Μεγάλη Βρετανία και ο Καναδάς.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι χώρες, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από το καθολικευτικό σύστημα ή το αντίστοιχο της κοινωνικής αρωγής, βρίσκονταν σε δίλημμα. Το συγκεκριμένο σχετιζόταν με τον φορέα που θα κάλυπτε τις ανάγκες της μέσης οικονομικά και κοινωνικά τάξης, δηλαδή το κράτος ή η αγορά και η ιδιωτική πρωτοβουλία. Η συγκεκριμένη άποψη διαφαίνεται στο παράδειγμα της Μεγάλης Βρετανίας, όπως και στην πλειονότητα των αγγλοσαξονικών χωρών. Εντούτοις το κράτος καθίστατο υπεύθυνο για την εφαρμογή μίας λιτής καθολικότητας, ενώ από την άλλη πλευρά, η αγορά καλούταν να εκπληρώσει τις προδιαγραφές της ευημερίας των κοινωνικών τάξεων. Έτσι η δημόσια δαπάνη καθίσταται υπεύθυνη για την επιχορήγηση των ιδιωτικών προγραμμάτων ευημερίας, μέσω του φορολογικού συστήματος.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον EspingAndersen, παρουσιάζεται μία αντίθετη εφαρμογή των μοντέλων κράτους πρόνοιας. Σε αυτή την περίπτωση, ο κεντρικός σκοπός κατευθύνεται στην παροχή τόσο της καθολικότητας όσο και της επάρκειας. Έτσι οι χώρες που τήρησαν την συγκεκριμένη αρχή διαφοροποιήθηκαν σε εξαιρετικό βαθμό. Το κράτος επομένως θέτει σε εφαρμογή ένα δευτεροβάθμιο σύστημα ασφάλισης, εξίσου προνομιούχο, για τις μεσαίες κοινωνικές τάξεις. Η αγορά απορρίπτεται ως επιλογή ενώ τα επιδόματα των πολιτών ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες. Είναι πιθανό να μην εξαλείφεται πλήρως το ζήτημα των ανισοτήτων. Παρόλα ταύτα επιτυγχάνεται η υποστήριξη και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κράτους πρόνοιας προς τους πολίτες. Η υψηλή φορολόγηση αντισταθμίζεται με την πολιτική συναίνεση και την πραγματοποίηση των προγραμμάτων του κράτους πρόνοιας σε χώρες όπως η Σουηδία και η Νορβηγία.

2.6 Καθεστώς Κράτους Πρόνοιας

Οι διαφοροποιήσεις, οι οποίες συναντώνται στην κοινωνική διαστρωμάτωση, στο κράτος, στην αγορά, στην οικογένεια καθώς και στις κυρίαρχες πολιτικές πεποιθήσεις, τοποθετούν τα θεμέλια για την διαμόρφωση των κριτηρίων που διέπουν τις υποδιαίρεσεις του κράτους πρόνοιας. Επομένως, έχουν κατηγοριοποιηθεί οι ακόλουθες μορφές: α) το φιλελεύθερο, β) το κορπορατιστικό, και γ) το σοσιαλδημοκρατικό κράτος πρόνοιας.

α) Το φιλελεύθερο μοντέλο (EspingAndersen 2006, σελ. 74) κράτους πρόνοιας, αρχικά συναντάται σε χώρες όπως: οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ο Καναδάς καθώς και η Αυστραλία. Τα επικρατούντα συστήματα σχετίζονται με την παροχή επιδομάτων σε κοινωνικές ομάδες έπειτα από πλήρη έλεγχο του ατομικού/οικογενειακού εισοδήματος καθώς και οποιαδήποτε άλλης μορφής πόρων που ενδεχομένως διαθέτουν. Επιπλέον, το θέμα της κοινωνικής ασφάλισης διέπεται από σχετική λιτότητα. Επιστρέφοντας στην κοινωνική κρατική φροντίδα, μέσω των επιδομάτων, αυτά παρέχονται ως επί το πλείστον σε πολίτες, οι οποίοι έχουν χαμηλό εισόδημα και ανήκουν κυρίως στην εργατική κοινωνική τάξη, ενώ παράλληλα συναρτώνται άμεσα με το κράτος. Ουσιαστικά, ο ρόλος της κοινωνικής πρόνοιας είναι επεμβατικός σε σχέση με την αδυναμία ή την έλλειψη της εργασίας προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες των ατόμων. Έτσι ενισχύεται η έννοια της αγοράς ιδιαίτερα από την κρατική πρωτοβουλία, ωθώντας τους πολίτες στην εξασφάλιση των ιδιωτικών προνοιακών προγραμμάτων, τα οποία μάλιστα επιχορηγούνται από το ίδιο το κράτος. Παράλληλα προκύπτουν ορισμένες συνέπειες εξαιτίας της υφιστάμενης κατάστασης. Αρχικά η επιρροή της αποεμπορευματοποίησης σταδιακά εξασθενεί, όπως ακριβώς εμποδίζεται και η ανάπτυξη των κοινωνικών δικαιωμάτων στα πλαίσια του κοινωνικού γίγνεσθαι. Ταυτόχρονα όμως δημιουργούνται νέες συνθήκες όσον αφορά στο θέμα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Έτσι προκύπτει μία κοινωνική τάξη, η οποία διαρθρώνεται από τους παραλήπτες των κοινωνικών επιδομάτων και διέπεται από την «ισότητα της φτώχειας». Σε αυτές τις συνθήκες κυριαρχεί σχετική ευημερία, ενώ χαρακτηρίζει καταστάσεις επικράτησης των άκρων, ειδικά στους κοινωνικό – οικονομικούς τομείς.

β) Το κορπορατιστικό μοντέλο κράτους πρόνοιας (EspingAndersen, 2006, σελ. 75-76) υφίσταται στις εξής χώρες: Αυστραλία, Γαλλία, Γερμανία καθώς και Ιταλία. Το καθεστώς του κορπορατισμού διαφοροποιείται αρκετά σε σχέση με τις αρχές του φιλελεύθερου κράτους πρόνοιας. Διέπεται από αξίες, οι οποίες υπόκεινται στις αρχές περί της εξασφάλισης μίας υποτυπώδους αρμονικής συνύπαρξης των κοινωνικών τάξεων. Τόσο οι διαφοροποιήσεις όσο και οι ομοιότητες που τις απαρτίζουν κατέχουν ιδιαίτερη σημασία, ενώ αποτελούν καίρια ζητήματα, τα οποία χρίζουν ιδιαίτερης προστασίας. Παράλληλα τα δικαιώματα των πολιτών, απορρέουν άμεσα και καθορίζονται από τις ιδιότητες που τους προσδίδει η κοινωνική θέση, στην οποία ανήκουν. Κεντρική ιδέα στην ιδεολογία του κορπορατιστικού κράτους πρόνοιας συνιστά η άποψη ότι η διασφάλιση του κρατικού εισοδήματος, είναι αναγκαία προκειμένου να υποκαταστήσει την αγορά. Υπό αυτό το πρίσμα, το κράτος απομακρύνει ολοένα και περισσότερο τον αναδιανεμητικό χαρακτήρα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι ο θεσμός της Εκκλησίας έχει επιδράσει σημαντικά στην εξέλιξη του κορπορατιστικού καθεστώτος κράτους πρόνοιας. Η συγκεκριμένη κατάσταση έθεσε τα θεμέλια για την κρατική υπόσχεση σχετικά με την στήριξη της παραδοσιακής οικογένειας. Ουσιαστικά οι γυναίκες – σύζυγοι, οι οποίες δεν εργάζονται, απομακρύνονται από τα πλαίσια της κοινωνικής ασφάλισης. Ακόμη, τα επιδόματα, τα οποία αποδίδονται στις οικογένειες μέσω του κράτους, ενισχύουν τη μητρότητα. Από την άλλη πλευρά, οι κοινωνικές υπηρεσίες που υποστηρίζουν εν γένει την οικογένεια, βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο. Σε αυτή την περίπτωση υπερισχύει η «αρχή της επικουρικότητας». Αυτό σημαίνει ότι η παρέμβαση του κράτους είναι περιορισμένη στα ζητήματα φροντίδας της οικογένειας. Συνεπώς, μεσολαβεί σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η ίδια η οικογένεια αδυνατεί πλέον να φροντίσει τα μέλη της. Μόνο τότε, το κράτος επιδιώκει την εύρεση των κατάλληλων λύσεων, προκειμένου να αντιμετωπίσει τα υπάρχοντα προβλήματα.

γ) Το σοσιαλδημοκρατικό καθεστώς κράτους πρόνοιας (EspingAndersen, 2006, σελ. 76-79) εμφανίζεται συνηθέστερα στις Σκανδιναβικές χώρες. Αξίζει να σημειωθεί ότι το όνομα του προήλθε εξαιτίας του συστήματος της Σοσιαλδημοκρατίας, το οποίο κυριαρχούσε σε εκείνα τα κράτη. Οι υποστηρικτές του συγκεκριμένου πολιτικού συστήματος καθώς και καθεστώτος κράτους πρόνοιας, κατευθύνθηκαν σε διαφορετικά πλαίσια. Υπερασπίστηκαν και ενίσχυσαν την άποψη ότι καλούνται να διασφαλίσουν την ισότητα ανάμεσα στους πολίτες, η οποία θα ανταποκρίνεται σε

προδιαγραφές την ισότητα ανάμεσα στους πολίτες, η οποία θα ανταποκρίνεται σε προδιαγραφές υψηλού επιπέδου. Στις χώρες αυτές, εφόσον βέβαια είχαν διαμορφωθεί νέες κοινωνικές συνθήκες, διαφοροποιήθηκαν εξίσου και οι ανάγκες των μελών που τις απαρτίζουν. Συνεπώς, σε πρώτο στάδιο επιβαλλόταν να αναβαθμιστούν τόσο οι κοινωνικές παροχές καθώς και υπηρεσίες όσο και τα επιδόματα, τα οποία αποδίδονται στους πολίτες. Αυτό προέκυψε λόγω της διαμόρφωσης των σύγχρονων χαρακτηριστικών που καθόριζαν τη μεσαία κοινωνική τάξη. Σε δεύτερο στάδιο οι σοσιαλδημοκράτες επιχείρησαν να καλύψουν το κενό των κοινωνικών δικαιωμάτων. Έτσι όλες οι κοινωνικές τάξεις θα δικαιούνταν επί ίσοις όροις όλο το φάσμα των δικαιωμάτων, δίχως να προκύπτει οποιουδήποτε είδους εξαίρεση ανάμεσα σε ευκατάστατους και μη. Πρόκειται δηλαδή για μια πρωτοποριακή μεταρρύθμιση, η οποία θα θέσει καινούργιες ιδέες και εφαρμογές προς όφελος των πολιτών. Το σοσιαλδημοκρατικό κράτος πρόνοιας προωθεί την ισότητα των δικαιωμάτων για όλους, ξεκινώντας από τους απασχολούμενους στην χειρωνακτική εργασία και καταλήγοντας μέχρι και τους εργαζομένους του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα δημιουργείται ένα ενιαίο ασφαλιστικό σύστημα για όλους, ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη στην οποία υπάγονται. Παρόλα αυτά, όσον αφορά στον τομέα των επιδομάτων, παρατηρείται η εξής διαφοροποίηση: αυτά διαρρυθμίζονται ανάλογα με τις αποδοχές που λαμβάνει ο κάθε πολίτης και γενικότερα η κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκει. Με αυτό τον τρόπο, η επιρροή της αγοράς υποσκελίζεται, ενώ ταυτόχρονα επιδιώκεται η ανάπτυξη μίας αλληλέγγυας σχέσης μεταξύ του κράτους πρόνοιας και των μελών της κοινωνίας. Η απονομή επιδομάτων και η τήρηση των οικονομικών υποχρεώσεων προς το κράτος, αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά όλων των μελών της χώρας.

Οι κατευθυντήριες γραμμές του σοσιαλδημοκρατικού κράτους πρόνοιας προσφεύγουν τόσο προς τις προσαγές της αγοράς όσο και στον θεσμό της οικογένειας. Σε αυτή την περίπτωση, ο EspingAndersen επισημαίνει ότι επιλέγεται ένας διαφορετικός τρόπος αντιμετώπισης της κατάστασης. Επομένως λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, τα οποία σχετίζονται κυρίως με την πρόληψη ανεξέλεγκτων κοινωνικών φαινομένων. Επομένως, υιοθετεί συγκεκριμένες τεχνικές και διαδικασίες προκειμένου να καταστήσει την οικογένεια έναν αποτελεσματικό φορέα προκειμένου να καλύψει πλήρως όλες τις ανάγκες των μελών της. Εντούτοις, ενισχύει τις δυνατότητες της οικογένειας και της παρέχει τα αναγκαία εφόδια, χωρίς να

επεμβαίνει μόνο όταν οι ικανότητες της δεν καθίσταται εφικτό να ικανοποιήσουν τα ίδια τα μέλη της. Αυτό σημαίνει ότι το κράτος συμβάλλει ενεργά στο προαπαιτούμενο κόστος για την διατήρηση των αναγκών των μελών κάθε οικογένειας. Η ιδεολογία της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης, σχετίζεται με το γεγονός του να εντείνεται η σταδιακή ανεξαρτησία του ατόμου από την οικογένεια αναφοράς του. Έτσι διαφαίνεται και εφαρμόζεται ο σοσιαλιστικός καθώς και ο φιλελεύθερος χαρακτήρας του κράτους πρόνοιας. Από τη μία πλευρά στηρίζεται η ελευθερία και η πρωτοβουλία του ατόμου, ενώ από την άλλη πλευρά το κράτος αναλαμβάνει να φροντίζει τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, όπως τα παιδιά, οι ανήμποροι καθώς και οι ηλικιωμένοι, όπως ακριβώς και την οικογένεια. Για αυτό τον λόγο έχει στελεχώσει τις αντίστοιχες κοινωνικές υπηρεσίες. Παράλληλα προτρέπει τις γυναίκες να ασχοληθούν με την εργασία και να μην επιλέγουν αποκλειστικά την οικογένεια τους, αποδίδοντας τους κίνητρα για την εκάστοτε περίπτωση. Χαρακτηριστικό στοιχείο, όπως διαπιστώνεται από τον EspingAndersen, αποτελεί επίσης ότι το σοσιαλδημοκρατικό κράτος πρόνοιας θεωρεί αλληλοεξαρτώμενες έννοιες τόσο την εργασία όσο και την ευημερία του κράτους και των πολιτών, αλλά και ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη και των δύο. Επιπλέον το «δικαίωμα στο εισόδημα ισούται με το δικαίωμα στην εργασία». Ωστόσο η διατήρηση του συγκεκριμένου κράτους πρόνοιας απαιτεί την όσο το δυνατόν εφικτή ελαχιστοποίηση των κοινωνικών προβλημάτων. Αυτό σημαίνει ότι, προκειμένου να επικρατήσει το υψηλό κόστος της συντήρησης των μέτρων, όλοι οι πολίτες επιβάλλεται να εξοφλούν τις οικονομικές τους κρατικές συνδιαλλαγές, όπως οι φόροι εισοδήματος. Παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται αυτόματα με την ύπαρξη εργασίας για όλους τους πολίτες.

2.7 Το κοινωνικό Κράτος υπό συνθήκες οικονομικής κρίσης

Το κράτος πρόνοιας υπάγεται στα πλαίσια του κοινωνικού κράτους και αποτελεί μέρος της εφαρμόσιμης πολιτικής για την ευημερία των πολιτών. Η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, αναμφισβήτητα καθίσταται υπεύθυνη για τις αρνητικού προσήμου αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί, αλλά και για εκείνες, οι οποίες έπονται. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Ρομπόλης, «η νεοκλασική προσέγγιση θεωρεί την σημερινή διεθνή οικονομική κρίση ως αποτέλεσμα εξωγενών παραγόντων που επιδρούν αρνητικά στην ομαλή λειτουργία και αναπαραγωγή του διεθνούς

οικονομικού συστήματος, ενώ η κεϋνσιανή προσέγγιση θεωρεί τη διεθνή οικονομική κρίση ως αποτέλεσμα ενδογενών παραγόντων που επιδεινώνουν ακόμη περισσότερο την ενυπάρχουσα ανισότητα της χρηματοδότησης του διεθνούς οικονομικού συστήματος» (Ρομπόλης, Κοινωνική Πολιτική (1), σελ.3). Η οικονομική ύφεση έχει επηρεάσει την παγκόσμια οικονομία από το 2008. Έπειτα εξαπλώθηκε σταδιακά από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, στην Ευρώπη, ακόμη και στην Ελλάδα και Κύπρο. Πρόκειται για συνθήκες, οι οποίες αρχικά σχετίζονταν με τον τομέα των τραπεζών, ειδικά την χορήγηση και την αποπληρωμή των δανείων και επεκτάθηκε έως και την έλλειψη εισοδήματος λόγω της αυξανόμενης ανεργίας. Παράλληλα οι συνέπειες της εντοπίζονται και στο κοινωνικό κράτος εξαιτίας της περικοπής των δαπανών για την συντήρηση του.

Ουσιαστικά η προκειμένη κατάσταση συνιστά την ρήξη που προκλήθηκε στο καπιταλιστικό σύστημα, δηλαδή στο κεφάλαιο και την εργασία. Η αντιμετώπιση της απαιτούσε και συνεχίζει να απαιτεί πληθώρα μεταρρυθμίσεων, με σκοπό την επίλυση του προβλήματος, όπως αποκρατικοποιήσεις αυστηρά οικονομικά μέτρα, καθώς και εξασθένιση του κοινωνικού κράτους. Τα έξοδα που διέθετε ο κρατικός μηχανισμός αναδιαμορφώθηκαν από κοινωνικά σε παραγωγικά. Επομένως η συρρίκνωση του μεγέθους των χρημάτων που προορίζονταν για τον σκοπό αυτό, ήταν αναμενόμενη. Έτσι τέθηκαν υπό εκτενή έλεγχο ώστε να διαπιστωθεί ο τελικός τους προορισμός. Αν και το κοινωνικό κράτος συγκροτεί τη μεταβίβαση των οικονομικών παροχών στους πολίτες, η υφιστάμενη πραγματικότητα ανέτρεψε τα ισχύοντα δεδομένα. Συνεπώς η οικονομική πολιτική των μεσογειακών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, έχει διαφοροποιηθεί σε σημαντικό βαθμό. Εφαρμόζονται δηλαδή οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις προκειμένου να «μειωθεί το δημόσιο έλλειμμα διαμέσου της μείωσης των συντάξεων, των μισθών, των κοινωνικών δαπανών και γενικότερα της συρρίκνωσης του κοινωνικού κράτους». (Ρομπόλης, Κοινωνική Πολιτική (1), σελ. 4).

Μέρος του κοινωνικού κράτους αποτελεί το ζήτημα της συνταξιοδότησης των πολιτών. Ωστόσο η ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική παρεμβαίνει, και θέτει νέες προδιαγραφές ακόμη και για τον συγκεκριμένο τομέα. Θεσπίζει εξ αρχής τα όρια ηλικίας, τα οποία προσαρμόζει στα σύγχρονα στοιχεία σχετικά με το προσδόκιμο ζωής των ανθρώπων, όπως αυτό έχει προκύψει από τις ανάλογες έρευνες. Αυτό σημαίνει ότι τηρούνται μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αφορούν τόσο τη μείωση των

συντάξεων όσο και της αύξησης των ηλικιακών ορίων για την απόδοση της. Σχετικά με τον ρόλο του κοινωνικού κράτους, είναι αξιοσημείωτο να επισημανθεί ότι απαρτίζει τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται και εφαρμόζεται η έννοια της κοινωνικής προστασίας. Ουσιαστικά το ελληνοκυπριακό κοινωνικό κράτος, όπως αναφέρεται «είναι θεσμοποιημένα απομακρυσμένο από ένα κοινωνικό κράτος της καθολικότητας, της αναδιανομής του εισοδήματος, της ποιότητας των υπηρεσιών του, της λειτουργικότητας του εκτεταμένου δικτύου ασφαλείας του και της από-εμπορευματοποίησης των δημόσιων αγαθών» (Ρομπόλης, Κοινωνική Πολιτική (1), σελ.6). Επομένως, οι ανάγκες των ανθρώπων δεν καλύπτονται, όπως θα άρμοζε σε μία σύγχρονη και δημοκρατική χώρα. Το κράτος αδυνατεί να πραγματοποιήσει τις παροχές προς όφελος των πολιτών. Επομένως δημιουργούνται άτυπα δίκτυα φροντίδας, όπως η οικογένεια η ακόμη και ιδιωτικά, τα οποία απαιτούν εκτεταμένες οικονομικές απολαβές. Η κοινωνική δικαιοσύνη και η ευημερία δεν υφίστανται ενώ το κοινωνικό και το κράτος πρόνοιας έχουν απολέσει ακόμη και τις ελάχιστες παροχές που προσέφεραν στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, με αποτέλεσμα να εντείνεται ο κοινωνικός αποκλεισμός εις βάρος των ατόμων που έχουν ανάγκη.

Συμπερασματικά, έπεται η ακόλουθη διατύπωση, η οποία χαρακτηρίζει τη νέα μορφή που έχει λάβει εν γένει το κράτος πρόνοιας εξαιτίας των σύγχρονων κοινωνικών συνθηκών. Συνεπώς, η μεταγενέστερη εξέλιξη του χαρακτηρίζεται από τους οικονομικούς όρους, μεθοδολογία και τρόπο εκδήλωσης, ώστε να συμβαδίζει με τα δεδομένα της παρούσης χρονικής περιόδου. Οι έννοιες της αγοράς και της οικονομίας έχουν θέσει τα ανάλογα θεμέλια για τις εκάστοτε μεταρρυθμίσεις και την αντίστοιχη παρουσία και επιρροή στο κοινωνικό σύνολο. Επιπλέον, στοιχεία, όπως η κοινωνική ασφάλιση, η υγεία και η πρόνοια καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τις εκφάνσεις του κράτους πρόνοιας, όπως επίσης τις παροχές του καθώς και τον τρόπο λειτουργίας του, ιδιαίτερα σε δεδομένα οικονομικού ανταγωνισμού, όπως παρατηρεί ο Ρομπόλης. Παράλληλα είναι αξιοσημείωτο ότι η κρατική παρέμβαση μέσω της κοινωνικής πολιτικής και των αντίστοιχων δομών της, δεν αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα του κάθε κράτους. Διεθνείς φορείς και οργανισμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνεργασία με τα κράτη μέλη διαμορφώνουν κοινή κοινωνική πολιτική προκειμένου να αντιμετωπιστούν ολιστικά τα ακανθώδη ζητήματα που απασχολούν τους πολίτες των χωρών (Στασινοπούλου 1996, σελ. 41-42).

Όπως άλλωστε επισημαίνει και ο Ματσαγγάνης: «υπερνίκηση της αδράνειας είναι αδύνατη χωρίς έναν ευκρινή μεταρρυθμιστικό ορίζοντα, χωρίς συντονισμένες μεταρρυθμίσεις σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, χωρίς έναν ανοιχτό δημόσιο διάλογο που να εμπνέει εμπιστοσύνη σχετικά με τις απώτερες στοχεύσεις του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος». Συνεπώς η στοχευόμενη προσπάθεια για την αναδιαμόρφωση κάθε είδους δομής κρίνεται αναγκαία, εφόσον επιδιώκεται η πλήρης επίτευξη της (Ματσαγγάνης 2003,σελ. 159).

Κεφάλαιο 3 Το Κυπριακό κράτος πρόνοιας

3.1 Μοντέλο κράτος πρόνοιας της Κύπρου

Η κοινωνική πολιτική είναι κρατικά μέτρα για τη βελτίωση της θέσης των χαμηλών τάξεων. Η κοινωνική πολιτική παρουσιάστηκε στην αρχή με τη μορφή της φιλανθρωπίας, που την ασκούσαν καλοπροαίρετοι πολίτες ή κρατικοί οργανισμοί, οπότε τα μέτρα που πάρθηκαν ήταν στα πλαίσια ανθρωπιστικής αντιμετώπισης του κοινωνικού προβλήματος, το οποίο προερχόταν από την κοινωνική ανισότητα.² Η κοινωνική πολιτική ως γνωστόν περιλαμβάνει α) την υγεία, β) την πρόνοια και γ) την ασφάλιση. Στην παρούσα εργασία εξετάζουμε την κοινωνική ασφάλιση και την κοινωνική πρόνοια (ευημερία) που υπάγονται στο ίδιο Υπουργείο (Υπουργείο Εργασία και Κοινωνικών Ασφαλίσεων) και αφήνουμε έξω την υγεία η οποία υπάγεται σε ξεχωριστό Υπουργείο (Υπουργείο Υγείας).

Ανάμεσα στην κοινωνική ασφάλιση και την κοινωνική πρόνοια υπάρχει μια στοιχειώδης διαφορά. Σύμφωνα με τον Κρεμαλή (1984:18): «Βασική επιδίωξη της κοινωνικής ασφάλισης είναι η συμπλήρωση της απώλειας του εισοδήματος από προκαθορισμένο κοινωνικό κίνδυνο για να εξουδετερωθούν οι οικονομικές συνέπειές του. Με την κοινωνική πρόνοια αντίθετα χορηγούνται τα μέσα για μια στοιχειώδη αντιμετώπιση οποιοσδήποτε ανάγκης. Οι παροχές δηλαδή της κοινωνικής ασφάλισης έχουν και σε περιορισμένη έκταση αποζημιωτικό χαρακτήρα, ενώ εκείνες της κοινωνικής πρόνοιας ικανοποιούν περισσότερο ανάγκες στοιχειώδους διατροφής και συντήρησης».

Σήμερα το Κράτος Πρόνοιας τυγχάνει παγκόσμιας αναγνώρισης και αποδοχής και δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι η ύπαρξή του είναι ταυτόσημη με την έννοια της οργανωμένης κοινωνίας και η πληρότητα της προστασίας που παρέχεται προσδιορίζει και το επίπεδο της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και πολιτισμού σε κάθε χώρα. Γι' αυτό και σε πολλές χώρες, όπως και στην περίπτωσή μας, το δικαίωμα σε κοινωνική προστασία κατοχυρώνεται συνταγματικά. Στην Κύπρο τέθηκαν από πολύ παλιά, γερά θεμέλια για να κτιστούν θεσμοί Κράτους Πρόνοιας. Σχετικά αναφέρεται το συμβόλαιο μεταξύ του βασιλιά του Ιταλίου Στασικύπρου και του γιατρού Ονησίλου, τον 15^ο αιώνα π.Χ., με βάση το οποίο παρέχεται δωρεάν ιατρική

περίθαλψη στα θύματα της πολιορκίας της πόλης τους από τους Πέρσες. Αναφέρεται επίσης ότι κατά τους χριστιανικούς χρόνους η μέριμνα για τους γέροντες και τους ανάπηρους αποτελούσε κύρια μέριμνα της Εκκλησίας και ιστορικές πηγές αναφέρουν ότι ο Επίσκοπος Αμαθούντας, είχε οργανώσει ιδρύματα στα οποία περιθάλπονταν 7.500 άτομα.

Παρόλο που τα θεμέλια για Κράτος Πρόνοιας τέθηκαν από τα παλιά χρόνια, δυστυχώς η μακραίωνη υποδούλωση του νησιού μας από διάφορους κατακτητές άφησε την ευθύνη για κοινωνική προστασία στην Εκκλησία και στη φιλανθρωπία των πολιτών. Ακόμα και επί Αγγλοκρατίας που συνέπεσε με τον αιώνα και την περίοδο της ανάπτυξης του Κράτους Πρόνοιας καμία ουσιαστική πρόοδος δεν σημειώθηκε. Όπως ήταν φυσικό η αποικιοκρατική Κυβέρνηση μερίμνησε πρώτα για την εξασφάλιση των Άγγλων διοικητικών υπαλλήλων που υπηρετούσαν στην Κύπρο. Έτσι, εισήγαγε το 1892 νομοθεσία για τη συνταξιοδότηση των Άγγλων που υπηρετούσαν στην Κυβέρνηση της Κύπρου, χωρίς παράλληλη προστασία για τους ντόπιους δημόσιους υπαλλήλους. Οι δημοσιούπαλληλικές συντάξεις επεκτάθηκαν σταδιακά και μόλις το 1967, δηλαδή μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας σε ανεξάρτητο κράτος, κάλυψαν το σύνολο των δημοσίων υπαλλήλων.

Στη δεκαετία του '50, που χαρακτηρίζεται από την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα, η αποικιακή Κυβέρνηση, στην προσπάθειά της να αποπροσανατολίσει το απελευθερωτικό κίνημα, θυμάται να επεξεργαστεί μέτρα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονταν και η εισαγωγή συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Το Σχέδιο αυτό εφαρμόζεται τον Ιανουάριο του 1957, δηλαδή σε μια περίοδο κατά την οποία ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας βρισκόταν στο αποκορύφωμά του.

Το Σχέδιο του 1957, το οποίο μπορεί να λεχθεί ότι σε μεγάλο βαθμό αποτελούσε αντιγραφή του εθνικού συστήματος της Αγγλίας του 1948 που βασιζόταν στις γνωστές αρχές του λόρδου Μπεβερίτζ, περιοριζόταν στην τάξη των μισθωτών τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα, άφηνε έξω από το πεδίο εφαρμογής του τη μάζα των γεωργικών εργατών και όλους τους αυτοτελώς εργαζομένους. Οι ασφαλιστικοί κίνδυνοι που κάλυπτε το Σχέδιο αυτό ήταν η ασθένεια, η ανεργία, το γήρας και ο θάνατος. Τόσο οι εισφορές όσο και οι παροχές στο Σχέδιο, το 1957

καθορίστηκαν σε ομοιόμορφο (πάγιο) ύψος χωρίς συσχέτιση με τους μισθούς και τα ημερομίσθια.

Η αξία του Σχεδίου αυτού ήταν πολύ περιορισμένη γιατί η εξαίρεση των αυτοτελώς εργαζομένων και των γεωργικών εργατών, ουσιαστικά σήμαινε ότι η καταπληκτική πλειοψηφία των εργαζομένων των μέσων ηλικιών και άνω παρέμεναν χωρίς προστασία μια και η πλειοψηφία τους απασχολείτο στη γεωργία. Παράλληλα το ύψος των ωφελημάτων από το Σχέδιο ήταν σε τόσο χαμηλά επίπεδα που σχεδόν δεν εξασφάλιζε ούτε το ελάχιστον εισόδημα που απαιτείτο για τη φυσική επιβίωση των εργαζομένων. Καμία προστασία δεν παρείχετο σε περίπτωση μόνιμης ανικανότητας για εργασία, η δε προστασία για εργατικά ατυχήματα εξακολουθούσε να διέπεται από το Νόμο του 1944 ο οποίος εξαρτούσε την πληρωμή αποζημιώσεων προς τους εργαζομένους από την οικονομική ευχέρεια του εργοδότη.

Με την ανακήρυξη της Δημοκρατίας ήταν φυσικό η ελεύθερη Κυπριακή πολιτεία να θέσει ανάμεσα στις αναπτυξιακές προτεραιότητές της και τη βελτίωση της κοινωνικής ασφάλειας, βασικό μέτρο της οποίας αποτελούσε το σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Τον Οκτώβριο του 1964, παρά τις επικρατούσες τότε αντίξοες πολιτικές συνθήκες, το Σχέδιο επεκτάθηκε σε όλους ανεξαιρέτα τους εργαζομένους, μισθωτούς και αυτό-εργοδοτούμενους, καλύπτοντας ταυτόχρονα και τα εργατικά ατυχήματα. Η σημασία της νομοθεσίας του 1964 δεν περιορίζεται μόνο στο γεγονός ότι η κοινωνική ασφάλιση και προστασία επεκτάθηκε στο σύνολο των εργαζομένων, αλλά και στο ότι έγινε με τέτοιους όρους που έδωσε δικαίωμα σε συντάξεις σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (σε τρία χρόνια), χωρίς κανένα περιορισμό ηλικίας, με αποτέλεσμα το σύνολο σχεδόν του πάνω από 65 χρόνων πληθυσμού να παίρνει συντάξεις από το 1968. Το στοιχείο τούτο κάνει το Σχέδιο της Κύπρου μοναδικό σε σύγκριση με τα Σχέδια Κοινωνικών Ασφαλίσεων άλλων χωρών, που χρειάστηκαν πολλές δεκαετίες για να φτάσουν σε τέτοιο στάδιο. Το γεγονός αυτό προκαθόρισε σε μεγάλο βαθμό και τις υποχρεώσεις των σημερινών και των επόμενων δεκαετιών γενιών των εργαζομένων έναντι του πληθυσμού εκείνου ο οποίος παρέμενε απροστάτευτος.

Στη δεκαετία 1964-1974 το Σχέδιο εξακολούθησε να βελτιώνεται με τις αυξήσεις στις παροχές και με την εισαγωγή νέων ωφελημάτων, όπως ήταν η σύνταξη ανικανότητας,

η επέκταση του επιδόματος ασθένειας και ανεργίας στις παντρεμένες γυναίκες και η επέκταση του επιδόματος ασθένειας στους αυτοτελώς εργαζόμενους. Η ανοδική πορεία του Σχεδίου ανακόπηκε βίαια λόγω των καταστροφικών επιπτώσεων των τραγικών γεγονότων του Ιουλίου το 1974. Τα γεγονότα αυτά απείλησαν το Σχέδιο με παντελή καταστροφή και χρεοκοπία. Η υπεύθυνη, όμως, στάση όλων των ενδιαφερομένων Κυβερνήσεων, εργοδοτών, εργαζομένων και συνταξιούχων - αποσόβησε τον κίνδυνο και το Σχέδιο διασώθηκε με τη μείωση των συντάξεων και την αναστολή της πληρωμής ορισμένων παροχών, γεγονός που δείχνει ότι ο Κυπριακός λαός σε δύσκολες στιγμές κάνει πρόθυμα θυσίες για τη διαφύλαξη ζωτικών θεσμών.

Η σταδιακή ανάκαμψη της οικονομίας επέτρεψε, όχι μόνο την επαναφορά του Σχεδίου στα προ της εισβολής επίπεδα, αλλά και την περαιτέρω βελτίωση των παροχών στα χρόνια από το 1977 μέχρι το 1980. Η προσφυγοποίηση από το 1974 200.000 ατόμων και η διάλυση πάνω από 150 κοινοτήτων επισώρευσαν μεγάλο αριθμό σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων που έκαναν επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας νέων υπηρεσιών και μεθόδων. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι οι Κοινωνικές Υπηρεσίες έχουν επεκταθεί και περιλαμβάνουν Γηροκομεία, Κέντρα Κοινωνικής Ευημερίας στις νέες Κοινότητες των εκτοπισμένων (Εγκυκλοπαίδεια Κύπρος, Τόμος Η', Διαγόρας, Λευκωσία 1987, σελ.16) Άλλες υπηρεσίες είναι Ίδρυμα για παιδιά με διανοητική καθυστέρηση, στέγη για νέες, στέγη για εργαζόμενους νέους και παιδικό σταθμοί. Στα πλαίσια του νέου ενισχυμένου προγράμματος λειτούργησαν βρεφοκομικοί σταθμοί για τις εργαζόμενες μητέρες. Τα προγράμματα αυτά πραγματοποιήθηκαν με διεθνή βοήθεια και κυρίως από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες(Εγκυκλοπαίδεια Κύπρος, Τόμος Η', Διαγόρας, Λευκωσία 1987, σελ.17)

3.2 Η κοινωνική ασφάλιση στην Κύπρο

Το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων λειτουργεί από το 1957. Μέχρι τις 5 Οκτωβρίου 1980 οι εισφορές και οι παροχές του Σχεδίου καθορίζονταν σε ομοιόμορφο (πάγιο) ύψος, ανεξάρτητα από τις αποδοχές και τα εισοδήματα των ασφαλισμένων. Από τις 6 Οκτωβρίου 1980 που τέθηκε σε εφαρμογή η νέα νομοθεσία Κοινωνικών

Ασφαλίσεων, τόσο οι εισφορές όσο και οι παροχές, έγιναν αναλογικές, δηλαδή υπολογίζονται ως ποσοστό πάνω στα εισοδήματα των ασφαλισμένων από την εργασία τους. Οι συντάξεις που χορηγήθηκαν πριν από τις 6 Οκτωβρίου έχουν εξομοιωθεί με το βασικό μέρος των συντάξεων που χορηγούνται σύμφωνα με τη νέα Νομοθεσία. Κύριο χαρακτηριστικό της Νομοθεσίας αυτής είναι η πρόβλεψη για τακτική ανατίμηση των ασφαλιστέων αποδοχών και αναπροσαρμογή των παροχών σύμφωνα με την κίνηση των μισθών και ημερομισθίων και του τιμαρίθμου (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια Έκθεση 1999, Λευκωσία 2002, σελ. 37).

Η οργάνωση των υπηρεσιών του Τμήματος περιλαμβάνει τα Κεντρικά Γραφεία στη Λευκωσία, πέντε επαρχιακά Γραφεία στη Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα, Πάφο και Αμμόχωστο (Παραλίμνι) και ένα τοπικό Γραφείο στην Πόλη Χρυσοχούς το οποίο λειτουργεί ως υποκατάστημα του επαρχιακού Γραφείου Πάφου. Οι περισσότερες λειτουργίες του Τμήματος συγκεντρώνονται στα Κεντρικά Γραφεία, στα οποία εδρεύει η διοίκησή του. Το αρχείο ασφαλισμένων και οι ατομικοί λογαριασμοί των ασφαλισμένων τηρούνται στα Κεντρικά Γραφεία. Οι αιτήσεις για συντάξεις και άλλες παροχές εξετάζονται και πληρώνονται στα Κεντρικά Γραφεία.

Τα Επαρχιακά Γραφεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι υπεύθυνα για την είσπραξη των εισφορών του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, του Κεντρικού Ταμείου Αδειών, του Ταμείου για Πλεονάζον Προσωπικό, του τέλους Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού και της εισφοράς του Ταμείου για την Αμυντική Θωράκιση της Δημοκρατίας. Ελέγχουν επίσης τους εργοδότες και αυτοτελώς εργαζομένους για να διασφαλίσουν τη συμμόρφωσή τους στις διατάξεις των νομοθεσιών που εφαρμόζει το Τμήμα και ιδιαίτερα στις υποχρεώσεις τους για πληρωμή των εισφορών με βάση τις εν λόγω νομοθεσίες. Τα Επαρχιακά Γραφεία αποτελούν επίσης τα σημεία επαφής του κοινού με τις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων, περιλαμβάνοντας αιτήσεις για παροχές και παρέχοντας πληροφορίες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ασφαλισμένων και εργοδοτών με βάση την καθεμιά από τις νομοθεσίες που εφαρμόζει το Τμήμα (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Νόμος περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Λευκωσία 1998, σελ. 4).

Σχεδιάγραμμα 2.1: Οργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικών ασφαλίσεων

3.3 Κάλυψη

Το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων καλύπτει υποχρεωτικά κάθε πρόσωπο που ασκεί βιοποριστικό επάγγελμα στην Κύπρο. Κύπριοι που απασχολούνται με Κύπριο εργοδότη στο εξωτερικό και πρόσωπα που διακόπτουν την υποχρεωτική ασφάλισή τους δικαιούνται να ασφαρίζονται προαιρετικά. Οι ασφαλισμένοι του Σχεδίου κατατάσσονται σε τρεις (3) κατηγορίες, δηλαδή σε **μισθωτούς, αυτοτελώς εργαζομένους** και **προαιρετικά ασφαλισμένους**. Οι εισφορές που εισπράττονται με βάση τη Νομοθεσία Κοινωνικών Ασφαλίσεων καταβάλλονται στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων από το οποίο πληρώνονται όλες οι παροχές κοινωνικών ασφαλίσεων και οι διοικητικές δαπάνες για εφαρμογή της εν λόγω Νομοθεσίας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια έκθεση 1999, Λευκωσία 2002, σελ. 38).

3.4 Παροχές

Το Σχέδιο παρέχει χρηματικά ωφελήματα για γάμο, μητρότητα, ασθένεια, ανεργία, χηρεία, ανικανότητα, ορφάνια, γήρας, αγνοούμενο σύζυγο, θάνατο, εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες. Παρέχει επίσης δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους δικαιούχους συντάξεως ανικανότητας και σε ασφαλισμένους που υφίστανται σωματική βλάβη από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Οι μισθωτοί δικαιούνται όλα τα πιο πάνω ωφελήματα ενώ

οι αυτοτελώς εργαζόμενοι δεν έχουν δικαίωμα σε επίδομα ανεργίας και παροχές για εργατικά ατυχήματα. Οι προαιρετικά ασφαλισμένοι δικαιούνται μόνο παροχές για γάμο, τοκετό, χηρεία, γήρας, αγνοούμενο, ορφάνια και θάνατο. Οι προαιρετικά ασφαλισμένοι που απασχολούνται από Κύπριο εργοδότη στο εξωτερικό δικαιούνται όλες τις παροχές που ισχύουν για μισθωτούς με εξαίρεση τις παροχές για εργατικά ατυχήματα.

Όλες οι **περιοδικές παροχές** περιλαμβάνουν βασικό και συμπληρωματικό μέρος. Το βασικό μέρος, που περιλαμβάνει και αυξήσεις για εξαρτώμενους, υπολογίζεται πάνω στις βασικές ασφαλιστέες αποδοχές που καθορίζεται κάθε χρόνο. Το συμπληρωματικό μέρος υπολογίζεται με βάση το ποσό των αποδοχών του ασφαλισμένου το οποίο υπερβαίνει τις βασικές ασφαλιστέες αποδοχές (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια έκθεση 1999, Λευκωσία 2002, σελ. 39).

3.4.1 Βοήθημα Γάμου

Το βοήθημα γάμου πληρώνεται σε ασφαλισμένη γυναίκα, ανεξάρτητα από κατηγορία ασφαλίσεως (μισθωτή, αυτοτελώς εργαζόμενη, προαιρετικά ασφαλισμένη). Το βοήθημα πληρώνεται και σε ασφαλισμένη που πήρε βοήθημα για προηγούμενο γάμο της.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή του βοηθήματος γάμου είναι:

- > να έγινε ο γάμος.
- > να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισης της αιτήτριας μέχρι την ημέρα του γάμου της και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των **βασικών ασφαλιστέων αποδοχών**.
- > να έχει **πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές** μέσα στο **προηγούμενο έτος εισφορών** που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των ασφαλιστέων αποδοχών (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Νόμος περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Λευκωσία 1998, αρ. 6).

3.4.2. Επίδομα Μητρότητας

Επίδομα μητρότητας δικαιούνται οι ασφαλισμένες μισθωτές και αυτοτελώς εργαζόμενες καθώς και οι προαιρετικά ασφαλισμένες στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό οι οποίες αναμένουν τοκετό, ή έχουν υιοθετήσει παιδί είτε οι ίδιες είτε ο σύζυγός τους μέσα στα τέσσερα πρώτα χρόνια από τη γέννησή του.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή του επιδόματος μητρότητας είναι:

- > Η ασφαλισμένη να είναι με άδεια μητρότητας και να μην παίρνει ολόκληρο το μισθό ή το ημερομίσθιό της από τον εργοδότη.
- > Να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισής της μέχρι την εβδομάδα από την οποία αρχίζει η άδεια μητρότητάς της και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών και
- > Να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Το ύψος του επιδόματος μητρότητας καθορίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών της ασφαλισμένης μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών.

Το επίδομα μητρότητας περιλαμβάνει βασικό επίδομα και συμπληρωματικό επίδομα. Το εβδομαδιαίο ποσό του βασικού επιδόματος είναι ίσο με το 75% του εβδομαδιαίου μέσου όρου των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών της δικαιούχου μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών. Στην περίπτωση που η δικαιούχος είναι προστάτιδα της οικογένειάς της, το εβδομαδιαίο ποσό του βασικού επιδόματος αυξάνεται σε 80% αν έχει ένα **εξαρτώμενο**, σε 90% αν έχει δύο εξαρτώμενους, και σε 100% αν έχει τρεις εξαρτώμενους (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Νόμος περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Λευκωσία 1998, αρ. 6).

3.4.3 Επίδομα Ασθένειας

Επίδομα ασθένειας δικαιούνται οι ασφαλισμένοι μισθωτοί και αυτοτελώς εργαζόμενοι, καθώς και οι προαιρετικά ασφαλισμένοι που εργάζονται στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό. Ασφαλισμένοι που είναι ηλικίας κάτω των 16 χρόνων ή πέραν των εξήντα τριών χρόνων δεν δικαιούνται επίδομα. Το όριο των 63 χρόνων παρατείνεται μέχρι το 65^ο έτος της ηλικίας αν ο ασφαλισμένος δεν δικαιούται σε σύνταξη γήρατος.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή επιδόματος ασθένειας είναι:

> ο ασφαλισμένος να μην εργάζεται λόγω ασθένειας και να μην παίρνει ολόκληρο το μισθό του ή το ημερομίσθιό του από τον εργοδότη του για την περίοδο της ασθένειάς του.

> να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισής του μέχρι την ημέρα ασφάλισής του μέχρι την ημέρα που αρχίζει η ανικανότητά του για εργασία και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών, και

> να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Το ύψος του επιδόματος ασθένειας καθορίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του ασφαλισμένου μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών.

Το επίδομα ασθένειας περιλαμβάνει βασικό επίδομα και συμπληρωματικό επίδομα. Το εβδομαδιαίο ποσό του βασικού επιδόματος είναι ίσο με 60% του εβδομαδιαίου μέσου όρου των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών και αυξάνεται σε 80% αν ο δικαιούχος έχει ένα εξαρτώμενο, σε 90% αν έχει δύο εξαρτώμενους και σε 100% αν έχει τρεις εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό του συμπληρωματικού επιδόματος είναι ίσο με 50% του εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου πάνω

από τις βασικές ασφαλιστέες αποδοχές. Σε καμία περίπτωση δεν πληρώνεται συμπληρωματικό επίδομα πιο ψηλό από το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Αν ο ασφαλισμένος παίρνει μέρος των απολαβών του από τον εργοδότη του για την περίοδο που δικαιούται επίδομα ασθένειας, το επίδομα μειώνεται έτσι που το ολικό ποσό των απολαβών και του επιδόματος να μην είναι πιο ψηλό από τις κανονικές απολαβές του (Στο ίδιο, αρ. 10).

3.4.4 Επίδομα Ανεργίας

Επίδομα ανεργίας δικαιούνται οι ασφαλισμένοι μισθωτοί και οι προαιρετικά ασφαλισμένοι που εργάζονται στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό. Ασφαλισμένοι που είναι ηλικίας κάτω των 16 χρόνων ή πέραν των 63 χρόνων δε δικαιούνται επίδομα. Το όριο των 63 χρόνων παρατείνεται αν ο ασφαλισμένος δε δικαιούται σε σύνταξη γήρατος.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή του επιδόματος ανεργίας είναι:

- > να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισής του μέχρι την ημέρα που παραμένει άνεργος και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών και
- > να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Σημειώνεται ότι για σκοπούς των πιο πάνω προϋποθέσεων δε λαμβάνονται υπόψη οι εισφορές αυτοτελώς εργαζομένου, ενώ οι εισφορές προαιρετικά ασφαλισμένου λαμβάνονται υπόψη, μόνο αν είναι για εργασία στο εξωτερικό με Κύπριο εργοδότη.

Το ύψος του επιδόματος ανεργίας καθορίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του ασφαλισμένου μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών.

Το επίδομα ανεργίας περιλαμβάνει βασικό επίδομα και συμπληρωματικό επίδομα. Το εβδομαδιαίο ποσό του βασικού επιδόματος είναι ίσο με 60% του εβδομαδιαίου μέσου όρου των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών και αυξάνεται σε 80% αν ο δικαιούχος έχει ένα εξαρτώμενο, σε 90% αν έχει δύο εξαρτώμενους και σε 100% αν έχει τρεις εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό του συμπληρωματικού επιδόματος είναι ίσο με 50% του εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου πάνω από τις βασικές ασφαλιστέες αποδοχές. Σε καμία περίπτωση δεν πληρώνεται συμπληρωματικό επίδομα πιο ψηλό από το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών (Στο ίδιο αρ. 11).

3.4.5. Σύνταξη Χηρείας

Σύνταξη χηρείας δικαιούνται χήρες ασφαλισμένων ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης, δηλαδή μισθωτών, αυτοτελώς εργαζομένων και προαιρετικά ασφαλισμένων οι οποίες συζούσαν με το σύζυγό τους πριν αυτός πεθάνει ή αν δεν συζούσαν, συντηρούνταν από αυτόν.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή της σύνταξης χηρείας είναι:

- > ο/η σύζυγος την ημέρα του θανάτου του/της να δικαιούτο σύνταξη γήρατος.
- > σε περίπτωση που ο/η σύζυγος ήταν κάτω της συντάξιμης ηλικίας την ημέρα που πέθανε:
 - να έχουν περάσει 3 χρόνια από την ημέρα της ασφάλισής του/της μέχρι την ημέρα του θανάτου του/της και στην περίοδο αυτή να είχε πληρώσει εισφορές το **κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών**, πάνω σε ασφαλιστέες αποδοχές που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 156 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών και
 - να έχει εβδομαδιαίο μέσο όρο πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών ίσο τουλάχιστον με το \bar{A} του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών 5/10/64 ή από τις 7/1/57 αν τούτο είναι ευεργετικότερο για τη χήρα ή τον χήρο ή από το χρόνο που συμπλήρωσε την ηλικία των 16 χρόνων μέχρι την τελευταία εβδομάδα πριν από το θάνατό του/της.

> σε περίπτωση που ο θάνατος του/της συζύγου προκλήθηκε από οποιοδήποτε ατύχημα:

- να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισή του/της, μέχρι την ημέρα θανάτου του/της και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε ασφαλιστές αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών και
- να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Η σύνταξη χηρείας περιλαμβάνει βασική σύνταξη και συμπληρωματική σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του/της συζύγου που απεβίωσε στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το ποσό της βασικής σύνταξης είναι 60% του πιο πάνω εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενο, 80% για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο, 90% για δικαιούχο με δύο εξαρτώμενα και 100% για δικαιούχο με τρεις ή περισσότερους εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης που είναι ίση με το 1/52 της ετήσιας συμπληρωματικής σύνταξης που είναι ίση με το 60% του 1,5% του συνόλου των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του/της συζύγου στο **ανώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών**.

Το σύνολο της σύνταξης (βασικής και συμπληρωματικής) δεν μπορεί να είναι λιγότερο από το 70% της βασικής σύνταξης που θα πληρωνόταν στη χήρα/ο αν ο/η σύζυγος είχε πλήρη ασφάλιση στο βασικό μέρος του Σχεδίου.

Ασφαλισμένος/η που πέθανε πριν συμπληρώσει την ηλικία των 63 χρόνων, θεωρείται ότι έχει εισφέρει για την περίοδο από την ημέρα του θανάτου του/της μέχρι την ημέρα που θα συμπλήρωνε την ηλικία των 63 χρόνων.

Η σύνταξη χηρείας αρχίζει από την ημέρα του θανάτου του/της συζύγου και πληρώνεται εφ' όρου ζωής ή μέχρι που η χήρα / ο χήρος να ξαναπαντρευτεί. Σε τέτοια περίπτωση η χήρα παίρνει ένα εφ' άπαξ ποσό ίσο με τη σύνταξή της για ένα χρόνο χωρίς όμως την αύξηση για εξαρτώμενο (Στο ίδιο, αρ.14).

3.4.6 Σύνταξη Ανικανότητας

Σύνταξη ανικανότητας δικαιούνται ασφαλισμένοι μισθωτοί και αυτοτελώς εργαζόμενοι καθώς και προαιρετικά ασφαλισμένοι στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό, που δεν έχουν συμπληρώσει την ηλικία των 63 χρόνων.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή της σύνταξης ανικανότητας είναι:

> ο ασφαλισμένος να ήταν ανίκανος για εργασία για 156 τουλάχιστον ημέρες και να προβλέπεται ότι θα παραμείνει μόνιμα ανίκανος για εργασία, δηλαδή να μην μπορεί να κερδίζει από εργασία που εύλογα αναμένεται να εκτελεί, πάνω από το 1/3 του ποσού που συνήθως κερδίζει υγιής εργαζόμενος της ίδιας επαγγελματικής κατηγορίας και μόρφωσης στην ίδια περιφέρεια, ή πάνω από το 1/2 του ποσού που συνήθως κερδίζει αν είναι ηλικίας μεταξύ 60-63 χρόνων.

> να έχουν περάσει 3 χρόνια από την ημέρα της ασφάλισής του μέχρι την ημέρα που κρίνεται μόνιμα ανίκανος για εργασία και στην περίοδο αυτή να έχει πληρωμένες εισφορές στο κατώτερο τμήμα

ασφαλιστέων αποδοχών που να μην είναι λιγότερες από 156 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

> να έχει εβδομαδιαίο μέσο όρο πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών ίσο τουλάχιστον με το % του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών από 5/10/64 ή από τις 7/1/57 αν τούτο είναι ευεργετικότερο για τον ασφαλισμένο, ή από το χρόνο που συμπλήρωσε την ηλικία των 16 χρόνων, μέχρι την τελευταία εβδομάδα πριν από την ανικανότητά του, και

> να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές στον προηγούμενο χρόνο ή μέσο όρο τέτοιων αποδοχών στα προηγούμενα δύο χρόνια, ίσο τουλάχιστον με 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Σε περίπτωση που η ανικανότητα προκλήθηκε από οποιοδήποτε ατύχημα (εργατικό ή όχι) οι προϋποθέσεις εισφοράς είναι:

> να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισής του μέχρι την ημέρα που αρχίζει η ανικανότητά του και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει

εισφορές πάνω σε αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των ασφαλιστέων αποδοχών και

> να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Η σύνταξη ανικανότητας περιλαμβάνει βασική σύνταξη και συμπληρωματική σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το ποσό της βασικής σύνταξης για ποσοστό ανικανότητας 100% είναι 60% του πιο πάνω εβδομαδιαίων αποδοχών για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενους, 80% για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο, 90% σε δύο εξαρτώμενους και 100% για δικαιούχο με τρεις ή περισσότερους εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης για ποσοστό ανικανότητας 100% είναι ίσο με το 1/52 του 1,5% του συνόλου των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου στο ανώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών.

Η σύνταξη ανικανότητας αρχίζει όταν περάσουν 156 ημέρες ανικανότητας για εργασία και ο ασφαλισμένος κρίνεται μόνιμα ανίκανος για εργασία και σταματά όταν συμπληρώσει την ηλικία των 63 χρόνων, εκτός αν πριν τη συμπλήρωση της ηλικίας αυτής αποθεραπευτεί, οπότε η σύνταξη ανικανότητας διακόπτεται. Όταν ασφαλισμένος που παίρνει σύνταξη ανικανότητας συμπληρώσει την ηλικία των 63 χρόνων η σύνταξη ανικανότητας μετατρέπεται σε σύνταξη γήρατος (Στο ίδιο αρ. 12).

3.4.7. Επίδομα Ορφάνιας

Επίδομα ορφάνιας πληρώνεται για ανήλικο παιδί όταν:

- α.** πέθαναν και οι δύο γονείς του.
- β.** πέθανε ο γονιός που το συντηρούσε εξ ολοκλήρου ή κατά κύριο λόγο σε περίπτωση που οι γονείς δε συζούσαν.
- γ.** πέθανε ένας γονιός (μητέρα ή πατέρα) και ο άλλος δε δικαιούται σε σύνταξη χηρείας ή
- δ.** η μητέρα του που έπαιρνε σύνταξη χηρείας, ξαναπαντρεύτηκε.

Σε περίπτωση που το ορφανό είναι ηλικίας κάτω των 18 χρόνων ή είναι ανίκανο να ενεργεί, ανεξάρτητα από ηλικία, το επίδομα πληρώνεται στο πρόσωπο που αναλαμβάνει τη φροντίδα του. Στις άλλες περιπτώσεις το επίδομα πληρώνεται στο ίδιο το ορφανό.

Για τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο (α) και (β) πιο πάνω δεν υπάρχουν προϋποθέσεις εισφοράς, αρκεί ο ένας από τους πεθαμένους γονείς να ήταν ασφαλισμένος. Για τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο (γ) πιο πάνω, απαιτείται ο γονιός που πέθανε να ικανοποιούσε τις προϋποθέσεις εισφοράς για σύνταξη χηρείας.

Το επίδομα ορφάνιας πληρώνεται μέχρι να ενηλικιωθεί το ορφανό και σε περίπτωση που το ορφανό είναι μόνιμα ανίκανο για αυτοσυντήρηση, εφ' όρου ζωής. Το ύψος του επιδόματος ορφάνιας για τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο (α) και (β) πιο πάνω, αποτελείται από δύο μέρη, το βασικό και το συμπληρωματικό. Το εβδομαδιαίο ύψος του βασικού μέρους είναι το ίδιο για κάθε ορφανό. Το ύψος του συμπληρωματικού μέρους είναι ίσο με τη μισή συμπληρωματική σύνταξη χηρείας που εξασφαλίζει με τις εισφορές του ο γονέας πάνω στην ασφάλιση του οποίου πληρώνεται το επίδομα ορφάνιας. Σε περίπτωση όμως που τα ορφανά είναι πάνω από δύο, τότε το συμπληρωματικό μέρος του επιδόματος ορφάνιας για όλα τα ορφανά μαζί, δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από τη συμπληρωματική σύνταξη χηρείας. Το ύψος του επιδόματος για τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο (γ) και (δ) πιο πάνω είναι το 20% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών για ένα ανήλικο, το 30% για δύο ανήλικα και 40% για τρία ανήλικα.

Τα επιδόματα ορφάνιας αναπροσαρμόζονται συνήθως κάθε χρόνο με βάση την αύξηση στο γενικό επίπεδο των μισθών / ημερομισθίων και στον τιμάρithμο (Στο ίδιο, αρ. 15).

3.4.8. Σύνταξη Γήρατος

Σύνταξη γήρατος δικαιούνται όλοι οι ασφαλισμένοι ανεξάρτητα από κατηγορίες δηλαδή, μισθωτοί, αυτοτελώς εργαζόμενοι και προαιρετικά ασφαλισμένοι.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή της σύνταξης γήρατος είναι:

> ο ασφαλισμένος να έχει συμπληρώσει τη συντάξιμη ηλικία, δηλαδή το 65^ο έτος της ηλικίας του,

> να έχουν περάσει τρία χρόνια από την ημέρα της ασφάλισής του μέχρι την ημέρα που συμπληρώνει τη συντάξιμη ηλικία και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών πάνω σε αποδοχές που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 156 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών και

> να έχει εβδομαδιαίο μέσο όρο πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών ίσο τουλάχιστον με το 1/2 του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών από 5/10/1964 ή από τις 7/1/1957 αν τούτο είναι ευεργετικότερο για τον ασφαλισμένο ή από το χρόνο που συμπλήρωσε την ηλικία των 16 χρόνων μέχρι την τελευταία εβδομάδα πριν από την εβδομάδα μέσα στην οποία συμπληρώνει τη συντάξιμη ηλικία.

Ασφαλισμένος δικαιούται να πάρει σύνταξη γήρατος μετά τη συμπλήρωση των 63 χρόνων αν:

> ικανοποιεί τις πιο πάνω σχετικές προϋποθέσεις εισφοράς και έχει συμπληρώσει περίοδο ασφάλισης ίση τουλάχιστον με 70% της πλήρους περιόδου ασφάλισης, ή

> θα δικαιούνταν σύνταξη ανικανότητας αν δεν ήταν άνω των 63 χρόνων.

Ασφαλισμένος δικαιούται να ζητήσει αναβολή της έναρξης της πληρωμής της σύνταξής του μέχρι και το 68^ο έτος της ηλικίας του. Σε τέτοια περίπτωση το ύψος της σύνταξης αυξάνεται κατά 0,5% για κάθε ημερολογιακό μήνα αναβολής.

Η σύνταξη γήρατος περιλαμβάνει βασική σύνταξη και συμπληρωματική σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το ποσό της βασικής σύνταξης είναι 60% του πιο πάνω εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενους, 80% για δικαιούχο με έναν εξαρτώμενο, 90% για δικαιούχο με δύο εξαρτώμενους και 100% για δικαιούχο με τρεις ή περισσότερους εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης είναι ίσο με το 1/52 του 1,5% του συνόλου των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου στο ανώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το σύνολο της σύνταξης (βασική και

συμπληρωματική) δεν μπορεί να είναι λιγότερο από το 70% της βασικής σύνταξης που θα πληρωνόταν στο δικαιούχο αν είχε πλήρη ασφάλιση στο βασικό μέρος του Σχεδίου (Στο ίδιο, αρ. 13).

3.4.9 Βοήθημα Κηδείας

Το βοήθημα κηδείας πληρώνεται για το θάνατο:

- α. ασφαλισμένου, ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης (μισθωτού, αυτοτελώς εργαζομένου, προαιρετικά ασφαλισμένου),
- β. προσώπου που παίρνει σύνταξη γήρατος, σύνταξη ανικανότητας, σύνταξη χηρείας, επίδομα αγνοουμένου ή σύνταξη γονέως,
- γ. ορφανού για το οποίο πληρώνεται επίδομα ορφάνιας, και δ. προσώπου που είναι εξαρτώμενο ασφαλισμένου ή συνταξιούχου.

Το βοήθημα κηδείας πληρώνεται στη χήρα ή το χήρο του προσώπου που πέθανε ή αν δεν υπάρχει χήρα ή χήρος, στο πρόσωπο που ανέλαβε τα έξοδα της κηδείας.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή του βοηθήματος κηδείας για θάνατο ασφαλισμένου ή εξαρτώμενου ασφαλισμένου είναι:

- > να έχουν περάσει 26 τουλάχιστον εβδομάδες από την ημέρα ασφάλισης του ασφαλισμένου μέχρι την ημέρα του θανάτου του και στην περίοδο αυτή να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε αποδοχές που να μην είναι στο σύνολό τους λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών, και
- > να έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών που στο σύνολό τους να μην είναι λιγότερες από 200 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Όταν ο ασφαλισμένος πεθάνει από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια, το βοήθημα κηδείας πληρώνεται έστω και αν δεν ικανοποιούνται οι πιο πάνω προϋποθέσεις.

Για θάνατο συνταξιούχου ή εξαρτωμένου συνταξιούχου είναι αρκετό να πληρωνόταν σύνταξη ή να υπήρχε δικαίωμα σε σύνταξη την ημέρα του θανάτου, για να πληρωθεί το βοήθημα κηδείας. Για θάνατο ορφανού για το οποίο πληρωνόταν επίδομα

ορφάνιας, το βοήθημα κηδείας πληρώνεται χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση (Στο ίδιο, αρ. 18).

3.4.10 Παροχές Εργατικών Ατυχημάτων και Επαγγελματικών Ασθενειών

Εργατικό Ατύχημα θεωρείται κάθε ατύχημα που συμβαίνει σε μισθωτό στον τόπο και στη διάρκεια της εργασίας του και που τα αίτιά του σχετίζονται με την εργασία του μισθωτού. Εργατικό Ατύχημα θεωρείται επίσης και το ατύχημα που συμβαίνει όταν ο μισθωτός πηγαίνει στην εργασία του ή επιστρέφει απ' αυτήν. Ατύχημα, που συμβαίνει εκτός Κύπρου, δε θεωρείται εργατικό ατύχημα.

Επαγγελματική Ασθένεια θεωρείται κάθε ασθένεια που προκαλείται από την απασχόληση μισθωτού σ' ορισμένο επάγγελμα. Οι επαγγελματικές ασθένειες που καλύπτει η νομοθεσία Κοινωνικών Ασφαλίσεων και οι εργασίες οι οποίες αναγνωρίζεται ότι προκαλούν τις ασθένειες αυτές, καθορίζονται σε ειδικούς Κανονισμούς.

Οι παροχές για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες είναι:

- > επίδομα σωματικής βλάβης,
- > παροχές αναπηρίας και
- > παροχές θανάτου.

3.4.10.α. Επίδομα Σωματικής Βλάβης

Επίδομα σωματικής βλάβης δικαιούνται όσοι εργάζονται ως μισθωτοί, ανεξάρτητα από ηλικία.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή του επιδόματος σωματικής βλάβης είναι:

- > ο εργαζόμενος να μην μπορεί να εργαστεί λόγω εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας και

> να μην παίρνει ολόκληρο το μισθό ή το ημερομίσθιό του από τον εργοδότη του για την περίοδο που δεν εργάζεται.

Για το επίδομα αυτό δεν υπάρχουν προϋποθέσεις για εισφορές. Είναι αρκετό ο εργαζόμενος να ήταν μισθωτός την ημέρα που έπαθε το ατύχημα ή όταν έπαθε επαγγελματική ασθένεια.

Το επίδομα σωματικής βλάβης αποτελείται από δύο μέρη: το βασικό μέρος και το συμπληρωματικό μέρος. Το εβδομαδιαίο ύψος του βασικού μέρους είναι το 60% του ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών που ισχύει κατά την περίοδο της πληρωμής και αυξάνεται σε 80% αν ο δικαιούχος έχει ένα εξαρτώμενο, σε 90% αν έχει δύο εξαρτώμενους και σε 100% αν έχει τρεις ή περισσότερους εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό του συμπληρωματικού επιδόματος είναι ίσο με το 50% του εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών (πληρωμένων και πιστωμένων) του μισθωτού πάνω από τις βασικές ασφαλιστέες αποδοχές μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών. Σε καμία όμως περίπτωση μπορεί να πληρωθεί συμπληρωματικό επίδομα ψηλότερο από το ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Αν ο ασφαλισμένος παίρνει μέρος των απολαβών του από τον εργοδότη του για την περίοδο που δικαιούται επίδομα σωματικής βλάβης, το επίδομα μειώνεται έτσι που το ολικό ποσό των απολαβών και του επιδόματος να μην είναι πιο ψηλό από τις κανονικές απολαβές του ασφαλισμένου.

3.4.10.β. Παροχές Αναπηρίας

Οι παροχές αναπηρίας πληρώνονται σε μισθωτούς για μόνιμες βλάβες που προκαλούνται από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Αν υπάρχει αναπηρία και σε ποιο βαθμό, αποφασίζεται από το Ιατρικό Συμβούλιο που εξετάζει τον αιτητή. Οι παροχές αναπηρίας περιλαμβάνουν (I) σύνταξη αναπηρίας, και (II) βοήθημα αναπηρίας, ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας. Όταν η αναπηρία είναι κάτω από 10% ο μισθωτός δεν δικαιούται σε παροχή λόγω αναπηρίας.

(I) Σύνταξη αναπηρίας

Σύνταξη αναπηρίας πληρώνεται σε μισθωτούς που ο βαθμός αναπηρίας τους που προκλήθηκε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια είναι πάνω από 20%. Σε περίπτωση όμως, προσώπου που πάσχει από πνευμονοκονίαση, αναπηρία μεταξύ 1-19% θεωρείται ότι είναι ίση με 20%. Δεν υπάρχουν προϋποθέσεις εισφοράς για την πληρωμή της σύνταξης αναπηρίας.

Η σύνταξη αναπηρίας πληρώνεται έστω και αν ο δικαιούχος εξακολουθεί να εργάζεται. Η σύνταξη αναπηρίας αποτελείται από δύο μέρη: το βασικό μέρος και το συμπληρωματικό μέρος. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης για βαθμό αναπηρίας 100%, είναι 60% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενο, 80% για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο, 90% για δικαιούχο με δύο εξαρτώμενους και 100% για δικαιούχο με τρεις ή περισσότερους εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης για βαθμό αναπηρίας 100% είναι ίσο με 60% του εβδομαδιαίου μέσου όρου των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου στο ανώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών για την περίοδο που περιλαμβάνει τα δύο συμπληρωμένα χρόνια πριν από το χρόνο του ατυχήματος και τελειώνει την τελευταία εβδομάδα πριν από την εβδομάδα στην οποία έγινε το ατύχημα.

Για βαθμό αναπηρίας κάτω από 100% τόσο η βασική όσο και η συμπληρωματική σύνταξη αναπηρίας υπολογίζεται ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας σε κάθε περίπτωση.

(II) Βοήθημα αναπηρίας

Βοήθημα αναπηρίας πληρώνεται σε μισθωτούς που ο βαθμός αναπηρίας τους που προκλήθηκε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια είναι από 10%-19%. Το ποσό του βοηθήματος αναπηρίας είναι ανάλογο με το βαθμό της αναπηρίας. Ολόκληρο το ποσό του βοηθήματος πληρώνεται εφάπαξ, δηλαδή σε μια μόνο πληρωμή.

3.4.10.γ Παροχές θανάτου

Οι παροχές για θάνατο μισθωτού από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια περιλαμβάνουν (I) σύνταξη χήρας, (II) επίδομα ορφάνιας και (III) σύνταξη γονέα.

(I) Σύνταξη χήρας

Σύνταξη χήρας δικαιούται χήρα μισθωτού ο οποίος πέθανε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Σύνταξη χήρου δικαιούται επίσης σε εξαιρετικές περιπτώσεις και χήρος μισθωτής η οποία πέθανε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Για να δικαιούται η χήρα στη σύνταξη αυτή, πρέπει να συζούσε με το σύζυγό της την ημέρα του θανάτου του, ή αν δεν συζούσε, να συντηρείτο απ' αυτόν. Σε περίπτωση χήρου, πρέπει αυτός να είναι μόνιμα ανίκανος για αυτοσυντήρηση και να συντηρείτο από τη σύζυγό του την ημέρα του θανάτου της. Δεν υπάρχουν προϋποθέσεις εισφοράς για την πληρωμή της σύνταξης χήρας.

Η σύνταξη χήρας αποτελείται από δύο μέρη: το βασικό μέρος και το συμπληρωματικό μέρος. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης είναι το ίδιο με το ποσό του επιδόματος σωματικής βλάβης. Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης είναι ίσο με 60% της συμπληρωματικής σύνταξης αναπηρίας για αναπηρία ποσοστού 100% την οποία ο/η σύζυγος θα έπαιρνε, αν την ημέρα του θανάτου του/της εθεωρείτο ανάπηρος σε ποσοστό 100%. Το μηνιαίο ύψος της σύνταξης χήρας βρίσκεται αφού πολλαπλασιαστεί το εβδομαδιαίο ύψος επί τέσσερα.

(II) Επίδομα ορφάνιας

Επίδομα ορφάνιας πληρώνεται για ανήλικο παιδί όταν:

- α.** και οι δύο γονείς του πέθαναν και ο ένας τουλάχιστον πέθανε από εργατικό ατύχημα,
- β.** πέθανε από εργατικό ατύχημα ο γονιός που το συντηρούσε εξ ολοκλήρου ή κατά κύριο λόγο σε περίπτωση που οι γονείς δε συζούσαν,
- γ.** πέθανε ο ένας γονιός από εργατικό ατύχημα (μητέρα ή πατέρα) και ο άλλος δε δικαιούται σε σύνταξη χήρας / χήρου, ή

δ. η μητέρα του, που έπαιρνε σύνταξη χήρας ξαναπαντρεύτηκε.

Δεν υπάρχουν προϋποθέσεις εισφοράς αρκεί ο ένας από τους γονείς να πέθανε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια.

Το ύψος του επιδόματος ορφάνιας για τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο (α) και (β) πιο πάνω αποτελείται από δύο μέρη: το βασικό και το συμπληρωματικό μέρος. Το εβδομαδιαίο ύψος του βασικού μέρους είναι το ίδιο για κάθε ορφανό. Το ύψος του συμπληρωματικού μέρους είναι ίσο με τη μισή συμπληρωματική σύνταξη χηρείας που εξασφαλίζεται από τις εισφορές

του γονέα που πέθανε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Σε περίπτωση όμως που τα ορφανά είναι πάνω από δύο, τότε το συμπληρωματικό μέρος του επιδόματος ορφάνιας για όλα τα ορφανά μαζί, δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από τη συμπληρωματική σύνταξη χηρείας. Το ύψος του επιδόματος για τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο (γ) και (δ) πιο πάνω είναι το 20% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών για ένα ανήλικο, 30% για δύο ανήλικα και 40% για τρία ανήλικα. Το μηνιαίο ύψος του επιδόματος ορφάνιας βρίσκεται αφού πολλαπλασιαστεί το εβδομαδιαίο ύψος επί τέσσερα.

(III) Σύνταξη γονέα

Σύνταξη γονέα δικαιούνται οι γονείς μισθωτού που πέθανε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια.

Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή σύνταξης γονέα είναι:

- > το πρόσωπο που πέθανε να μην άφησε χήρα ή ορφανό,
- > ο γονέας να συντηρείτο από το πιο πάνω πρόσωπο την ημέρα του θανάτου του τελευταίου.

Δεν υπάρχουν προϋποθέσεις εισφοράς για την πληρωμή της σύνταξης γονέα. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής όσο και της συμπληρωματικής σύνταξης γονέα είναι το ίδιο με το ποσό του επιδόματος ορφάνιας (Στο ίδιο, αρ. 16).

3.4.11 Επίδομα Τέκνου

Ο Νόμος για την παροχή επιδόματος τέκνου τέθηκε σ' εφαρμογή την 1η Ιανουάριου 1988 και σκοπό έχει την ενίσχυση των εισοδημάτων των πολύτεκνων οικογενειών. Το επίδομα τέκνου είναι αφορολόγητο και χρηματοδοτείται από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας.

Επίδομα τέκνου δικαιούνται οι οικογένειες που έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Κύπρο και έχουν τέσσερα τουλάχιστον εξαρτώμενα παιδιά.

Εξαρτώμενα παιδιά θεωρούνται:

- α.** Παιδιά ηλικίας κάτω των 15 ετών.
- β.** Άγαμα παιδιά ηλικίας μεταξύ 15-18 ετών.
- γ.** Άγαμα παιδιά ηλικίας μεταξύ 18 και 25 ετών, που υπηρετούν τη θητεία τους στην Εθνική Φρουρά.
- δ.** Άγαμοι γιοι ηλικίας μεταξύ 18 και 25 ετών και άγαμες κόρες ηλικίας μεταξύ 18 και 23 ετών, που τυγχάνουν τακτικής εκπαίδευσης στην Κύπρο ή στο εξωτερικό.
- ε.** Άγαμα παιδιά ανεξάρτητα από ηλικία, που είναι μόνιμα ανίκανα για αυτοσυντήρηση.

Παιδιά θεωρούνται και τα εξώγαμα παιδιά, οι προγονοί και τα υιοθετημένα παιδιά. Το ύψος του επιδόματος αναπροσαρμόζεται την 1η Ιανουάριου κάθε χρόνου σύμφωνα με την αύξηση του τιμαρίθμου. Το Δεκέμβριο κάθε χρόνου πληρώνεται και 13^ο επίδομα ίσο με το 1/12 του ολικού ποσού του επιδόματος που πληρώθηκε στο δικαιούχο για το χρόνο εκείνο (Στο ίδιο, αρ. 20).

Ο γενικός κανόνας είναι ότι το επίδομα τέκνου πληρώνεται στη μητέρα. Αν όμως, οι γονείς δεν συζούν, τότε το επίδομα πληρώνεται στο γονιό που έχει τη φροντίδα των παιδιών. Σε περίπτωση που η μητέρα είναι πεθαμένη, το επίδομα πληρώνεται στον πατέρα και σε περίπτωση που είναι πεθαμένοι και οι δύο γονείς πληρώνεται στο πρόσωπο που έχει τη φροντίδα των παιδιών.

Το επίδομα τέκνου καταβάλλεται για όλα τα εξαρτώμενα παιδιά της πολύτεκνης οικογένειας και συνεχίζεται η καταβολή για κάθε εξαρτώμενο παιδί και μετά τη μείωση του αριθμού των εξαρτωμένων παιδιών κάτω από τέσσερα (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια Έκθεση 1999, Λευκωσία 2002, σελ. 48).

3.4.12. Κοινωνική Σύνταξη

Ο Νόμος για χορήγηση κοινωνικής σύνταξης τέθηκε σε εφαρμογή την Γ1 Μαΐου 1995 και σκοπό έχει τη χορήγηση σύνταξης σε όλους τους κατοίκους της Κυπριακής Δημοκρατίας οι οποίοι δεν δικαιούνται σύνταξη ή άλλη παρόμοια πληρωμή από οποιαδήποτε πηγή. Η κοινωνική σύνταξη καταβάλλεται από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας.

Κοινωνική σύνταξη δικαιούνται πρόσωπα που:

- α.** συμπλήρωσαν την ηλικία των 68 χρόνων.
- β.** με τη συμπλήρωση της ηλικίας αυτής ή μετέπειτα, ικανοποιούν τις προϋποθέσεις διαμονής και
- γ.** δε δικαιούνται από οποιαδήποτε πηγή σύνταξη ή άλλη παρόμοια πληρωμή της οποίας το μηνιαίο ύψος είναι ίσο ή μεγαλύτερο από το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης.

Οι προϋποθέσεις διαμονής για τη χορήγηση κοινωνικής σύνταξης είναι:

- α.** νόμιμη διαμονή στην Κύπρο για συνολική περίοδο 20 τουλάχιστον χρόνων από την ημερομηνία από την οποία ο αιτητής συμπλήρωσε την ηλικία των 40 χρόνων, ή
- β.** νόμιμη διαμονή στην Κύπρο για συνολική περίοδο 35 χρόνων από την ημερομηνία από την οποία ο αιτητής συμπλήρωσε την ηλικία των 18 χρόνων.

Το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης είναι ίσο με το εκάστοτε μηνιαίο κατώτατο ποσό της σύνταξης γήρατος Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Στην περίπτωση που πρόσωπο δικαιούται από οποιαδήποτε πηγή σύνταξη ή άλλη παρόμοια πληρωμή της οποίας το μηνιαίο ύψος είναι κατώτερο του μηνιαίου ύψους της κοινωνικής

σύνταξης, τότε το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης είναι ίσο με τη διαφορά των δύο συντάξεων. Το Δεκέμβριο κάθε χρόνου χορηγείται και 13η σύνταξη, ίση με το 1/12 του ολικού ποσού της σύνταξης που πληρώθηκε για το χρόνο.

Κάθε δικαιούχος κοινωνικής σύνταξης έχει υποχρέωση να ειδοποιεί το Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων χωρίς καθυστέρηση για οποιαδήποτε αλλαγών συνθηκών που επηρεάζουν το δικαίωμά του στη σύνταξη (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Νόμος περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Λευκωσίας 1998, αρ. 21).

Κεφάλαιο 4 - Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη και οι επιπτώσεις στην κοινωνική πολιτική στην Κύπρο

4.1 Εισαγωγή

Η έναρξη της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα ξεκίνησε με το στιγματισμό από μια πρωτοφανή οικονομική κρίση για τα μεταπολεμικά δεδομένα η οποία επιδρά σε οικονομικό κυρίως επίπεδο και σαν επακόλουθο έχει κοινωνικές προεκτάσεις. Η απαρχή της οικονομικής κρίσης ήταν η κατάρρευση της αγοράς επισφαλών στεγαστικών δανείων των Αμερικανικών τραπεζών και η οικονομική «φούσκα» που οι ίδιες δημιούργησαν. Τα αποτελέσματα αυτά έχουν οδηγήσει σε εντονότερες αναταράξεις στην οικονομική δραστηριότητα, με ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στα εισοδήματα, τις συνθήκες διαβίωσης και την κοινωνική πολιτική για το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών σε πολλές χώρες.

Η προηγούμενη οικονομική κρίση που έπληξε την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία, ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και διήρκησε σε όλη την δεκαετία του 1970, αποδόθηκε, κατά κύριο λόγο στον υπερβολικά υψηλό ρυθμό αύξησης των πραγματικών μισθών αλλά, σε πολλές περιπτώσεις, και στις υψηλές κοινωνικές δαπάνες για τους μισθωτούς εργαζόμενους. Σύμφωνα με τις απόψεις αυτές οι αυξήσεις των μισθών στην αγορά εργασίας ή/και του κοινωνικού μισθού υπονόμισαν άμεσα ή έμμεσα την κερδοφορία του κεφαλαίου και επέφεραν το τέλος της μακροχρόνιας μεταπολεμικής οικονομικής άνθησης. Οι απόψεις αυτές καταρρίφθηκαν εμπειρικά λίγο αργότερα (Moseley 1987; Shaikh&Tonak 1994), αν και αυτό συνέβη παρόλο που η κρίση είχε κάνει τον κύκλο της και η νεοφιλελεύθερη περίοδος είχε ήδη ξεκινήσει. Η οικονομική κρίση 2008 βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Είναι προφανές ότι η τεράστια πολιτική δημοσιονομικής επέκτασης που εφαρμόστηκες κατά τα αρχικά στάδια της κρίσης και ειδικότερα το σημαντικό μέγεθος των δημόσιων δαπανών για τη διάσωση των τραπεζών επιδείνωσαν τα δημόσια οικονομικά πολλών κρατών.

Ειδικότερα οι νοτιο-ευρωπαϊκές οικονομίες ακόμη περισσότερο, βρέθηκαν στη δίνη μιας κρίσης με τεράστια δημοσιονομικά ελλείμματα, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις

όπως στην Ελλάδα και αργότερα στην Πορτογαλία αυτή η δημοσιονομική κρίση φαίνεται να καλύπτει την υποκείμενη οικονομική κρίση. Ο διαμοιρασμός των βαρών στις διαφορετικές κοινωνικές τάξεις είναι άνισος, καθώς οι κυβερνήσεις προσπαθούν να πάρουν μέτρα που θα έδιναν ώθηση στην οικονομία και θα την έβγαζαν από την βαθιά ύφεση. Για πολλά χρόνια η μείωση και η στασιμότητα των πραγματικών μισθών, δεν είναι εύκολο να αποδοθεί και πάλι στο υψηλό κόστος εργασίας, όπως συνέβη στη δεκαετία του 1970.

Η στόχευση του παρόντος κεφαλαίου περιλαμβάνει τη σκιαγράφηση ορισμένων βασικών κατευθύνσεων προς τις οποίες χρειάζεται να κινηθεί η κοινωνική πολιτική στην Ευρώπη και ειδικότερα στην νοτιοανατολική λόγω του μεγάλου πλήγματος που αυτές έχουν δεχθεί από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, προκειμένου να συμβάλλει πιο αποτελεσματικά στον περιορισμό των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στη φτώχεια. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάγκη ριζικών μεταρρυθμίσεων του συστήματος κοινωνικής προστασίας, με στόχο την αύξηση της χαμηλής αποτελεσματικότητας του, ενώ τονίζεται και η ανάγκη ενίσχυσης των λοιπών, εκτός συντάξεων, κοινωνικών μεταβιβάσεων.

4.2 Οικονομική κρίση και κοινωνικό κράτος στην Ευρώπη

Η τωρινή οικονομική κρίση και ύφεση με την συνεχόμενη αύξηση της ανεργίας, την μείωση των θέσεων εργασίας, την μη παροχή υπηρεσιών και χρημάτων ώστε να ωφεληθούν περισσότερο τα δημόσια αγαθά όπως η υγεία, η εκπαίδευση, η κοινωνική προστασία από τον ιδιωτικό τομέα, δεν επιτρέπουν στο κοινωνικό κράτος να αναπτυχθεί και να προσφέρει στην κοινωνία. Οι νομοθεσίες που έχουν υιοθετηθεί από τα ευρωπαϊκά κράτη τα τελευταία είκοσι χρόνια (1998-2008) δεν κατάφεραν να βελτιώσουν τις επιδόσεις των ασφαλιστικών συστημάτων, παρά το γεγονός πως μειώθηκαν οι συντάξεις στο 7% με 20% (Ρομπόλης 2013).

Το 2000 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε πως η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί ένα οικονομικό και δημογραφικό πρόβλημα, με απώτερο σκοπό να επικρατήσουν ασφαλιστικές πολιτικές με τις οποίες το κράτος δεν θα παρέμβαινε στις παροχές κοινωνικής προστασίας. Η θεωρία αυτή πως η γήρανση του πληθυσμού ευθύνεται για τα προβλήματα του κοινωνικού κράτους, οδήγησε το ασφαλιστικό σύστημα στην

υιοθέτηση από το διανεμητικό (κοινωνική αλληλεγγύη) του κεφαλοποιητικού (εξατομικευμένου) συστήματος κοινωνικής ασφάλισης (Ρομπόλης 2013). Επιπλέον, οι νομοθεσίες που έχουν υιοθετήσει τα ευρωπαϊκά κράτη φροντίζουν ώστε οι συνέπειες του δημογραφικού ελλείμματος να καλύπτονται από την μείωση των παροχών.

Προβλήματα όπως η οικονομική κρίση, η ανεργία, η γήρανση του πληθυσμού, το δημόσιο χρέος καθώς και το δημόσιο έλλειμμα, η μείωση των θέσεων εργασίας δυσκολεύουν σε σημαντικό βαθμό την λειτουργία των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στην Κύπρο και στην Ευρώπη.

Οι καταστάσεις αυτές που έχει δημιουργήσει η οικονομική κρίση διαχειρίζονται διάφορες ευθύνες στις νέες γενεές, να αλλάξουν τα διανεμητικά συστήματα συνταξιοδότησης σε κεφαλαιοποιητικά, να εμπορευματοποιήσουν τα δημόσια προϊόντα και να λάβουν χρήματα από τους πολίτες με την αύξηση των δαπανών των νοικοκυριών (Ρομπόλης 2013).

Συμπερασματικά, τα ευρωπαϊκά κράτη καταλήγουν στην επιλογή της εισπρακτικής μεθόδου προκειμένου να χρηματοδοτηθεί το δημόσιο έλλειμμα και να εξασφαλιστεί η ανάπτυξη με τρόπους όπως την μείωση των παροχών και την μείωση ικανοποίησης των κοινωνικών αναγκών, τα οποία δυσχεραίνουν τις προσπάθειες κοινωνικής αλληλεγγύης. Με αυτόν τον τρόπο το ευρωπαϊκό πρότυπο του κράτους πρόνοιας θα μετατραπεί σε πρότυπο φιλανθρωπικού κράτους (Ρομπόλης 2013).

4.3 Τα ευρωπαϊκά κοινωνικά πρότυπα

Σύμφωνα με τον Κούγια (2008) για να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο η Ευρώπη θα συνδυάσει την ανάπτυξη της οικονομίας με την εξασφάλιση της κοινωνικής προστασίας στους πολίτες της θα χρειαστεί να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο η οικονομική και κοινωνική πολιτική συνεργάζονται μεταξύ τους. Παρακάτω θα γίνει μια ανάλυση των κοινωνικών προτύπων που έχουν υιοθετήσει κατά καιρούς από τα ευρωπαϊκά κράτη, των σχέσεων ανάμεσα στο άτομο, στην αγορά και στο κράτος και θα οριστεί η έννοια του πολίτη από την πολιτική, οικονομική και κοινωνική του πτυχή.

Ο όρος «ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο» αναλύει την κοινωνική και οικονομική κατάσταση μιας χώρας. Βέβαια ο όρος αυτός είναι ασαφής εφόσον οι πολίτες που ακολουθεί κάθε ευρωπαϊκό κράτος για την επίλυση των προβλημάτων του είναι διαφορετικές και δεν μπορούν να ανταποκριθούν όλες με τον ίδιο τρόπο στις εκάστοτε κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές καταστάσεις. Επομένως, ο όρος «ευρωπαϊκή κοινωνική ταυτότητα» που περιλαμβάνει τις αξίες και τις αρχές των διάφορων πολιτικών θεωρείται καταλληλότερος (Κούγιας 2008).

Η «ευρωπαϊκή κοινωνική ταυτότητα» αποτελείται από ένα τρίγωνο στις κορυφές του οποίου βρίσκεται το κράτος, ο πολίτης και η αγορά, Αρχές αυτών των τριών αποτελούν η αποδοχή της λειτουργικότητας της αγοράς, ο παρεμβατικός ρόλος της διαπραγματεύσεως ως τρόπος για την διευθέτηση των διάφορων ζητημάτων. Το «τρίγωνο» αποτελείται από τις αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού και εκφράζει την ανθρωποκεντρική του προσέγγιση. Οι αξίες και οι αρχές της ισότητας, της ένταξης των πολιτών στην κοινωνία, της κοινωνικής προστασίας, της επαγγελματικής ιδιότητας, του δικαιώματος σε ίσες ευκαιρίες και της πολυφωνίας έχουν καθοριστικό ρόλο στα ευρωπαϊκά κράτη για την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης (Κούγιας 2008).

Η πολιτική του Keynes υποστηρίζει τον παρεμβατικό ρόλο του κράτους, ο οποίος συνδέει την οικονομική ανάπτυξη με την κοινωνική δικαιοσύνη και υπήρξε η βάση όπου το κράτος πρόνοιας με καθεστώς την σοσιαλδημοκρατία (1950-1975) άρχισε να αναπτύσσεται. Επίσης, την εποχή εκείνη αναπτύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό οι παροχές στην εκπαίδευση, στην υγεία και στην κοινωνική ασφάλιση. Η συνεργασία μεταξύ του κράτους, της εργασίας και της αγοράς αποτελούνταν από αμοιβαία βοήθεια και υποστήριξη. Ο φόβος των πολιτών ότι θα χάσουν τις εργασίες τους μειώνεται ενώ η εργασία σε μια επιχείρηση για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι πλέον πραγματοποίηση (Κούγιας 2008).

Με τα λεγόμενα του Keyes, το κράτος πρόνοιας ευδοκμεί σε συνθήκες παρέμβασης του κράτους στην οικονομία, πολιτικής δανεισμού, επιστημονικής διαχείρισης του επαγγέλματος και νομισματικής πολιτικής. Το κράτος πρόνοιας αποτελεί σημαντική προϋπόθεση σε μια κοινωνία καθώς διατηρεί ένα επίπεδο σταθερότητας στην πολιτική, εξασφαλίζει την κοινωνική δικαιοσύνη και την αναδιανομή του

εισοδήματος. Η σωστή διαχείριση και οργάνωση του κράτους καθώς και οι κοινωνικές και επιχειρησιακές δαπάνες κατεύθυναν το κράτος σε μια αυξανόμενη ανάπτυξη ενώ παράλληλα η ανεργία και ο πληθωρισμός μειώθηκαν (Κούγιας 2008). Με την οργανωμένη παρέμβαση του κράτους στην λειτουργία της κοινωνίας ελαττώθηκαν σε μεγάλο βαθμό η περιθωριοποίηση και οι κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των πολιτών. Επίσης μειώθηκαν τα περιστατικά φτώχειας και όλοι οι πολίτες απολάμβαναν τα οικονομικά και κοινωνικά τους δικαιώματα σε ένα πλαίσιο δημοκρατικό.

Επιπροσθέτως τα ευρωπαϊκά κράτη δημιούργησαν κάποια «τρίγωνα ανάπτυξης» ανάλογα με τις παραδόσεις και τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια «κοινωνική ταυτότητα» στα ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία εμφανίζουν τα εξής στοιχεία:

- Ø Ισότιμες αξίες και αρχές
- Ø Συνδυασμό οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής αλληλεγγύης
- Ø Παροχές του κράτους σε υπηρεσίες υγείας, παιδείας, κοινωνικής προστασίας και παρέμβασης στα προβλήματα που εμφανίζει η αγορά
- Ø Ιδιαίτερη έμφαση στα εργατικά δικαιώματα καθώς και στην δημιουργία εργατικών σωματείων. Το κύριο πρόβλημα που πρέπει να διαχειριστούν σήμερα τα ευρωπαϊκά κράτη είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Το συγκεκριμένο πρόβλημα δεν βρίσκεται στο «τρίγωνο ανάπτυξης», το οποίο προσπαθεί να επιφέρει την οικονομική ανάπτυξη και να εγκαταστήσει τις αρχές και τις αξίες μιας κοινωνίας. Το βασικό πρόβλημα διακρίνεται στα εξής σημεία:
 - Ø Δυσκολεύονται οι σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου και αγοράς, τα οποία βρίσκονται στις κορυφές του τριγώνου πολίτης και αγορά. Η παγκοσμιοποίηση με την εισαγωγή νέων αγορών στις κοινωνίες και με την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών ειδών οδήγησαν τα κράτη σε μια ανισορροπία κεφαλαίου και εργασίας, με ιδιαίτερη επιβάρυνση στον τομέα της εργασίας. Η ταχύτατη ανάπτυξη του κεφαλαίου και η στασιμότητα της εργασίας κατέλυσε την λειτουργία των μέτρων του Keynes. Οι εργαζόμενοι που χάνουν τις δουλειές τους αναγκάζονται να φύγουν σε άλλες χώρες όπου όμως η εργασία είναι φθηνή και η κοινωνική ασφάλιση είναι ελάχιστη η ανύπαρκτη. Στην συγκεκριμένη

περίπτωση, λόγω των υψηλών δαπανών το κράτος είτε αναπτύσσει την οικονομία του, δίχως να δημιουργεί καινούργιες θέσεις εργασίας, είτε η οικονομία βρίσκεται σε ένα στάσιμο επίπεδο με ύψωση των τιμών και υποτίμηση του νομίσματος.

- Ø Δυσκολεύεται η λειτουργία κράτους κα κεφαλαίου. Το κράτος χάνει τον έλεγχο της εξουσίας του και αδυνατεί να παρέχει στους πολίτες του δωρεάν τις δημόσιες υπηρεσίες με αποτέλεσμα την επικράτηση των ιδιωτικών υπηρεσιών.
- Ø Άνιση ανάληψη εξουσίας από το εθνικό, τοπικό και υπερεθνικό επίπεδο. Η οικονομική ανάπτυξη βελτίωσε σε πολιτικό επίπεδο τον ανταγωνισμό μεταξύ βιομηχανιών και ισχυροποίησε τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παράυτα οι θεσμοί δεν έχουν αναπτυχθεί αρκετά ώστε να υποστηρίξουν αυτή την ανάπτυξη. Επιπλέον, δεν έχουν λυθεί προβλήματα όπου ένα δημοκρατικό καθεστώς θα έπρεπε να επιλέξει ένα εκλογικό σώμα για την επίτευξη της «ισορροπίας του τριγώνου». Η κατάσταση δυσκολεύεται ακόμη περισσότερο με την μεταφορά των εξουσιών στις περιφέρειες όπου απαιτούνται συντονιστικές ικανότητες και οργανωμένες ενέργειες. Τέλος, οι αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης και δικαιοσύνης παραμερίζονται από τον οικονομικό ανταγωνισμό (Κούγιας 2008).

4.4 Τα κοινωνικά δικαιώματα στην Ευρώπη

Όπως αναφέρει η Κτιστάκη (2012) η σημερινή εποχή αποτελεί μια δύσκολη περίοδο για το κοινωνικό κράτος και για την διάσωση του στην Ευρώπη. Το κράτος πρόνοιας οφείλει να παρέχει στους πολίτες του τα θεμελιώδη κοινωνικά τους δικαιώματα όπως το δικαίωμα της αξιοπρέπειας, το δικαίωμα της πρόσβασης σε παροχές υγείας, το δικαίωμα επαγγελματικής αποκατάστασης και το δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης.

Στην Ευρώπη τα κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών σύμφωνα με τις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, των νομοθεσιών των ευρωπαϊκών Δικαστηρίων καθώς και των αποφάσεων της Επιτροπής κοινωνικών δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επιπλέον, σε παγκόσμιο επίπεδο θεωρούνται θεμελιώδη δικαιώματα από το Διεθνές

Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Αυτά τα δύο σύμφωνα εφαρμόστηκαν αρχικά το 1976 και καθορίζουν πολλά δικαιώματα τα οποία περιέχονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ. Επιπροσθέτως, σε περιόδους οικονομικής κρίσης και ύφεσης το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα υποστηρίζει πως όλα τα κράτη είναι υποχρεωμένα να διασφαλίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών και να τους παρέχουν βοήθεια όπως την συμμετοχή τους σε κάποια προγράμματα με λιγότερο κόστος.

Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η εξασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, της επαγγελματικής αποκατάστασης, της κοινωνικής προστασίας και της κοινωνικής συνοχής, τα οποία βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με τους οικονομικούς της στόχους. Με την Συνθήκη όμως της Λισαβόνας το σύνταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν περιέχει ανάμεσα στα δικαιώματα της και το δικαίωμα της κοινωνικής αρχής (Κριστάκη 2012).

4.5 Κοινωνική πολιτική και Μοντέλα κοινωνικής πολιτικής

Η συνεχόμενη αύξηση των ανέργων, των κοινωνικά αποκλεισμένων και των φτωχών δημιουργούν την ανάγκη ύπαρξης κοινωνικής πολιτικής στα κράτη. Δικαιώματα στην δωρεάν εκπαίδευση, στην δωρεάν υγεία και στέγαση δείχνουν πως το κράτος νοιάζεται για του πολίτες του και πως η ευημερία του κοινωνικού συνόλου είναι πρωταρχικής σημασίας (Μπούτσιου & Σαράφης 2013).

Η κοινωνική πολιτική αποτελείται από τέσσερις διαδικασίες δράσης όπως η περιγραφή των κοινωνικών συνθηκών και προγραμμάτων, η ανάλυση και η περιγραφή των αιτιών που έχουν αντίκτυπο στις κοινωνικές συνθήκες, η έκφραση μιας θεωρίας με στόχο την παρέμβασης και την επίβλεψη της αποτελεσματικότητας, των κοινωνικών μέτρων καθώς και την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών με την χρήση διάφορων πολιτικών (Μπούτσιου & Σαράφης 2013).

Με στόχο την ανάλυση και την καλύτερη κατανόηση των γεγονότων καθώς και των κοινωνικών τάσεων έχουν δημιουργηθεί κάποιες «τυπολογίες» ή «μοντέλα» κοινωνικής πολιτικής. Ο Titmuss (1974) έθεσε ως κριτήριο την σχέση μεταξύ αγοράς

και κρατικών προνοιακών πολιτικών και ταξινόμησε τα μοντέλα κοινωνικής πολιτικής σε τρεις κατηγορίες:

- Τα «βιομηχανικά», όπου η κάλυψη των αναγκών καλύπτεται από την παραγωγικότητα, τα καθήκοντα και τις επιδόσεις στην εργασία, ενώ η κοινωνική ασφάλιση έχει συμπληρωματικό ρόλο π.χ. Μ. Βρετανία
- Τα «θεσμικά ή αναδιανεμητικά», όπου η κοινωνική πολιτική προσπαθεί να καλύψει τις κοινωνικές ανάγκες, χωρίς την βοήθεια της αγοράς π.χ. Σκανδιναβικές χώρες (Μπούτσιου & Σαράφης 2013).

Οι Fumissκαι Tilton (1977) θέτοντας ως κριτήριο τον διαφορετικό βαθμό με τον οποίο παρεμβαίνει η αγορά εργασίας στην κοινωνία, δημιούργησαν τα εξής μοντέλα,:

- Το «θετικό κράτος», στο οποίο οι ενέργειες του κράτους, περιορίζονται στην ανάπτυξη της οικονομίας
- Η «κοινωνική ασφάλεια», στην οποία όλες οι κοινωνικοοικονομικές ενέργειες χαρακτηρίζονται από σαφήνεια.
- Το «κοινωνικό κράτος πρόνοιας», στο οποίο η κοινωνική πολιτική ασχολείται περισσότερο με τους κοινωνικούς στόχους μιας κοινωνίας παρά με τους οικονομικούς, δηλαδή στοχεύει στην βελτίωση της κοινωνικής ισότητας μεταξύ των πολιτών (Μπούτσιου και Σαράφης 2013).

Μια πρόσφατη κατάταξη αναφέρει σύμφωνα με τους Μπούτσιου και Σαράφη (2013) πως μπορεί να επιτευχθεί η κατανόηση των αναδιανεμητικών συνεπειών των διάφορων κρατών πρόνοιας στην ελεύθερη αγορά και σε αναπτυγμένες οικονομίες με την χρήση ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών. Για αυτόν τον λόγο υπάρχουν καθεστώτα πρόνοιας όπως τα «φιλελεύθερα», τα «μη δεξιάς ηγεμονίας», τα «συντηρητικά» και τα «ριζοσπαστικά».

4.6 Συνέπειες οικονομικής κρίσης στην ΕΕ

Το 2009 η οικονομική κρίση θα περάσει και στην Ε.Ε. Ο ρόλος της Ε.Ε. ως παράγοντας σταθερότητας και ολοκλήρωσης ανάμεσα στα κράτη-μέλη έχει μετά την κρίση περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό. Η ισορροπία ισχύος μέσα στην Ε.Ε. και οι σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών έχουν μεταβληθεί, αποδυναμώνοντας τον ρόλο της Ε.Ε. ως παράγοντας ισορροπίας. Η εξωτερική πολιτική της Ε.Ε. έχει δεχτεί

σημαντικότερα πλήγματα και έχει παρουσιαστεί έλλειμμα συνοχής χρηματοδοτικών πόρων και πολιτικής βούλησης σε μία σειρά από βασικά θέματα (Grosetal. 2012).

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο Δ.Ν.Τ. καλέστηκε να συμμετάσχει στην υποστήριξη τεσσάρων κρατών-μελών της Ε.Ε. και του ευρώ στοιχείο που από πολλούς οικονομικούς αναλυτές σχολιάστηκε ως στοιχείο αδυναμίας, αφού οι θεσμοί της ΟΝΕ και της Ε.Ε. παρουσίασαν αδυναμία να αντιμετωπίσουν την κρίση χρέους χωρίς τη συνδρομή του Ταμείου τόσο σε χρηματοδοτικό όσο και σε τεχνικό επίπεδο (Grosetal. 2012).

Το «Ευρωπαϊκό πρόβλημα» έχει αποτελέσει αιτία μείωσης της επιρροής της Ένωσης, ιδιαίτερα σε σχέση με τους εταίρους της, στο πεδίο των πολυμερών θεσμών οικονομικής διακυβέρνησης, όπου η παρουσία των Ευρωπαϊκών κρατών είναι κεντρική καθ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο. Η ισχυρή επενδυτική παρουσία εταιρειών στην Ε.Ε., οι οποίες ανήκουν σε μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες (Κίνα, Ρωσία, Ινδία κλπ) έχει διαμορφώσει μία κατάσταση άνευ προηγουμένου στο διεθνές οικονομικό σύστημα, την αντιστροφή δηλαδή των επενδυτικών κατευθύνσεων συγκριτικά με τις προηγούμενες δεκαετίες (Grosetal. 2012).

Την μεταβολή του θεωρητικού σχήματος «κέντρο-περιφέρεια» και την ενεργό συμμετοχή της Ε.Ε. σε αυτή την εξέλιξη, δεδομένου ότι αποτελεί τον ισχυρότερο σε μέγεθος, σε απόλυτους αριθμούς, δρώντα του αποκαλούμενου «βιομηχανικού και χρηματοπιστωτικού κέντρου». Η Ε.Ε. παραμένει το μεγαλύτερο οικονομικό μπλοκ του πλανήτη, παράγοντας περίπου το 25% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Την περίοδο 2008-2012, το Ευρωπαϊκό μερίδιο επί του παγκόσμιου ΑΕΠ παρουσίασε συγκριτική πτώση περίπου 4,5% σε απόλυτες τιμές, υποχωρώντας σε σχέση με το μερίδιο που κατείχε η Ε.Ε. το 2008, οπότε και κατείχε το 1/3 και πλέον του παγκόσμιου ΑΕΠ. Την ίδια στιγμή, αναδυόμενοι εταίροι της Ε.Ε., όπως η Κίνα, η Ινδία ή η Ρωσία, κατέβαλαν σημαντικό μερίδιο από το παγκόσμιο ΑΕΠ εκείνη την περίοδο της κρίσης, ενώ οι Η.Π.Α. διατήρησαν το μερίδιο τους σταθερό μέσα από την αποτελεσματικότερη διαχείριση των συνεπειών της χρηματοπιστωτικής κρίσης περιορίζοντας την απόκλιση από την Ε.Ε (Πίνακας 3.1).

Πίνακας 3.1: Στατιστικά δεδομένα Ευρωπαϊκών μεριδίων, πηγή από *EUintheword/Astatisticalportrait/2010 Eurostat*

	1998	2008	2012
E.E	30.5%	30.4%	24.9%
Η.Π.Α.	29%	23.4%	23.7%
ΚΙΝΑ	3.4%	7.1%	9.8%
ΙΑΠΩΝΙΑ	12.9%	8.1%	8.8%
ΡΩΣΣΙΑ	0.9%	2.7%	3%

Παρόμοια είναι και η κατάσταση που επικρατεί στις εξαγωγικές δυνάμεις της Ε.Ε. συγκριτικά με τους παγκόσμιους εταίρους της. Η ύφεση και η ανεργία που μαστίζουν πολλές από τις Ευρωπαϊκές οικονομίες και η στασιμότητα της Ευρωπαϊκής οικονομίας συνέβαλαν στην πτώση του μεριδίου των εξαγωγών των κρατών-μελών της Ε.Ε. του παγκόσμιου συνόλου, παρόλο που σε απόλυτες τιμές έχει καταγραφεί αύξηση των Ευρωπαϊκών εξαγωγών. Σε αντιδιαστολή, έχουν ενισχυθεί τα εξαγωγικά μερίδια αναδυόμενων οικονομικών όπως της Κίνας, τα Ινδίας και της Ρωσίας ιδιαίτερα κατά την τελευταία τετραετία (Grosetal. 2012).

Οι δείκτες στους οποίους παρατηρούνται τα παραπάνω για την Ε.Ε. στο οικονομικό πεδίο, είναι δείκτες που αναδεικνύουν τις εσωτερικές αδυναμίες της Ένωσης, στο οικονομικό πεδίο αλλά δημιουργούν αλυσιδωτά εξωγενείς συνέπειες. Η αύξηση της ανεργίας (12% στην ζώνη του ευρώ το 2012), η ασθμαίνουσα οικονομική ανάπτυξη, η κατακόρυφη αύξηση των κρατικών ελλειμμάτων και η ταυτόχρονη αύξηση των χρεών στο σύνολο των κρατών έχει μειώσει σημαντικά την δυναμική της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ο μέσος όρος των κρατικών χρεών της Ε.Ε. και της ζώνης του ευρώ είχε αυξηθεί κατά 20% την περίοδο 2007-2012 καταδεικνύοντας την δραστική επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών στα κράτη μέλη αλλά και στις δυνατότητες που είχαν για την περαιτέρω προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η επιδείνωση συνέβαλε σε σημαντικό βαθμό στην πτώση της οικονομίας της Ε.Ε. θέτοντας σε κίνδυνο το μέλλον του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η μείωση αυτή της επιρροής της Ε.Ε. απόρροια της κρίσης, έχει δημιουργήσει αντιδράσεις από τους εταίρους της, με προστριβές ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη και στους κύριους διεθνείς οργανισμούς. Τέλος, οι επιπτώσεις της κρίσης χρέους στις Ευρωπαϊκές χρηματαγορές και στο

Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα είναι πολύ σημαντικές. Η ζώνη του Ευρώ αποτελούσε προ κρίσης και εξακολουθεί να αποτελεί, ένα από τα ισχυρότερα χρηματοπιστωτικά και τραπεζικά κέντρα στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα. Η θετική αξιολόγηση που έδιναν οι οίκοι αξιολόγησης και οι δείκτες εμπιστοσύνης των αγορών προς το οικονομικό και νομισματικό κατασκεύασμα του ευρώ, είχαν χαρακτηρίσει την Ε.Ε. ως το δεύτερο σε δυναμικότητα χρηματοπιστωτικό κέντρο στον κόσμο, στηριζόμενη στην σιγουριά και την ασφάλεια που παρέχει στο σύστημα η ΕΚΤ. Η αμφισβήτηση που έφερε η υπαγωγή τεσσάρων χωρών στον μηχανισμό στήριξης, αλλά και η καθυστερημένη αντίδραση των οικονομικών δομών της ζώνης του ευρώ, έχουν δημιουργήσει αρνητικές επιπτώσεις στην επιρροή που κατείχαν τα κράτη-μέλη της στον συγκεκριμένο τομέα (Grosetal. 2012).

4.7 Η κρίση και οι γενικότερες κοινωνικές της επιπτώσεις

Σύμφωνα με τον Φωτόπουλο οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης είναι διάφορες και αφορούν το «άτομο» και την «κοινωνία» καθώς βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση, δηλαδή όλες οι κοινωνικές αλλαγές έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην καθημερινότητα των ανθρώπων, ενώ στην συνέχεια η καθημερινή ζωή των ανθρώπων διαμορφώνει και επηρεάζει τις διάφορες κοινωνικές αλλαγές.

Παραδείγματα των συνεπειών και των προβλημάτων που έχει επιφέρει η κοινωνικοοικονομική κρίση είναι τα ακόλουθα: τα φαινόμενα της φτώχειας, της ανεργίας, της μετανάστευσης, του κοινωνικού αποκλεισμού, του αλκοολισμού, της χρήσης ουσιών τα οποία στην συνέχεια οδηγούν στην βία, στον ρατσισμό και στην ξενοφοβία. Το φαινόμενο αυτό των επιπτώσεων της κρίσης στις κοινωνικές επιστήμες ονομάζεται «κοινωνική αλλοτρίωση». Επιπλέον, τα συγκεκριμένα φαινόμενα επηρεάζουν τον πληθυσμό ο οποίος αναπτύσσει ακραίες πολιτικές και ρατσιστικές ιδεολογίες, οι οποίες με την σειρά τους οδηγούν στην εχθρότητα και στην επιθετική συμπεριφορά έναντι των μειονοτήτων, των κοινωνικά αποκλεισμένων και των κοινωνικά ανήμπορων ομάδων.

4.8 Επιπτώσεις στην οικονομική και κοινωνική ζωή

Η οικονομική κρίση δημιουργεί συνέπειες στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων, καθώς η μείωση η ακόμη και η απώλεια των εισοδημάτων απωθεί την ανάπτυξη και οδηγεί στην φτώχεια. Τα επίπεδα της οικονομικής ανάπτυξης, το παγκόσμιο εμπόριο και η επαγγελματική αποκατάσταση αντικατοπτρίζουν την κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης διαφέρουν από χώρα σε χώρα εφόσον οι χώρες με χαμηλή και μέτρια ανάπτυξη αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα από τις ανεπτυγμένες χώρες. Επιπλέον, στις χώρες αυτές οι εργαζόμενοι και τα άτομα τα οποία δεν έχουν κάποια εκπαίδευση δέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό τις σκληρές επιπτώσεις της κρίσης από ότι τα άτομα με υψηλότερη εκπαίδευση των μεσαίων και ανώτερων τάξεων (Κυριόπουλος & Τσιάντου 2009).

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης παρά το γεγονός πως είχε θετικά αποτελέσματα σε χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία σχετικά με την καταπολέμηση της φτώχειας, με την μείωση όμως των εισαγωγών και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το εμπόριο αυτή η βελτίωση έχει σταματήσει. Με αυτή την πτώση του εμπορίου αναδεικνύεται η ανάγκη ρύθμισης των αγορών και παρέμβασης του κράτους στις επιχειρήσεις καθώς και στην παροχή αγαθών (Κυριόπουλος & Τσιάντου 2009).

Η τωρινή οικονομική κρίση έχει μειώσει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας, εκτός από την Κίνα, την Ινδία και άλλες βιομηχανικές χώρες. Επιπροσθέτως, στις περισσότερες χώρες τα μισά μόνο άτομα έχουν αποκατασταθεί επαγγελματικά και τα οποία ενδέχεται να χάσουν την εργασία τους με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν μια κατάσταση εργατικής ανασφάλειας. Η ανεργία ξεκίνησε να αυξάνεται στα τέλη του 2008. Σε παγκόσμια επίπεδα η ανεργία το 2007 ήταν 5,7% ενώ το 2009 κυμαινόταν στο 6.1%- 7.1% με αποτέλεσμα οι άνεργοι να φτάνουν στα 18-51 εκατομμύρια. Με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, ανεργία στις χώρες του ΟΟΣΑ έφτασε τον Αύγουστο του 2009 στο 8.6%, ήταν δηλαδή 2.3% υψηλότερη σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο.

Παράλληλα, στην Ευρώπη η ανεργία ανήλθε στο 9.6 % τον Αύγουστο του 2009, ήταν δηλαδή 2% υψηλότερη από τον προηγούμενο χρόνο. Την συγκεκριμένη κατάσταση αντιμετωπίζουν κυρίως οι χώρες με χαμηλή και μέση ανάπτυξη καθώς και με χαμηλά κοινωνικά στρώματα. Επομένως, φέρνει στην επιφάνεια τρία κυρίαρχα προβλήματα:

- Την συνεχόμενη αύξηση των ανισοτήτων
- Τις περιορισμένες παροχές κοινωνικής προστασίας και υγείας
- Τα προβλήματα της κλιματικής αλλαγής και καταστροφής του περιβάλλοντος (Κυριόπουλος % Τσιάντου 2009).

4.9 Επιπτώσεις στο επίπεδο της υγείας

Υποστηρίζεται ότι την περίοδο της οικονομικής κρίσης ένα σημαντικός τομέας της κοινωνίας που διαταράσσεται είναι ο τομέας της εργασίας. Επομένως, ο αριθμός των ανέργων αντικατοπτρίζει την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οικονομία. Η ανεργία που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι σε μια κοινωνία, η ανασφάλεια για το πώς θα συντηρήσουν τις οικογένειες τους καθώς και η απουσία του εισοδήματος δημιουργούν σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία τους.

Η ανεργία προκαλεί σοβαρά προβλήματα στην υγεία των ανθρώπων όπως ψυχικές διαταραχές, άγχος, καταθλιπτική διαταραχή, προβλήματα εθισμού, εξαρτησιογόνων ουσιών, κατανάλωση μη υγιεινής διατροφής, ποτού και καπνού.

Μία έρευνα από τους Stuckleretal. (2009) που πραγματοποιήθηκε σε 26 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέδειξε πως με την αύξηση της ανεργίας στο 1% αυξήθηκαν παράλληλα και οι αυτοκτονίες στο 0,79%. Επίσης, η έρευνα έδειξε πως μειώθηκαν οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα στο 1,39% και ένας ελάχιστος αριθμός θανάτων προκλήθηκε από καρδιαγγειακές και άλλες ασθένειες. Σε περιπτώσεις όπου η ανεργία αυξάνεται στο 3% ο αριθμός των αυτοκτονιών αυξάνεται στο 4 με 4,5%. Επιπλέον, πολλοί θάνατοι προέρχονται από την κατάχρηση αλκοολούχων ποτών, συμπεράσμα το οποίο δείχνει πως το φαινόμενο της ανεργίας συσχετίζεται με τις ψυχολογικές διαταραχές. Μια περαιτέρω ανάλυση της έρευνας σχετικά με το φύλο και την ηλικία έδειξε πως η ανεργία δημιουργεί αύξηση των αυτοκτονιών και των καρδιακών

ανακοπών στους άντρες νέας ηλικίας, ενώ στους άντρες μικρότερης ηλικίας των 60 δεν παρατηρείται κάποια σημαντική αύξηση (Κυριόπουλος & Τσιάντου 2009).

Επιπροσθέτως, μια έρευνα των Economouetal. σε 13 ευρωπαϊκές χώρες ανέδειξε πως η ανεργία και η θνησιμότητα (ανά 100.000 κατοίκους) βρίσκονται σε άμεση σύνδεση μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, η αύξηση της ανεργίας στο 1% δείχνει και αύξηση του αριθμού της θνησιμότητας κατά 2.18% δηλαδή 2.18 θανάτους ανά 100.000 κατοίκους. Τέλος, η έρευνα έδειξε πως η ανεργία και οι καρδιακές παθήσεις σχετίζονται άμεσα.

Η οικονομική κρίση και η μεγάλης διάρκειας ανεργία οδηγούν τα άτομα στον κοινωνικό αποκλεισμό και στην φτώχεια, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η θνησιμότητα και η ανθυγιεινότητα στις μειονότητες, στους μετανάστες και στα άτομα που πάσχουν από ψυχικές ή σωματικές παθήσεις (Κυριόπουλος & Τσιάντου 2009).

Παρόλα αυτά, κάποια στοιχεία δείχνουν πως η οικονομική κρίση μικρού χρονικού διαστήματος στις βιομηχανικές χώρες φέρνει αλλαγές στα πρότυπα κατανάλωσης και οι άνθρωποι υιοθετούν έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής, με αποτέλεσμα να μειώνεται ο αριθμός των θανάτων. Αντιθέτως, όταν υπάρχει οικονομική ανάπτυξη σε μια κοινωνία αυξάνονται οι βλαβερές συνήθειες όπως είναι το τσιγάρο και τα αλκοολούχα ποτά, και παρατηρείται μείωση του υγιεινού τρόπου ζωής και της φυσικής άσκησης, κάτι το οποίο οδηγεί στην παχυσαρκία. Επίσης, εν καιρώ οικονομικής κρίσης η θνησιμότητα μειώνεται εκτός από τις αυτοκτονίες οι οποίες εμφανίζουν μια αύξηση. Οι συνέπειες αυτές της οικονομικής κρίσης διαφέρουν σε κάθε άνθρωπο ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και την αιτία (Ruhm 2000; Gerdtham&Ruhm 2006).

Οι σοβαρές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην υγεία χωρίζονται με διαφορετικό τρόπο στην κοινωνική κλίμακα. Τα άτομα και οι οικογένειες των χαμηλών ή μεσαίων στρωμάτων βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο πρόωρου θανάτου και ανθυγιεινού τρόπου ζωής διότι αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, προβλήματα στην εκπαίδευση, στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στην στέγη και στο φαγητό (Κυριόπουλος & Τσιάντου 2009).

4.10 Πολιτικές ενίσχυσης του κοινωνικού κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Έχει υποστηριχθεί (Ρομπόλης 2013) ότι προκειμένου να επιτευχθεί βελτίωση και ανάπτυξη στην λειτουργία του κοινωνικού κράτους είναι απαραίτητη η επαναδιατύπωση των επιλογών των ευρωπαϊκών κρατών, στην οικονομική και κοινωνική τους πολιτική.

Οι αρνητικές συνέπειες που έχει προκαλέσει η σημερινή οικονομία, με την ελεύθερη αγορά και τις αποκλεισμένες κοινωνίες, δείχνει πως η οικονομία δεν λειτουργεί σωστά όλο αυτό το χρονικό διάστημα και πως χρειάζεται να βρεθεί εναλλακτική λύση. Για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα μιας κοινωνίας πρέπει να αλλάξουν οι δημόσιες πολιτικές και να γίνουν συντονισμένες ενέργειες με τις κυβερνήσεις και τις κεντρικές τράπεζες. Αυτή η κρίση του καπιταλιστικού συστήματος με την άνιση ανάπτυξη ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας οδηγεί στην αλλαγή του κοινωνικοοικονομικού συστήματος δηλαδή από την οικονομία της αγοράς στην οικονομία της αλληλεγγύης αλλά και στην αναθεώρηση του πολιτικού συστήματος δηλαδή στην υιοθέτηση ενός πολιτικού μηχανισμού λήψης των αποφάσεων.

Η αλλαγή της σημερινής οικονομίας σε μια οικονομία της αλληλεγγύης θα επιφέρει σε μία κοινωνία δεσμούς συνεργασίας, θα αναπτυχθούν πολιτικές αναδιανομής του εισοδήματος (δημόσιος πόλος), πολιτικές αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης (κοινωνικός πόλος) καθώς και πολιτικές ανάπτυξης της οικονομίας (αναπτυξιακός πόλος). Προκειμένου όμως να επιτευχθεί μια τόσο ριζική αλλαγή είναι απαραίτητος ο συνδυασμός του οικονομικού, του κοινωνικού και του πολιτικού τομέα, η ύπαρξη αξιόπιστων πολιτικών κομμάτων και σωματείων και τέλος η ανάπτυξη καινούργιων επιχειρήσεων (Ρομπόλης 2013).

Η απόφαση που πρέπει να πάρει η Ελλάδα και τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη της περιόδου της οικονομικής κρίσης είναι το αν θα καταργήσουν αυτές τις πολιτικές οι οποίες δεν έχουν κάποιο αποτέλεσμα δηλαδή την λειτουργία των αυτομάτων μηχανισμών της οικονομίας και το αν θα υιοθετήσουν ένα νέο πρότυπο κοινωνικής πολιτικής, το πρότυπο της οικονομίας της αλληλεγγύης. Ειδικότερα, το «Σύμφωνο για το ευρώ» περιλαμβάνει μία οικονομική πολιτική «ορθολογικού φιλελευθερισμού» για την αντιμετώπιση της κρίσης, η οποία υιοθετήθηκε από την Γερμανία κατά την

οικονομική κρίση του 1929, και η οποία καθορίζει νομοθετικά τα ανώτατα όρια του δημόσιου χρέους και του δημόσιου ελλείμματος, Το «Σύμφωνο για το ευρώ» καθορίζει απαραίτητη την λήψη μέτρων όπως:

1. Την επιμήκυνση του ηλικιακού ορίου συνταξιοδότησης στα 67 χρόνια
2. Τις μειώσεις στις επικουρικές και κύριες συντάξεις
3. Τις μειώσεις των μισθοδοσιών
4. Τις αυξήσεις στους φόρους και ειδικά στους έμμεσους
5. Την ανάπτυξη της προσαρμοστικότητας στα επαγγέλματα στις ομαδικές συμβάσεις και στις σχέσεις μεταξύ εργαζόμενου και εργοδότη, και τέλος
6. Τις περικοπές ή μειώσεις στις κοινωνικές δαπάνες, ώστε να αντιμετωπιστεί το χρέος και τα δημόσια ελλείμματα και να επικρατήσει μια υγιής ανταγωνιστική ευρωπαϊκή οικονομία.

Βέβαια το πρόβλημα με το Σύμφωνο για το ευρώ έγκειται στο γεγονός πως δημιουργήθηκε με σκοπό την αντιμετώπιση της κρίσης και του αυξημένου πληθωρισμού, ενώ τώρα είναι αναγκαία η αντιμετώπιση της κρίσης και της ανεργίας. Έτσι, η πραγματοποίηση του δεν πρόκειται να στεφθεί με επιτυχία, ακόμη και αν επικρατήσουν οι στόχοι που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθώς τα ευρωπαϊκά κράτη θα αντιμετωπίσουν μια νέα οικονομική κρίση (Ρομπόλης 2013).

Κατά την περίοδο 2009-2011 σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιρλανδία και η Ρουμανία ακολούθησαν πολιτικές λιτότητας, οι οποίες τις οδήγησαν σε οικονομική κρίση, σε ελάττωση των εισοδημάτων, σε αύξηση της ανεργίας καθώς και σε μείωση του ρυθμού ανάπτυξης του κοινωνικού κράτους. Οι συγκεκριμένες χώρες που διακρίνονται από έναν χαμηλό βαθμό επαγγελματικής απασχόλησης και υψηλής μείωσης των μισθών μελλοντικά θα αντιμετωπίσουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από τα έτη 2009-2011. Στα ευρωπαϊκά κράτη η ανεργία έφτασε τα ποσοστά των 16,2 εκατ. Ανθρώπων το 2011 δηλαδή ολόκληρος ο πληθυσμός της Ολλανδίας. Συνεπώς, το «Σύμφωνο για το ευρώ» δεν διαθέτει τις αναπτυξιακές αρχές για την επιβολή δημοσιονομικών μέτρων στα ευρωπαϊκά κράτη και οδεύει την οικονομία τους σε μια μείωση της ζήτησης και της κατανάλωσης στις αγορές καθώς και σε μια νέα οικονομική κρίση την δεκαετία του 2010 – 2020. Επιπροσθέτως, το Ινστιτούτο

OliverWiman (2011) και ο Artus (2011) υποστηρίζουν πως θα επέλθει μια σοβαρή ευρωπαϊκή οικονομική κρίση αυτή την δεκαετία 2010-2020 λόγω:

1. Της επέκτασης του χρέους και της χειροτέρευσης της οικονομικής κατάστασης
2. Της συνεχόμενης αύξησης των τιμών, και
3. Της έλλειψης κοινωνικών πολιτικών, με αποτέλεσμα να οδηγούνται τα κράτη σε νέα κρίση και αύξηση του άνεργου πληθυσμού.

Η υιοθέτηση των πολιτικών του «Συμφώνου για το ευρώ» αποτελεί ένα ρίσκο καθώς αρχικά θα επιμηκύνει το χρέος των κρατών, στην συνέχεια όμως θα τα οδηγήσει σε μια ευρωπαϊκή οικονομική κρίση, σε αύξηση του άνεργου πληθυσμού, στην αποτυχία βελτίωσης του κοινωνικού κράτους και της ανάπτυξης της οικονομίας. Για να αντιμετωπιστεί η κρίση και να αναπτυχθεί η οικονομία είναι απαραίτητο η Ευρωπαϊκή Ένωση να εξετάσει τις προτεραιότητες και τις επιλογές της με έναν τρόπο που περιλαμβάνει ολόκληρο το σύνολο του πληθυσμού και όχι μόνο μέσω μιας διαμεσολάβησης μεταξύ των αγορών και των πολιτών (Ρομπόλης 2013).

Κεφάλαιο 5 - Κοινωνική Ευημερία στην Κύπρο

5.1 Πολιτική- Λειτουργίες του τμήματος υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας

Το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, είναι ο επίσημος κρατικός φορέας για την παροχή και προαγωγή υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας. Η πολιτική του αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της γενικής πολιτικής του κράτους για κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και αποσκοπεί στην προώθηση της κοινωνικής ευημερίας και στην πρόληψη και επίλυση κοινωνικών προβλημάτων ατόμων, οικογενειών και κοινοτήτων (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 3). Οι κυριότερες λειτουργίες των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας είναι:

1. Η εφαρμογή νομοθεσίας που αποβλέπει:

- στην προστασία, ευημερία και διασφάλιση των συμφερόντων των παιδιών.
- στη διασφάλιση του δικαιώματος των πολιτών για αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.
- στη διασφάλιση ποιοτικού επιπέδου υπηρεσιών ιδρυματικής και διημερεύουσας φροντίδας για παιδιά, ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρίες.
- στην κηδεμονική επιτήρηση ανηλίκων και ενηλίκων παραβατών.

2. Η οργάνωση, προαγωγή και παροχή προληπτικών, υποστηρικτικών και θεραπευτικών υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας.

3. Η προαγωγή της κοινωνίας των πολιτών μέσω της οργάνωσης κοινοτήτων και της δημιουργίας μη κυβερνητικών προγραμμάτων και υπηρεσιών με σκοπό την κάλυψη κοινωνικών αναγκών και την εξυπηρέτηση των πολιτών σε τοπικό επίπεδο.

4. Η επιμόρφωση του προσωπικού, η εκτίμηση των κοινωνικών αναγκών και η αξιολόγηση προγραμμάτων με απώτερο σκοπό τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη δημιουργία νέων που ν' ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, The department of Social Welfare Services of the Republic of Cyprus, Λευκωσία 2000, σελ. 3).

5.2 Διάρθρωση- υπηρεσίες του τμήματος υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας

Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας αποτελούνται από τα Κεντρικά Γραφεία στη Λευκωσία, έξι (6) Επαρχιακά Γραφεία, στη Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα, Μόρφου (με έδρα στην Ευρύχου), Αμμόχωστο (με έδρα το Παραλίμνι) και Πάφο καθώς και ένα (1) παράρτημα του Επαρχιακού Γραφείου Ευημερίας Πάφου στην Πόλη Χρυσοχούς (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, The department of Social Welfare of the Republic of Cyprus, Λευκωσία 2000, σελ. 3).

Κατά το 1999 συνεχίστηκε στο Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας Λευκωσίας η εφαρμογή της μελέτης Οργάνωσης και Μεθόδων (Ο. & Μ.) που είχε αρχίσει τους τελευταίους μήνες του 1994. **Στόχοι** της μελέτης Ο. & Μ. ήταν:

- η αύξηση της αποδοτικότητας του ΤΥΚΕ.
- η βελτίωση και αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρονται στο κοινό.

Η μελέτη Ο. & Μ. στη δοκιμαστική της εφαρμογή επέφερε διάφορες αλλαγές στη διοίκηση του τμήματος και στον τρόπο λειτουργίας του Επαρχιακού Γραφείου Ευημερίας Λευκωσίας, οι κυριότερες από τις οποίες ήταν οι ακόλουθες:

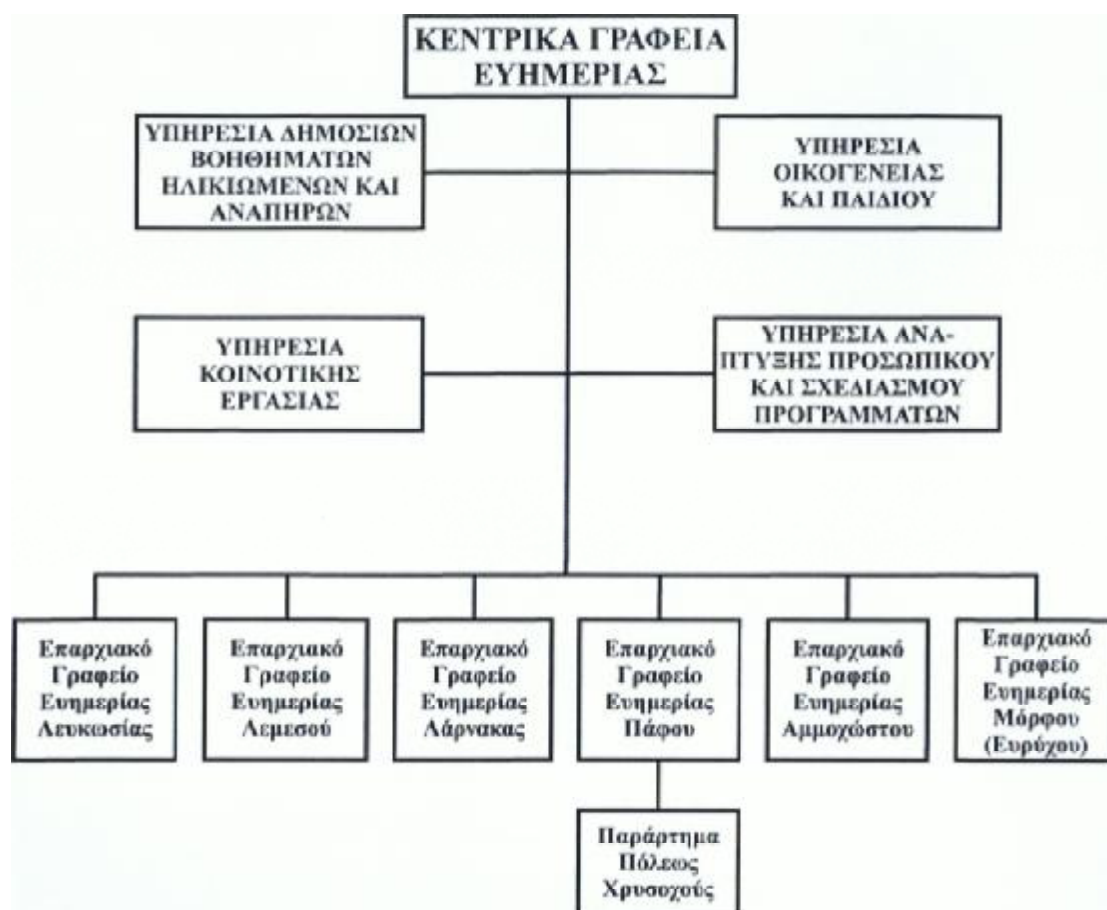
1. Διαφοροποιήθηκε η δομή του Επαρχιακού Γραφείου Ευημερίας με τη δημιουργία των λειτουργικών θέσεων Βοηθών Επαρχιακών Λειτουργών Ευημερίας, καθορίστηκε ο ρόλος τους και αναδιαμορφώθηκε ανάλογα ο ρόλος του Επαρχιακού Λειτουργού Ευημερίας.
2. Εφαρμόστηκε εξειδίκευση των λειτουργών σε τρεις (3) τομείς εργασίας.
3. Εφαρμόστηκε ευέλικτο σύστημα εποπτείας, καθοδήγησης, υποστήριξης και συμβουλευτικής βοήθειας προς τους λειτουργούς.
4. Προωθήθηκε αυξημένος αριθμός αποκέντρωσης των διαδικασιών με την ανάθεση εξουσιών από το κεντρικό Γραφείο Ευημερίας.

Η δοκιμαστική εφαρμογή της μελέτης Ο. & Μ. στο Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας Λευκωσίας αξιολογήθηκε τους πρώτους μήνες του 1996 και αποφασίστηκε να επεκταθεί και στα υπόλοιπα επαρχιακά Γραφεία Ευημερίας. Η επέκταση της εφαρμογής της μελέτης Ο. & Μ. αναστάλη με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων μέχρι τα μέσα του 1998 οπότε με νέες οδηγίες άρχισαν και

τα υπόλοιπα Ε.Γ.Ε. να την εφαρμόζουν (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια Έκθεση 1999, Λευκωσία 2002, σελ. 51) Τα προγράμματα Κοινωνικής Ευημερίας εφαρμόζονται από τέσσερις (4) υπηρεσίες με ευθύνες ως ακολούθως:

1. Υπηρεσία Οικογένειας και Παιδιού.
2. Υπηρεσία Δημοσίων Βοηθημάτων Ηλικιωμένων και Αναπήρων.
3. Υπηρεσία Κοινοτικής Εργασίας.
4. Υπηρεσία Ανάπτυξης Προσωπικού και Σχεδιασμού Προγραμμάτων.

Σχεδιάγραμμα 4.1: Υπηρεσία κοινωνικής ευημερίας

5.2.1. Υπηρεσία Οικογένειας και Παιδιού

Στόχοι της Υπηρεσίας για την Οικογένεια και το Παιδί είναι:

- η στήριξη και ενδυνάμωση της οικογένειας για να μπορεί να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στους ρόλους της.

- η προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού.
- η προστασία του παιδιού από φυσικούς, ηθικούς και άλλους κινδύνους.
- η πρόληψη και θεραπεία της παραβατικής συμπεριφοράς.

Για επίτευξη των πιο πάνω στόχων, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας εφαρμόζουν τα ακόλουθα προγράμματα:

- Οικογενειακή Συμβουλευτική και Υποστηρικτικές Υπηρεσίες.
- Προστασία παιδιών.
- Υιοθεσίες.
- Παραβατικότητα (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 4).

5.2.2. Υπηρεσία Κοινοτικής Εργασίας

Το Τμήμα δίνει ιδιαίτερη σημασία στον τομέα της Κοινοτικής Εργασίας (Υπουργείο εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια Έκθεση 1990, Λευκωσία 1993, σελ. 64). Βασική επιδίωξη της Υπηρεσίας Κοινοτικής Εργασίας είναι η ικανοποίηση και οργάνωση των κοινοτήτων και των πολιτών με στόχο τον εντοπισμό και αντιμετώπιση κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων καθώς επίσης και το συντονισμό των προγραμμάτων κοινωνικής ευημερίας (Υπουργείο εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ετήσια Έκθεση 1990, Λευκωσία 2002, σελ. 58).

Στόχοι της Υπηρεσίας Κοινοτικής Εργασίας είναι:

- η οργάνωση και ενεργοποίηση των κοινοτήτων για εντοπισμό και ικανοποίηση των κοινωνικών τους αναγκών.
- η αποκέντρωση των υπηρεσιών και εξυπηρέτηση των πολιτών στο τοπικό επίπεδο.
- η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και η κοινωνική ανάπτυξη ατόμων και κοινοτήτων μέσω της εμπλοκής τους στα κοινά και της συλλογικής δράσης.

Για επίτευξη των πιο πάνω στόχων, η Υπηρεσία εφαρμόζει τα ακόλουθα προγράμματα:

Κοινοτικής οργάνωσης. Το πρόγραμμα αυτό αποβλέπει στην οργάνωση και ανάπτυξη κοινοτήτων, ομάδων και εθελοντικών οργανώσεων και στον προγραμματισμό των ενεργειών τους. Μέσω της κοινοτικής εργασίας, το τμήμα εδραιώνει και αναπτύσσει το θεσμό των **Επιτροπών/ Συμβουλίων κοινοτικής ευημερίας**, στο τοπικό, επαρχιακό και παγκύπριο επίπεδο, που συντονίζουν και συμμετέχουν ενεργά στην προώθηση δραστηριοτήτων στους διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 11).

Κοινοτικά / Εθελοντικά προγράμματα και υπηρεσίες. Με σκοπό τη μεγιστοποίηση της συμμετοχής της κοινότητας στην αντιμετώπιση κοινωνικών αναγκών και την εξυπηρέτηση των πολιτών στο τοπικό επίπεδο, το τμήμα παρέχει τεχνητή και οικονομική βοήθεια, μέσω του **Σχεδίου Κρατικών Χορηγιών**, σε κοινότητες και εθελοντικές οργανώσεις που ιδρύουν και λειτουργούν προγράμματα και υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας.

Τέτοια προγράμματα και υπηρεσίες είναι:

1. Βρεφο-παιδοκομικοί Σταθμοί σε αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές.
2. Κέντρα για την προστασία και απασχόληση παιδιών σχολικής ηλικίας μετά τη λήξη των μαθημάτων και μέχρι να επιστρέφουν οι γονείς από την εργασία τους.
3. Κέντρα εξυπηρέτησης / Διημερεύουσας φροντίδας / Διαμονής ατόμων με ειδικές ανάγκες (νοητική υστέρηση, σωματική αναπηρία κ.α.).
4. Κέντρα εξυπηρέτησης / Διημερεύουσας φροντίδας / Διαμονής και διάφορα άλλα προγράμματα για ηλικιωμένα άτομα.
5. Διάφορα προγράμματα για άλλες ομάδες πληθυσμού όπως ψυχασθενείς, καρκινοπαθείς, άτομα με AIDS, απολυμένους κατάδικους, θύματα βίας, εργαζόμενους κ.λπ. Όλα τα προγράμματα που αναπτύσσονται, αποσκοπούν στη στήριξη της οικογένειας και πιο ειδικά των εργαζομένων ώστε να φέρουν σε πέρας με επιτυχία τους διάφορους ρόλους και υποχρεώσεις τους (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 11).

5.2.3 Υπηρεσία δημοσίων βοηθημάτων ηλικιωμένων και αναπήρων

Στόχοι της Υπηρεσίας Δημοσίων Βοηθημάτων, Ηλικιωμένων και Αναπήρων είναι:

- η διασφάλιση του δικαιώματος κάθε πολίτη για αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης,
- η όσο το δυνατόν πιο γρήγορη ανεξαρτητοποίηση των ατόμων από το δημόσιο και η κοινωνική αποκατάστασή τους,
- η παροχή υπηρεσιών σε ηλικιωμένα και ανάπηρα άτομα για τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών ζωής και γενικότερα της ευημερίας των ίδιων και του κοινωνικού τους περιβάλλοντος,
- η ενθάρρυνση και ενδυνάμωση των δεσμών των ηλικιωμένων και αναπήρων ατόμων με την οικογένειά τους και την κοινότητα.

Για επίτευξη των πιο πάνω στόχων, η Υπηρεσία εφαρμόζει τα ακόλουθα **προγράμματα:**

1. Δημόσιο Βοήθημα
2. Υπηρεσίες για Ηλικιωμένα και Ανάπηρα άτομα
3. Διερεύνηση και πιστοποίηση κοινωνικοοικονομικής κατάστασης
4. Σχέδιο παροχής Κοινωνικής Αρωγής για βελτίωση των συνθηκών στέγασης.

5.2.4. Υπηρεσία ανάπτυξης προσωπικού και σχεδιασμού προγραμμάτων

Στόχοι της Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προσωπικού και Σχεδιασμού Προγραμμάτων για τη συνεχή ανάπτυξη του προσωπικού και των Υπηρεσιών του τμήματος: ((Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 12).

1. Η βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων του προσωπικού.
2. Η βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών.
3. Η εφαρμογή νέων μεθόδων εργασίας.
4. Η εισαγωγή σύγχρονης τεχνολογίας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 13).

Για την επίτευξη των πιο πάνω στόχων, η Υπηρεσία εφαρμόζει τα ακόλουθα προγράμματα:

Επιμόρφωση προσωπικού. Αναγνωρίζοντας ότι οι ευθύνες στον τομέα της κοινωνικής ευημερίας είναι ποικίλες, σύνθετες και απαιτούν ένα ευρύ φάσμα γνώσεων και τεχνικών παρέμβασης, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας λειτουργούν, σε συνεχή βάση, **ενδοϋπηρεσιακό πρόγραμμα επιμόρφωσης.** Το πρόγραμμα αυτό απευθύνεται σε όλες τις βαθμίδες του προσωπικού και εντάσσεται στα πλαίσια της πολιτικής των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας για συνεχή ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο αποτελεί το κύριο μέσο μεταφοράς υπηρεσιών.

Το πρόγραμμα αυτό καλύπτει:

1. Εισαγωγική και βασική εκπαίδευση του νεοπροσλαμβανόμενου προσωπικού.
2. Ανανεωτικά προγράμματα και σεμινάρια σχετικά με την πρακτική της κοινωνικής εργασίας και ειδικούς τομείς της κοινωνικής ευημερίας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 12).

Στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει στην Κύπρο ειδικός για κάποιο θέμα, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας μετακαλούν εκπαιδευτές από το εξωτερικό. Με την εξασφάλιση υποτροφιών, ενθαρρύνουν τη μεταβίβαση λειτουργών στο εξωτερικό για μετεκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση. Στους νεοδιόριστους λειτουργούς παρέχεται εκπαίδευση σε τρεις φάσεις, στα πλαίσια της οποίας οι λειτουργοί εκπαιδεύονται στον αποτελεσματικό χειρισμό των περιπτώσεων που παρακολουθούν. Σε συνεργασία με άλλα οργανωμένα σώματα, το Τμήμα παρέχει επίσης ευκαιρίες εκπαίδευσης σε εθελοντές και σε άτομα που εργάζονται στον ιδιωτικό χώρο στον τομέα της κοινωνικής ευημερίας π.χ. προσωπικό ιδιωτικών Στεγών Ηλικιωμένων κ.α. (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 13-14).

5.2.5. Έρευνες - Επισκοπήσεις

Με απώτερο σκοπό τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας διεξάγουν έρευνες και επισκοπήσεις που αφορούν:

1. την εκτίμηση κοινωνικών αναγκών.
2. την αξιολόγηση προγραμμάτων.
3. την εκτίμηση διοικητικών δραστηριοτήτων όπως της οργάνωσης χρόνου και φόρτου εργασίας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001, σελ. 14).

Η αποτίμηση / αξιολόγηση προγραμμάτων γίνεται με βάση **καθορισμένα επίπεδα και κριτήρια** τα οποία βελτιώνονται.

5.2.6. Εισαγωγή σύγχρονης τεχνολογίας

Λόγω της παρατηρούμενης συνεχούς αύξησης των περιπτώσεων, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας εισάγουν νέο μηχανογραφημένο σύστημα το οποίο, με την ολοκλήρωσή του, θα παρέχει διευκολύνσεις για αποτελεσματική διεκπεραίωση της εργασίας σε όλα τα επίπεδα. Το έργο της **Μηχανογράφησης** του Τμήματος, άρχισε το 1995. Η Υπηρεσία Ανάπτυξης Προσωπικού και Σχεδιασμού προγραμμάτων έχει την ευθύνη για το συντονισμό των ενεργειών μεταξύ της εταιρείας, του τμήματος Υπηρεσιών Πληροφορικής και του ίδιου του τμήματος, με στόχο την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος. Παράλληλα, έχει την ευθύνη της εκπαίδευσης στο Σύστημα όλου του επηρεαζόμενου προσωπικού.

Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες όσον αφορά τον έλεγχο του Συστήματος, ολοκληρώθηκε επίσης ο έλεγχος των συμπληρωμένων απογραφικών εντύπων, η εισαγωγή των πληροφοριών στο σύστημα και η προετοιμασία των χώρων για να δεχθούν το μηχανογραφικό εξοπλισμό, που εγκαταστάθηκε στην ολότητά του. Έγινε επίσης η βασική εκπαίδευση των Λειτουργών / Συνδέσμων και Λειτουργών / Εκπαιδευτών στη χρήση του νέου συστήματος.

5.3 Κοινωνική Εργασία

Η κοινωνική εργασία, ως μία εφαρμοσμένη και ανθρωπιστική επιστήμη, στηρίζει την ιδεολογία και τον τρόπο άσκησης της σε συγκεκριμένες επαγγελματικές ηθικές αξίες, οι οποίες αν μη τι άλλο χαρακτηρίζουν το περιεχόμενο της. Μέσω αυτών, προσδιορίζεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού τόσο σε συνάρτηση με τους αποδέκτες των υπηρεσιών όσο και με τους συναδέλφους του. Επομένως η στελέχωση των επαγγελματιών με τα αντίστοιχα ιδανικά τους θωρακίζει ενάντια σε οποιαδήποτε κατάσταση, που να απαιτεί ηθικά διλήμματα ή νέες προοπτικές.

Ιστορικά οι θεωρητικοί της επιστήμης καθώς και αρμόδιοι φορείς, όπως η Διεθνής Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών καθώς και η Διεθνής Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, έχουν επιχειρήσει να αποσαφηνίσουν το αξιακό περιεχόμενο του επαγγέλματος. Πρωτεργάτης σε αυτή την προσπάθεια ανακηρύχθηκε ο FelixPaulBiestek, όταν το 1957 θεμελίωσε τις αρχές, οι οποίες επιβάλλεται να χαρακτηρίζουν την σχέση ανάμεσα στον επαγγελματία και τους εξυπηρετούμενους. Οι θεμελιώδεις αρχές της Κοινωνικής Εργασίας ορίστηκαν ως ακολούθως (Biestek 1997):

- ✓ Αποδοχή
- ✓ Η επικριτική στάση σε σχέση με τις ενέργειες και την συμπεριφορά του εξυπηρετούμενου
- ✓ Εξατομίκευση
- ✓ Σκόπιμη – στοχευμένη έκφραση συναισθημάτων
- ✓ Ελεγχόμενη συναισθηματική Εμπλοκή του Κοινωνικού Λειτουργού
- ✓ Εχεμύθεια – εμπιστευτικότητα
- ✓ Αυτοδιάθεση- αυτοσκοπός του εξυπηρετούμενου

Οι αξίες της Κοινωνικής Εργασίας εστιάζουν στην προσέγγιση της ατομικής υπόστασης και στον κατάλληλο χειρισμό της από τους επαγγελματίες με βάση τα ανθρώπινα ιδανικά και δικαιώματα. Ταυτόχρονα επισημαίνουν τα διακριτικά και μη όρια, ειδικά στην επαγγελματική σχέση. Κάτι τέτοιο γίνεται περισσότερο εμφανές εξαιτίας των ιδεολογικών καταβολών των θεωρητικών που θέσπισαν τις αντίστοιχες

αρχές. Ωστόσο είναι αξιοσημείωτο ότι οι κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις ήσαν καθοριστικές για την εμφάνιση και την ερμηνεία των εκάστοτε αξιών. Επιπλέον αποδόθηκε περισσότερη έμφαση στην συλλογικότητα και στην ισχύ των κοινωνικών συνθηκών να επιδρούν όχι μόνο στην ζωή αλλά και στον ψυχισμό και την προσωπικότητα των ανθρώπων. Στις παραδοσιακές αξίες της Κοινωνικής Εργασίας προστέθηκαν πλέον και οι ορισμοί όπως ενδυνάμωση, αντί-καταπιεστική μεταχείριση, κοινωνική δικαιοσύνη. Με αυτό τον τρόπο η επιστήμη εναρμονιζόταν με την κοινωνία και με τις νέες ανάγκες των ατόμων, όπως είχαν πλέον διαμορφωθεί από αυτή την κατάσταση. Η διεθνής ομοσπονδία κοινωνικών λειτουργών και η διεθνής ένωση των σχολών της κοινωνικής εργασίας, έχουν υιοθετήσει τις ανωτέρω στον παγκόσμιο ηθικό κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος. Στον επόμενο πίνακα θα παρουσιαστούν, ως υφίστανται έως και σήμερα (Πίνακας 4.1).

***Πίνακας 4.1:** Θεμελιώδεις αρχές και αξίες της Κοινωνικής Εργασίας, όπως έχουν προκύψει από τη διεθνή ομοσπονδία κοινωνικών λειτουργών και τη διεθνή ένωση των σχολών της κοινωνικής εργασίας.*

- ✓ Σεβασμός του ατομικού δικαιώματος για αυτοδιάθεση
- ✓ Προώθηση του δικαιώματος συμμετοχής
- ✓ Αντιμετώπιση κάθε ατόμου ως ολότητας
- ✓ Εντοπισμός και ανάπτυξη δυνατών σημείων
- ✓ Αμφισβήτηση των αρνητικών διακρίσεων
- ✓ Αναγνώριση της διαφορετικότητας
- ✓ Αμφισβήτηση άδικων πολιτικών και πρακτικών
- ✓ Δουλεύοντας αλληλέγγυα

Η επιστήμη, ως είναι ήδη γνωστό, επιδιώκει την ανακούφιση των ανθρώπων από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Οι επαγγελματίες συμβάλλουν ενεργά ώστε τα άτομα να επιλέξουν την κατάλληλη, για εκείνα, λύση που θα απευθύνεται στις ανάγκες τους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί επιστρατεύονται μεθοδολογία και τεχνικές για να πραγματώσουν την αρωγή τους από τους ανθρώπους.

Κεφάλαιο 6- Συμπεράσματα

Τελειώνοντας τη μελέτη αυτή, συμπεραίνεται ότι η προστασία που παρέχει το Κράτος Πρόνοιας της Κύπρου είναι ικανοποιητική και ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου. Αυτό, όμως, δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι το Κράτος Πρόνοιας δεν αντιμετωπίζει προβλήματα ή ότι δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Η ικανοποίηση εύλογων αιτημάτων, εντάσσεται μέσα στα πλαίσια της πολιτικής του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και της Κυβέρνησης γενικότερα, η οποία στοχεύει στη συνεχή βελτίωση του Κράτους Πρόνοιας, έτσι που να παρέχεται η καλύτερη δυνατή προστασία προς όλους τους πολίτες, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών δυνατοτήτων του Σχεδίου και του τόπου γενικότερα.

Ο θεσμός των Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι δυναμικός και είναι το κυριότερο μέτρο στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής μέσω του οποίου επιδιώκεται η ικανοποίηση των βασικότερων κοινωνικών αναγκών. Από τα δεδομένα που παρατίθενται σε αυτή την εργασία διαφαίνεται μια ανάπτυξη του Κράτους Πρόνοιας την τελευταία δεκαετία. Το κράτος χρόνο με το χρόνο προσπαθεί για τη βελτίωση των μεθόδων επίλυσης των προβλημάτων. Ευτυχώς στην Κύπρο το σύστημά στηρίζεται πάνω σε ορθές και γερές βάσεις τόσο από απόψεως φιλοσοφίας και αρχών όσο και από απόψεως οικονομικής ευρωστίας και έτσι μπορεί με αισιοδοξία να αντιμετωπίζει τις διαφοροποιούμενες ανάγκες.

Το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων ενισχύεται σημαντικά από τις εισφορές των μισθωτών, των αυτοτελώς εργαζομένων, των προαιρετικά ασφαλισμένων και του Κράτους. Οι εισφορές αυτές προορίζονται για τις παροχές κοινωνικών ασφαλίσεων και για διοικητικές δαπάνες. Από το 1999 και μετά η ολική εισφορά αυξάνεται με σκοπό ίσως την αύξηση των παροχών και των διοικητικών δαπανών για την καλύτερη λειτουργία και απόδοση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων με τις διάφορες παροχές (χρηματικά ωφελήματα) που προσφέρει, εξασφαλίζει ένα κατώτατο επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης. Τέτοιες παροχές είναι: βοήθημα γάμου, κηδείας, επίδομα μητρότητας, ασθενείας, ανεργίας, ορφάνιας, τέκνου, σύνταξη χηρείας, ανικανότητας, γήρατος, κοινωνική σύνταξη και παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών. Κάθε άνθρωπος που

δεν έχει τους αναγκαίους πόρους για τις βασικές του ανάγκες, λαμβάνει κάποιο βοήθημα για να μπορέσει να ζήσει με αξιοπρέπεια, να απολαύσει τους καρπούς της κοινωνικής προόδου και να πάρει τη βοήθεια που χρειάζεται στο χρόνο που την έχει ανάγκη. Παράλληλα από το 1999 έως και σήμερα το Κράτος έκανε κάποιες βελτιώσεις / αλλαγές στη Νομοθεσία. Αναθεώρησε τις παροχές Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αυξάνοντας κάποια από τα βοηθήματα.

Το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων προνοεί για την προστασία των εργοδοτούμενων. Αυτό φαίνεται από τη θέσπιση του περί Ετήσιων Αδειών μετ' Απολαβών Νόμου, του περί Τερματισμού Απασχολήσεως Νόμου και της Νομοθεσίας για τα Ταμεία Πρόνοιας. Ο περί Ετήσιων Αδειών μετ' Απολαβών Νόμος εξασφαλίζει ετήσια άδεια με απολαβές σε όλους τους εργοδοτούμενους ώστε να μην στερούνται την περίοδο της άδειάς τους. Επίσης όσον αφορά τους χαμηλά αμειβόμενους, παρέχει τα μέσα (π.χ. επιχορήγηση άδειας εργοδοτούμενων σε ξενοδοχεία κατά τη θερινή περίοδο) για την καλύτερη αξιοποίηση της ετήσιας ανάπαυσής τους. Ο περί Τερματισμού Απασχολήσεως Νόμος προστατεύει όλους τους εργοδοτούμενους για αδικαιολόγητες απολύσεις με την πληρωμή αποζημιώσεων. Η Νομοθεσία για τα Ταμεία Πρόνοιας προβλέπει για την πληρωμή χρηματικών παροχών σε μισθωτούς, σε περίπτωση τερματισμού της απασχόλησης, μόνιμης ανικανότητας για εργασία, αφυπηρέτησης ή θανάτου (χρηματοδοτούνται με περιοδικές εισφορές από τους μισθωτούς ή από τους μισθωτούς και τους εργοδότες τους). Παράλληλα με τις Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας που έχει συνάψει η Κύπρος με άλλες χώρες επιτρέπει στους μετανάστες εργάτες να διατηρούν τα δικαιώματά τους.

Το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (Τ.Υ.Κ.Ε.) προσπαθεί να αυξήσει την αποδοτικότητά του, να βελτιώσει και να αναβαθμίσει τις υπηρεσίες που προσφέρονται στο κοινό. Αυτό φαίνεται από την εφαρμογή της μελέτης Ο. & Μ. η οποία επέφερε διάφορες αλλαγές στη διοίκηση του Τμήματος και στον τρόπο λειτουργίας του.

Η Υπηρεσία Οικογένειας και Παιδιού λειτουργεί αποδοτικά. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι ο αριθμός των οικογενειών που χρειάζονται προληπτική επίβλεψη και στήριξη μειώνεται. Επιπλέον μειώνονται οι περιπτώσεις παιδιών υπό φροντίδα Δ.Υ.Κ.Ε., ο θεσμός των ξενώνων για νέους αρχίζει να εξασθενεί και ελάχιστα παιδιά

στην Κύπρο είναι διαθέσιμα για υιοθεσία. Από τα πιο πάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η Υπηρεσία Οικογένειας και Παιδιού αφήνει ελάχιστα περιθώρια στην οικογένεια να τοποθετήσει τα παιδιά σε ιδρύματα, ξενώνες κ.λπ. ή να τα δώσει για υιοθεσία. Παράλληλα δημιουργούνται συνεχώς νέες υπηρεσίες όπως είναι το «Πρότυπο Σπίτι», Πρόληψη και Αντιμετώπιση Βίας στην οικογένεια κ.λπ.

Όσον αφορά την Υπηρεσία Κοινωνικής Εργασίας, το Κράτος προσφέρει τεχνική και οικονομική βοήθεια μέσω του Σχεδίου Κρατικών Χορηγιών σε κοινότητες και εθελοντικές οργανώσεις που ιδρύουν και λειτουργούν προγράμματα και υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας. Τόσο οι κοινοτικές όσο και οι εθελοντικές οργανώσεις αυξάνονται και αυτό ίσως οφείλεται στην τεχνική και οικονομική στήριξη από μέρους του Κράτους. Άρα υπάρχει αυξημένος βαθμός ενδιαφέροντος από μέρους των υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας για την αντιμετώπιση προβλημάτων και αναγκών του κοινωνικού συνόλου.

Το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (Τ.Υ.Κ.Ε.) αναγνωρίζοντας ότι οι ευθύνες στον τομέα της Κοινωνικής Ευημερίας είναι ποικίλες και σύνθετες και απαιτούν ένα ευρύ φάσμα γνώσεων και τεχνικών παρέμβασης, λειτουργεί πρόγραμμα επιμόρφωσης. Με το πρόγραμμα αυτό η Υπηρεσία Ανάπτυξης Προσωπικού και Σχεδιασμού Προγραμμάτων βελτιώνει τόσο τις επαγγελματικές δεξιότητες του προσωπικού, αλλά και τις παρεχόμενες υπηρεσίες που προσφέρονται. Παράλληλα οι έρευνες και επισκοπήσεις που διεξάγει η Υπηρεσία βοηθούν στην καλύτερη εκτίμηση των κοινωνικών αναγκών, την αξιολόγηση προγραμμάτων και την οργάνωση χρόνου και φόρτου εργασίας. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας κάνουν προσπάθειες για βελτίωση των παροχών που προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο.

Όσον αφορά τις υπηρεσίες που προσφέρονται στους ηλικιωμένους, υπάρχει συνεργασία ιδιωτικού και κρατικού τομέα. Το Κράτος πληρώνει - επιδοτεί υπηρεσίες όπως την κατ' οίκον φροντίδα, την ιδρυματική και διημερεύουσα φροντίδα και τη διανομή ζεστού φαγητού στο σπίτι. Επιπλέον το κράτος αναγνωρίζει ως ίσες Ιδιωτικές και Κρατικές Στέγες, τις διαχειρίζεται ίσα και έτσι δίνει την ευκαιρία της ελεύθερης επιλογής χώρων διαμονής και περίθαλψης. Συμπερασματικά το Κράτος

δίνει έμφαση στις παροχές για ηλικιωμένους με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους είτε σε ιδρύματα, είτε στο δικό τους κοινωνικό περιβάλλον.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βιβλία:

Esping- Andersen. G. (2006) Οι τρεις κόσμοι του καπιταλισμού και της ευημερίας, μετάφραση: Γολέμη, Α., Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ματσαγγάνης, Μ. (2003) «Η μετέωρη μεταρρύθμιση: Το κοινωνικό κράτος και ο Εκσυγχρονισμός της Κοινωνίας» στο Βενιέρης, Δ. & Παπαθεοδώρου, Χ. (επιμ.) Η κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα. Προκλήσεις και Προοπτικές, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα: σελ. 133-162.

Ματσαγγάνης Μ. (2011). Η κοινωνική πολιτική σε δύσκολους καιρούς- Οικονομική κρίση, δημοσιονομική λιτότητα και κοινωνική προστασία. Αθήνα: Κριτική

Robson C. (2010). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου – Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές. Αθήνα: Gutenberg

Στασινοπούλου, Ο. Β. (1990) Κράτος πρόνοιας, Ιστορική Εξέλιξη – Σύγχρονες θεωρητικές Προσεγγίσεις, Αθήνα: Gutenberg

Στασινοπούλου, Ο. Β. (1996) Ζητήματα Σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα: Gutenberg.

Βαρμαζής Ν., Το Μικρό Ερμηνευτικό Λεξικό, Μαλλιάρης - Παιδεία, Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 480

Γραφείο τύπου και πληροφοριών, Κύπρος, Λευκωσία 2000, σσ. 301

Εγκυκλοπαίδεια Κύπρος, Τόμος Η', Διαγόρας, Λευκωσία 1987, σσ. 16

Εγκυκλοπαίδεια Υδρόγειος, Τόμος Η', Δομική, Αθήνα 1985, σσ. 306

Σταθόπουλος Π., Κοινωνική Πρόνοια - Μια γενική θεώρηση, Έλλην, Αθήνα 1999

Επιστημονικά Περιοδικά:

Καλλινικάκης, Θ. (2012) «Όψεις της Κοινωνικής Εργασίας την Εποχή της Οικονομικής και Κοινωνικής Κρίσης», Κοινωνική Εργασία, (107), σελ.: 1-18 στο <https://socwork.gr/>

Παπούλη, Ε. (2014) «Επαγγελματικές Αξίες και Κοινωνική Εργασία: Ιστορική Αναδρομή και Διαχρονική Εξέλιξη», Κοινωνική Εργασία, (113), σελ.: 1-12 στο <https://socwork.gr/>.

Πουλόπουλος, Χ. (2012) «Οι επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στην Εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας», Κοινωνική Εργασία (107), σελ.: 1-14 στο <https://socwork.gr/>

Ρομπόλης, Σ. Γ. (2013) «Οικονομική Κρίση και Κοινωνικό Κράτος», Κοινωνική Πολιτική, (1), σελ.: 1-14 στο <http://eekp.gr/2013/08/1%CE%BF-%CF%84%CE%B5%CF%8D%CF%87%CE%BF%CF%82-2013/>

Μαλούτας, Θ. (2011) «Χωρικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης στην Αθήνα. Από τις ρυθμίσεις του πελατειακού κράτους στην κρίση των ελλειμμάτων», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 134-155, Α' – Β', σελ: 51-70 <http://www.grsr.gr/>

Μπούτσιου, Στ. και Σαράφης, Π. (2013) «Νοτιοευρωπαϊκό μοντέλο κράτους πρόνοιας και οικονομική κρίση», Διεπιστημονική Φροντίδα Υγείας, Τόμος 5, (Τεύχος 4), σελ: 147-161. <http://inhealthcare.gr/article/el/notioeuropaiko-montelo-kratous-pronoias-kai-oikonomiki-krisi>

Κτιστάκης, Σ. (2012). Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στα κοινωνικά δικαιώματα. Αριθμός τεύχους 4/635

Κυριόπουλος, Γ. Τσιάντου, Β., (2009). Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη. Τομέας Οικονομικών της Υγείας Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Αθήνα.

Ηλεκτρονικές Πηγές:

Άρθρα:

<http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>

http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_63944-8.pdf

Φωτόπουλος, Ν. (2013) Αντιμετώπιση της κοινωνικής κρίσης στην καθημερινή ζωή. Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης. <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/5.9.pdf>

Κούγιας, Κ., (2008). Παγκοσμιοποίηση και ευρωπαϊκό κοινωνικό πρότυπο: Τάσεις προς μια νέα ευρωπαϊκή κοινωνική ταυτότητα. Το παράδειγμα της ευελισφάλειας. <http://idec.gr/ier/new/3rd%20Panhellenic%20Conference/KOUGIAS-GLOBALISATION%20AND%20THE%20EUROPEAN%20SOCIAL%20MODEL.pdf>

Ετήσιες εκθέσεις Κυπριακού Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας Μεταξύ Κύπρου και Άλλων Χωρών, Λευκωσία 1997

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Ετήσια Έκθεση 1980, Λευκωσία 1983

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Ετήσια Έκθεση 1990, Λευκωσία 1993

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Ετήσια Έκθεση 1999, Λευκωσία 2002

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Νόμος περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Λευκωσία 1998

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Υιοθεσία, Λευκωσία 1996

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Λευκωσία 2001

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ, The Department of Social Welfare Services of the Republic of Cyprus, Lefkosia 2000

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Άρθρα

Gros, Daniel, Giovannini, Alessandro, Ivan, Paul, Valliente, Diego, Kaczynski Maciej, Piotr, (2012), “External Representantion of the Euro Area”, Directorate General for Internal Policies- Policy Departement

Arts, W., Gelissen, J. (2002). Three words of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report. Journal of European Social Policy 12: 137.

Matsaganis, M. The Crisis of the Welfare State in Northern Mediterranean Countries. Athens. Univerisy of Economics and Business.